

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ÖLÜMÜN AYNASI MIGUEL DE UNAMUNO

19
84

YAYINEVİ

İspanyolca aslından çeviren:
MESUT ÖZDEN GÖZÜTOK

ÖYKÜ

Miguel de Unamuno (D. 29 Eylül 1864, Bilbao - Ö. 31 Aralık 1936)

Tüccar bir baba ve ondan on yedi yaş küçük karısının altı çocuğundan üçüncüsü ve ilk erkek çocuk olarak Bilbao'da dünyaya geldi. Dört yaşına girdikten sonra babasını kaybetti ve annesi ikinci kez evlendi.

Madrid Complutense Üniversitesi'nde felsefe ve edebiyat üzerine eğitim aldı. Salamanca Üniversitesi'nin Eski Yunan Dili Kürsüsü'nde profesör, sonrasında aynı üniversitede üç kez rektörlük görevine getirildi. '98 Kuşağı'nın önde gelen yazarlarından biri olan Miguel de Unamuno; dogmatik düşünceye, özellikle faşizme karşı savaşmış ve bu uğurda 1924 yılında diktatör Miguel Primo de Rivera tarafından Fransa'ya sürgüne gönderilmiştir.

Unamuno için ölüm mutlak bir şeydir, hayat biter. Bununla beraber, yaşayabilmek için gereken şey, ölümden sonra bilincimizin hayatta kaldığına inanmaktır. Ona göre, bir Tanrıya inanmak, rasyonel olmayan bir imana sahip olmak ihtiyacı vardır; böylece insanoğlunda inanma ihtiyacı ve böyle bir ihtiyacı reddeden akıl arasında kalan, sürekli bir çelişki durumu vardır.

Unamuno, ölümünden onlarca yıl sonra Avrupa'da doruk noktasına varacak varoluşçu ekolün öncülleri arasında gösterilmektedir. Kendine özgü ve samimi üslubuyla 'kardeşim' diye adlandırdığı Kierkegaard'ı doğrudan okuyabilmek için Danca da öğrenmiştir.

Mesut Özden Gözütok (1973) Çukurova Üniversitesi Turizm ve Otelcilik MYO'nu ve Ankara Üniversitesi DTCF İspanyol Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Çevirmenliğe öğrencilik yıllarında başladı. Çevirdiği eserlerden bazıları: Oabakoak (Bernardo Atxaga), Yalnız Kadın (Bernardo Atxaga), 25 Ağustos 1983 ve Diğer Öyküler (Jorge Luis Borges), Ölümün Dostu (Pedro Antonio de Alarcon), Duygusal Bir Katilin Günlüğü (Luis Sepulveda).

Ölümün aynası (El espejo de la muerte)

Miguel de Unamuno

1984 Yayınevi: 5 Öykü Dizisi: 3

Yayın Yönetmeni: Demir Büyükoçkan

Çeviri: Mesut Özden Gözütok

Son okuma: Abdullah Karasu

Tasarım ve uygulama: Tamer Arslan

Kapak resmi: Edvard Munch, Bir şişe şarap ile otoportre (1906)

Baskı ve Cilt: Sena Ofset Ambalaj Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No: 4NB- 7-9

Topkapı 34010 İstanbul / Sertifika No: 12064

I. Baskı: Haziran 2016

ISBN: 978-605-66359-4-6

Sertifika No: 33479

© Yayın hakları 1984 Yayınevi

Bütün yayın hakları saklıdır.

Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz, dağıtılamaz.

1984 Yayınevi

Tülay Büyükoçkan Reklamcılık Yayıncılık ve Organizasyon Hizmetleri

Selami Ali Efendi Cd. Eser Çarşısı No:34/61

Üsküdar İstanbul

Tel: 0216 695 11 10

Web: www.1984yayinevi.com

E-posta: bilgi@1984yayinevi.com

Facebook 1984kitabevi

Instagram 1984yayinevi

ÖLÜMÜN AYNASI

MIGUEL DE UNAMUNO

ÖYKÜ

YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Ölümün aynası	7
Basit Bay Rafael	15
Ramon Nonnato	23
Kesişen yollar	29
Aşkın saldırısı	35
Uğurböceği	41
Bonifacio	53
Susin'in korkuları	57
Fransızların işleri!	63
Düşmanlığın gizemi	69
Benzer	77
Soledad	83
Yıllar koşarak geçerken	91
Burs	99
Yaşasın ruhsal özümseme	107
Neden böyle?	111
Villasola'nın elması	117
Juan Manso	121
Nefretten acımaya	127
Ödeşme	131
İade-i itibar	137
Yaşlı şaire bir ziyaret	143
Haziran böceği	149
Aşkın canlı şiiri	155
Adem şiiri	161
Makas	165
Ve rivayet odur ki... ..	171

ÖLÜMÜN AYNASI (SIRADAN BİR HİKAYE)

Zavallı! Günden güne bütün vücudunu ele geçiriyordu bu hain bitkinlik. Herhangi bir şey yapma isteği yoktu; isteksizce ve neredeyse mecbur olduğu için yaşıyordu. Sabahları yataktan kalkmak zor geliyordu ki, o daima, gün doğumunu görebilmek için erken kalkardı. Ev işleri her gün daha dayanılmaz geliyordu.

İlkbahar da artık eskisi gibi değildi onun için. Kışın buzundan temizlenen ağaçlar yeşil tüylü örtüsünü seriyordu; bu ağaçlara bazı yeni kuşlar geliyordu; her şey yeniden doğuyor gibiydi. Yeniden doğmayan yalnız o'ydu.

Sadece tekrar ederek onu inandırmak ister gibi "Bu geçecek," diyordu, "bu geçecek!". Doktor durumunun yaşla ilgili bir kriz olduğu konusunda onu temin ediyordu; temiz hava ve güneş, sadece temiz hava ve güneş. Ve iyi beslenmek; yapılacak en iyi şey.

Temiz hava mı? Ancak etraflarındaki hava tertemiz, güneşli, iştah açıcı kekik kokusuyla parfümlü bir havaydı zaten. Dört rüzgara da açık olan evlerinden, arazide ufuk çizgisi seçilebiliyordu ve bu adeta Tanrının doğaya lütfu gibi yemyeşil, bereketli bir araziydi. Ya ışık, güneş ışığı da aynı şekilde. İyi beslenmeye gelirsek... "Ama anne, canım istemiyor ki..."

"Hadi kızım ye, Tanrıya şükürler olsun her şey var, ye!" diye tekrarlıyordu annesi yalvararak.

"Ama dedim ya, canım istemiyor ki..."

“Olsun. Yemeden yaşanmaz.”

Zavallı anne, daha tedirgin bir halde, genç yaşta dul kalmasının en büyük tesellisi olan kızının, kollarının arasından kaymasından korkup aşırı şekilde yedirerek, hindi gibi kabbartmaya kendini adanmıştı. Hatta onu yemekten tiksindirecek kadar ileri gitti, ama hepsi nafile. Küçük bir kuştan fazla yemiyordu. Böylelikle zavallı dul kadın, zavallı kızına yemesi için iştah, yaşaması için irade versin diye Bakire Meryem için oruç tutuyordu.

Zavallı Matilde için vücudunun bitkinleşmesi, sararıp solması, canlılığını kaybetmesi, kuruyup bozulmasından daha kötü bir durum vardı; nişanlısı Jose Antonio her defasında ona daha soğuk davranıyordu. Bir kaçış yolu arıyordu evet, buna şüphe yoktu; bu işten sıyrılıp onu bırakmanın bir yolunu arıyordu. İlk olarak, çok ısrarlı biçimde, sanki bir şey kaybetmekten korkuyormuş gibi, düğünü bir an önce yapmak ve anneye kızın “Hayır, henüz olmaz, iyileşene kadar olmaz, bu şekilde evlenemem.” cevabıyla kaşlarını çatmak rolünü oynadı. Hatta, belki evliliğin onu rahatlatıp iyileştireceğini bile söyledi ama kızın üzüntülü cevabı şuydu: “Hayır Jose Antonio, hayır! Bu aşk acısı değil, başka bir şey, bu hayat acısı.” Jose Antonio da bu sözleri üzgün ve karşı çıkarak dinledi.

Delikanlı randevularına gelmeye devam ediyordu ama sanki mecbur olduğu için, beraberlerken hep dalgın, başka şeyler düşünür gibi bir hali vardı. Sanki onlar için tükenmiş gibi, gelecek planlarından konuşmuyordu artık. Sanki geçmişte kalmış o aşklar gibiydi.

Ona, aynaya bakar gibi bakarak şöyle diyordu Matilde:

“Ama söyle bana Jose Antonio sana neler oluyor, çünkü sen eski sen değilsin.”

“Aklına neler geliyor böyle kızım! Ben başka kim olabilirim?”

“Bak, iyi dinle: eğer benden yorulduysan, başka bir kızdan hoşlandıysan, bırak beni. Bırak beni Jose Antonio, yalnız bı-

rak, çünkü yalnız kalacağım; benim için kendini feda etmeni istemiyorum!”

“Feda etmek! Ama kim söyledi sana bunu kızım, kendimi feda mı ediyorum? Bırak bu aptallıkları Matilde.”

“Hayır, hayır, hayır gizleme benden; artık beni sevmiyorsun.”

“Seni sevmiyor muyum?”

“Hayır, hayır, eskiden olduğu gibi, ilk başta olduğu gibi sevmiyorsun beni artık...”

“Ama ilk başlarda...”

“Hep başlangıç olmalı Jose Antonio; sevgide daima başlangıç olmalı; daima sevmeye yeni başlamış gibi olunmalı.”

“Tamam, ağlama Matilde, ağlama! Böyle yaparsan daha kötüleşirsin...”

“Daha mı kötüleşirim? Daha kötü! Zaten kötüyüm yani!?”

“Kötü... Hayır! Ama... Bunlar kaygılar.”

“Madem öyle, bak, dinle, istemiyorum, hayır; buraya mecburiyetten gelmeni istemiyorum...”

“Yani beni dışarı mı atıyorsun?”

“Ben mi seni atıyorum Jose Antonio, ben mi?”

“Sanki gitmemi istiyor gibisin...”

Zavallı kız daha fazla ağlamaya başlıyordu. Sonra, az ışıklı ve havasız odasında kapalı halde, Matilde, tekrar tekrar aynaya bakıyor ve delikanlıya dönüyordu. “Öyle çok önemli bir durum değil,” diyordu kendi kendine; “ama giysilerim her defasında daha büyük, daha bol geliyor, bu korse de artık gevşek, içine iki elimi birden sokabilirim; eteğime bir pile daha ekleyip daraltmak zorunda kaldım. Bu nedir böyle, Tanrım, nedir?” Böylece ağlıyor ve dua ediyordu.

Ancak yirmi üç yaşın gençliği ve annesi onu ikna ediyor, Matilde tekrar hayatla ilgili hayallere dalıyordu; yemyeşil ve taze, temiz hava ve güneş, ışık, aşk ve kırlarla çevrili, uzun bir geleceği olan, iş gücü dolup taşan bir ev, bir kaç çocuk ve kim bilir, belki torunların da olduğu bir hayatın hayali. Böylece

kocamış iki insanı ısıtan güneş, hayatın tadı!

Jose Antonio randevularına gelmemeye başladı ve bir keresinde nişanlısının defalarca söylediği, beni ilk başlardaki gibi sevmiyorsan, beni sevmeye yeniden başlayamıyorsan, bırak beni laflarına, gözleri yerdeki parkeye sabit bir şekilde şöyle yanıt verdi: "O kadar ısrar ediyorsun ki sonunda..." Kız bir kez daha ağlamaya başladı. O zaman erkek kaballığıyla dedi ki: "Eğer her gün bana gözyaşı vereceksen, evet seni bırakıyorum." Jose Antonio hüzünlü aşktan anlamıyordu.

Bir gün Matilde, nişanlısının başka bir kıza, en yakın arkadaşlarından birine kur yaptığını anladı. Bunu ona söyledi. Ve Jose Antonio geri dönmedi.

Zavallı annesine şöyle diyordu:

"Çok kötüyüm anne, ben ölüyorum!"

"Aptalca şeyler söyleme kızım; senin yaşındayken ben senden daha kötüydüm; bir deri bir kemik kaldım. Görüyorsun ya hâlâ yaşıyorum. Bu hiçbir şey değil. Elbette, yememekte direniyorsun."

Ama kendi odasında sessiz gözyaşlarıyla yalnız kaldığında, anne şöyle düşünüyordu: "Hayvan, hayvandan da beter! Niye biraz sabretmedi... Biraz, evet, çok değil. Onu öldürüyor! Zamanından da önce..."

Böylece genelde olduğu gibi birbirinin aynı günler geçip gidiyor, her gün Matilde'nin hayatından bir parça götürüyordu.

Fresneda Meryem Ana Günü yaklaşıyordu ve o gün kasabadaki herkes, dua edilen, kendi özel ihtiyaçları için isteklerde bulunduğu kutsal keşiş kulübesine gider ve dönerken danslarla, şakalarla, şarkılarla, kişnemelerle dolu bir kır gezisi ve eğlencesi olurdu. Delikanlılar ve genç kızlar el ele kola, sarmaş dolaş, şarkı söyleyerek, hoplayıp zıplayarak, kikirdeyip şakalaşarak dönerlerdi. Bu çalıntı öpücüklerin, şakalaşmaların ve sıkıştırmaların günüydü. Büyükler de kendi gençliklerini hatırlayarak ve özleyerek gülerlerdi.

“Bak kızım,” dedi Matilde’ye annesi; “Meryem Ana günü yaklaşıyor; en iyi elbiseni hazırla. İştahının açılmasını dileyeceksin ondan.”

“Sağlıklı olmayı dilemek daha iyi olmaz mı anne?”

“Hayır, iştah kızım, iştah. İştahla sağlığına kavuşursun. Meryem Ana da olsa fazla şey istemek uygun olmaz. Azar azar istemek gerekir; bugün birazcık, yarın biraz daha. Şimdilik iştah, iştahla sağlık gelir ve sonra...”

“Sonra ne anne?”

“Sonra da o barbar Jose Antonio’dan daha terbiyeli ve kıymet bilir bir sevgili.”

“Onun hakkında kötü konuşma anne.”

“Onun hakkında kötü konuşma! Bunu sen mi söylüyorsun? Seni, benim kuzumu bırakmak ha, hem de kim için? O çapaklı Rita için mi?”

“Rita hakkında kötü konuşma anne, o çapaklı değil. Şu an benden daha güzel. Madem Jose Antonio beni artık sevmiyordu, neden benimle konuşmaya geliyordu? Acıma yüzünden mi? Acıdığı için mi anne, acıdığı için mi? Ben çok kötüyüm, biliyorum, çok kötü. Rita’yı görmekse haz verir, böyle al al ve taptaze...”

“Sus kızım, sus! Al al öyle mi? Evet, domates gibi. Yeter, yeter!”

Ve anne ağlamaya gitti.

Bayram günü geldi. Matilde elinden geldiği kadar süslendi ve zavalılık, yanaklarına allık bile sürdü. Anne ve kız keşiş kulübesine çıktılar. Arada sırada genç kız annesinin koluna dayanmak zorunda kalıyordu; bazen de oturarak dinleniyordu. Kendi bile bilmeden, veda edermiş gibi kırlara bakıyordu.

Her şey neşe ve yeşillikler içindeydi. İnsanlar ve ağaçlar gülüyordu. Matilde keşiş kulübesine girdi ve bir köşede, dizlerinin kemikleri döşeme taşına saplanmış, dirsekleri tahta banka dayalı, gözyaşlarını tutarak, büyük bir şevkle dua etti, dua etti, dua etti. Dudakları bir şeyler gevelerken, düşüncele-

ri başka şeyler söylüyordu. Meryem Ana'nın kalın mumların alevlerini yansıtan parlak yüzünü zar zor görüyordu.

Keşiş kulübesinin yarı karanlığından, açık havanın aydınlık şaşaasına çıktılar ve dönüş yoluna koyuldular. Aylar boyunca kapalı kaldıktan sonra heveslerini tatmin etmek için dört nala koşan taylor gibi, gençler de dönüyordu. Delikanlılar ve genç kızlar koşuşturuyor, kızlar oğlanlar kendilerini takip etsin diye tiz çığlıklar atıyordu. Güneş ışığının altında tam bir curcuna, koşuşturma ve bir kör dövüşü vardı.

Matilde ise her şeye üzgün bir halde bakıyor ve annesi, dul kadın, daha da üzgün halde kızına bakıyordu.

"Eğer beni böyle kovalasalar koşamazdım," diye düşünüyordu genç kız, "çığlık atıp, kaçarak onların dikkatini çekemez, kızdıramazdım. Bu iş olmaz."

Yanlarından geçen ve Rita'nın adımlarına eşlik eden Jose Antonio ile karşılaştılar. Dördü birden bakışlarını yere indirdi. Rita'nın rengi uçtu ve günbatımındaki bulut kızıllığı gibi, hayatının son kızıllığı, Matilde'nin meltemin allığını sildiği yanaklarında alevlendi.

Zavallı genç kız kendi etrafında yoğunlaşmış bir saygı hissediyordu: dehşet verici bir saygı, trajik bir saygı, insanlık dışı ve çok zalim bir saygı hissi. Bu da neydi böyle? Acıma duygusu mu? Yoksa tikslenme mi? Ya da korku mu? Ah evet; belki korku, korku belki de! O yirmi üç yaşındaki zavallı kızcağız korku yayıyordu etrafına! Diğerlerinin bilincinde olmadan bu korkuyu düşününce, bu korku içinde yine bilinçsiz olarak, geçerken onlara bakanların gözlerinde, korkudan, daha dehşet verici bir korkudan, kalbinin donup kaldığını görebiliyordu.

Böylece evin kapısını itip, güneşli girişin eşiğini geçti; kendini kanepeye attı, gözyaşları patladı ve dudaklarında ölümle şöyle inledi:

"Ah anneciğim; anneciğim, ne olacak halim! Ne olacak bana, gençler benimle şakalaşmadılar bile! Diğerlerine yaptıkları gibi nezaketen bile, acıdiklarından bile olsa şakalaş-

madılar benimle; çirkin olanlar gibi! Ne olacak halim Azize Meryem, ne olacak! Şaka bile yapmadılar, delikanlılar eskiden olduğu gibi bana hiç şaka yapmadılar. Çirkin kızlara yaptıkları gibi acıyarak bile! Ne olacak halim, anne, ne olacak!”

“Barbarlar, barbarlar, barbardan da beterler!” diyordu kendi kendine dul kadın. “Barbarlar, kızıma şaka yapmamak, şaka bile yapmamak! Neyiniz eksilirdi? Ama sıra bütün o çapkınlara gelince... Barbarlar!”

Bu dini bayramlarda gençlerin şakalaşması kutsal bir ritüel olduğundan, dinine küfretmişler gibi öfkeleniyordu.

“Ne olacak halim anne, delikanlılar acıdıkları için bile olsa benimle şakalaşmadılar!”

Geceyi ağlayarak ve yalvararak geçirdi ve ertesi günün sabahı aynaya bakmak istemedi. Fresneda’nın Meryem’i, merhametin Ana’sı, Matilde’nin yakarışlarını duyarak, bayramdan üç ay sonra, meleklerle şakalaşsın diye artık onu beraberinde götürüyordu.

BASİT BAY RAFAEL

(AVCI VE KUMARBAZ)

Geçmişteki o aşkın ölü hatırasının üzerini örter gibi, saatlerin içi boş, havai biçimde kayıp gittiğini hissediyordu. Çok uzakta, arkasında, sisler içinde, artık ışıltısını kaybetmiş bir çift göz. Dağın arkasında, kırılan dalgalarıyla denizin mırıltısı gibi, unutulmuş kelimelerin belirsiz bir yankısı. Ve orada, kalbinin altında, yeraltı pınarlarının fısıltısı. Boş bir hayat ve o yalnız, tamamen yapayalnız. Kendi hayatıyla baş başa.

Bunun ispatı olarak, ava gitmek ve kağıt oynamaktan başka sahip olduğu şey yoktu. Ancak hüznünlü şekilde yaşaması bu sebepten değildi, çünkü bu kahramanca basitlik, üzüntüye pek kulak asmazdı. Kumar arkadaşlarından biri yalnızlığı küçümserken, oyunu bitirmek için tek bir karta ihtiyacı vardı ve âdeti olduğu üzere Bay Rafael, “Bazı şeyleri aramamak gerekir, onlar kendi kendilerine çıkagelir.” sözünü tekrarlardı. Kaderciydi; yani tesadüfün mutlak kudretine inanırdı. Belki bir şeye inanmış olmak için, ya da zihnini herhangi bir şeyle doldurmak için.

“Peki neden evlenmiyorsunuz?” diye sordu bir keresinde evinde çalışan küçük ağızlı kâhya kadın.

“Neden evlenmek zorunda olayım?”

“Bu durum belki sizi yoldan çıkarabilir.”

“Bazı şeyler vardır ki Bayan Rogelia, onları aramamak gerekir: onlar kendiliklerinden çıkagelirler.”

“Üstelik en beklenmedik zamanda!”

"Kağıt oyunu da böyle kazanılır! Ama, bak, bir mesele var ki üzerinde düşünmemi gerektiriyor."

"Nedir?"

"Huzur içinde *ab intestato** ölebilmek."

"Ne meseleymiş ama!" dedi telaş içinde kahya kadın.

"Benim için tek önemli mesele." diye karşılık verdi adam. Sebeplerin değersiz, aslolanın sebeplere verilen değer olduğunu hissediyordu.

Bir ilkbahar sabahı, ava gitme bahanesiyle, gün doğumunu görmek için çıkar çıkmaz, evinin kapısında bir çıkın buldu. Daha iyi anlayabilmek için üzerine eğildi ve çıkının içinden, unutulmuş şeylerin fısıltısı gibi çok hafif bir mırıltı geldi. Bu yığın hareket ediyordu. Onu kaldırdı; ılıkılık hissetti, açtı: Birkaç saat önce doğmuş bir bebektir bu. Ona bakakaldı ve kalbi artık bu mırıltıyı değil, kendindeki yeraltı pınarlarının serinliğini hissediyor gibiydi. "Kaderin bana sunduğu şu ava da bakın!" diye düşündü.

Kollarında çıkın, tüfeği omzunda asılı, o uyanmasın diye parmak uçlarına basarak merdivenleri tırmanıp eve döndü ve alçak sesle defalarca kapıyı çaldı.

Kahya kadına "İşte bunu getirdim." dedi.

"İyi de o nedir?"

"Bir bebeğe benziyor..."

"Sadece benziyor mu?"

"Onu sokak kapısına bırakmışlar."

"Peki bununla ne yapacağız?"

"Şey... Ne yapacağız? Pekala, açıkça ortada ki, bakıp büyüteceğiz!"

"Kim?"

"İkimiz."

"Ben mi? Hayır, ben değil!"

"Ona bakıcı buluruz."

* Ç.N.: Vasiyetsiz

"Ama sizin bilinciniz yerinde mi beyefendi! Yapılması gereken adli kurumlara haber vermek, daha sonra da çocuğu yetimhaneye götürmek."

"Zavalılık! Bu kesinlikle olmaz!"

"Sonuçta patron sizsiniz."

Anne olmuş bir komşu kadın, sevabına çocuğun ilk sütünü verdi ve kısa süre sonra Bay Rafael'in doktoru harika bir sütanne buldu: henüz doğum yapmış ve bebeği ölü doğmuş bekâr bir kız.

"Sütanne olarak mükemmel," dedi doktor, "ama kişilik olarak, görüyorsun işte, herkesin başına gelebilecek bir hata yapmış."

Bay Rafael karakteristik sadeliğiyle "Benim başıma gelmez." dedi.

"En iyisi," dedi kâhya kadın "çocuğu emzirmek için kendi evine götürsün."

"Hayır!" diye karşı çıktı Bay Rafael, "Bunun büyük tehlikeleri var; kızın annesine güvenmiyorum. Burada, gözetimim altında olacak. Ayrıca Bayan Rogelia, kıza sıkıntı vermemek gerek, çünkü bebeğin sağlığı ona bağlı. Emilia'nın bir bunalımı yüzünden küçük meleğin karnı ağrısın istemem."

Sütanne Emilia, yirmi yaşında, uzun, çingeneleri andıran, daima gülen gözlerinin siyahlığıyla, süngerimsi iki kuzgun kanadı gibi şakaklarını örten saçının abanoz çerçevesini güçlendiren yarı aralık ve nemli kiraz dudaklarıyla, peşinden horoz kovalayan tavuk gibi yürüyen bir kızdı.

Bayan Rogelia "Peki onu nasıl vaftiz ettireceksiniz beyefendi?" diye sordu.

"Kendi oğlum olarak."

"Ama, siz delirdiniz mi?"

"Yok daha neler!"

"Yarın bir gün, boynundaki bu madalyon ve diğer işaretlerle gerçek anne babası ortaya çıkarsa?"

"Burada benden başka ne baba ne de anne var. Ben de ço-

cuk aramıyorum, o şanslı kağıdı aramadığım gibi; ama çıkageliyorsa... Müsaitim. Ve sanırım tesadüfün bu oyunu, çocuk sahibi olmanın en temizi ve en rahatı. Doğmuş olmasının suçu bana ait değil, ama onu yaşatmanın gururu benim olacak. Bir şeye inanmış olmak için bile olsa, kadere inanmak gerek ki bu insana teselli verir ve ayrıca, mecburen mirasçım olacağı için, huzurlu şekilde *ab intestato* ölebilirim."

Bayan Rogelia dilini ısırıp bu konudan kimseye bahsetmedi. Bay Rafael bebeği kendi oğlu olarak kaydettirip vaftiz ettirdiğinde, konu komşuya sevinçli haberi verdi ve kimse bunda bit yeniği aramadı, çünkü onun gündelik hayatta ki samimiyeti öyle aşikâr ve bilindikti. Böylelikle evin kâhya kadını, istemeden de olsa, sütanneyle bir araya gelip uyum sağlamak zorunda kaldı.

Artık Bay Rafael'in düşüncelerinde kağıt oyunu ve ava gitmekten daha fazla şey vardı; artık günleri dolu doluydu. Evin içi pırıl pırıl, basit, yeni bir hayatla doldu. Hatta bebeği susturmak için kucağında dolaştırarak bazı geceleri dinlenmeden, uykusuz geçirdi.

"Güneş gibi güzel Bayan Rogelia. Ayrıca, sanırım sütanneyle de şansımız yaver gitti."

"Kötü alışkanlıklarına dönmediğinden..."

"O konuyla ben ilgileniyorum. Başka türlü alçaklık olurdu, sadakatsizlik; bunu çocuğa borçluyum. Yo hayır, hayır; erkek arkadaşı olacak o adamın gamsızlığıyla hayal kırıklığına uğradı, aptalın önde gideni artık onu tiksindiriyor."

"Ona güvenmeyin, ona güvenmeyin..."

"O adama Amerika yolculuğunun parasını vereceğim. Bu zavallı kızcağız..."

"Dönene kadar fırsatınız olsun diye..."

"Dönmesini engelleyeceğim diyorum!"

"İşte, kızın istediği gibi..."

"Ah, bu konuya gelirsek evet. Çünkü size gerçeği söylemem gerekirse, gerçek şu ki..."

“Evet, tahmin ediyorum.

“Ama her şeyden önce, oğluma saygı!”

Emilia hiç anlayışsız biri değildi ve bu uyurgezer müzmin bekârın kahramanca basitliği ile aydınlanmıştı. Başlangıçtan itibaren bebeğe öz annesiymiş gibi şefkat gösterdi. Doğal sütanne ve babalığı, bebeğin meme emerken yaptığı gibi uy-kusunda gülümsemesini izleyerek, beşiğin iki yanında uzun zaman beraber oluyorlardı.

“İnsanoğlu işte!” diyordu Bay Rafael.

Sonra bakışları keşişiyordu. Kız, Emilia, bebek kollarında iken, Bay Rafael, abanoz saç lüleleri altında taçlanarak, sütünnenin neredeyse yanağına dokunan, dudağında hazır öpücükle, bebeği öpmek için geliyordu. Bazı zamanlarda da, boyundan inen yılankavi mavi damarlarla hayat veren ve çatal gibi, kemikli işaret ve orta parmak arasındaki apak ikiz göğüs şişkinliklerinden birini seyre dalıyordu. Onların üzerinde bir güvercin boynu kıvrılıyordu. O zamanlarda da bebeği öpme isteği geliyordu ve alnı göğsüne değdiğinde onu titretiyordu.

Sanki söylediklerini anlıyormuş gibi, göğsüne bastırarak; “Ah benim gün ışığım, yakında senden ayrılmak zorunda kalacağım için üzgünüm!” diye inliyordu.

Bay Rafael onu susturuyordu.

Sonra kollarına alıp, o eski, cenneten çıkma mırıltıyla, annelerin kalpten kalbe geçirdiği, biricik, güneş gibi her zaman aynı olsa da her birinin yeniden keşfedip yarattığı, sonsuz şekilde yeni şiirle bebeğe şarkı söylüyordu ve bu ninni, Bay Rafael’de, hatıralarının en arka planında, unutulmuş çocukluğuna dair bir tat bırakıyordu. Beşikte beraber, babanın kalbi de rasgele sallanıyor ve o ninniye eşlik ediyordu:

Geliyor umacımm...

Kalbinin dibindeki pınarların fısıltısıyla...

Çocukları almaya...

O da uyuya kalıyordu...

Eğer uyumazlarsaaaa...

*Geçmişinin yumuşak bulutları arasında...
Ha, ha, ha, haaaa!*

"Ne güzel anne olur!" diye düşünüyordu.

Bir defasında, sütannenin işlediği kabahatten konuşurlarken, Bay Rafael şöyle sordu:

"Ama bu nasıl olabildi kızım?"

Hafifçe, çok hafifçe yüzü kızararak "Sizin de bildiğiniz gibi Bay Rafael!"

"Evet, haklısın, biliyorum!"

Daha sonra berbat bir hastalık ve gece gündüz endişe içinde geçen bir dönem geldi. Bu süre boyunca Bay Rafael, Emilia'nın bebekle aynı odada yatmasını istedi. "Ama beyefendi," diyordu, "orada uyumamı nasıl istersiniz?" "Çok basit işte," diye cevapladı alışılmış basitliğiyle, "uyuyarak!"

Çünkü bu adam için her şey basit, basitlik de her şey demektir.

En sonunda doktor çocuğu kurtardı.

Kabına sığmayan kalbiyle "Kurtuldu!" diye bağırdı Bay Rafael ve mutluluğun sersemliğiyle ağlayan Emilia'ya sarılmaya koştı.

"Ne var biliyor musun?" dedi iyileşme sürecine giren bebeğin gülümsemesine bakarak ve kızı kollarından tamamen bırakmadan.

"Siz söyleyin." diye karşılık verdi kız kalbi küt küt atarken.

"Şöyle ki ikimiz de özgürüz ve kimseye sözümüz yok. Tuncuman'a varıp varmadığını bile bilmediğimiz o budalayı düşündüğünü sanmıyorum artık ve biz, kendimize uygun rolde, sen anne ben babayız, aynı çocuğun ebeveyniyiz, evlenelim ve konuyu nihayete erdirelim."

"Ama Bay Rafael!" kıpkırmızı olmuştu.

"Bak küçüğüm, böylece daha fazla çocuğumuz olabilir."

Bu bahane çok yeterli değildi ama Emilia ikna oldu. Zaten birlikte yaşıyorlardı, konu gelip geçici birkaç gün için kendini

tutmak değildi -ne fark eder!-, aynı gece ikinci çocuklarını yaptılar ve çok kısa bir süre sonra Kutsal Ana Kilisesi ve Basiretli Devlet'in emrettiği gibi evlendiler.

Böylelikle, insanoğluna uygun biçimde -ki bu az şey değil, mutlu oldular ve huzur içinde *ab intestato* ölebilmek için, Tanrı'nın lütfuyla, mecburen mirasçıları olacak, on çocukları daha oldu ve basit Bay Rafael iki sıçramada avcı ve kumarbazlıktan aile babalığına geçti. Pratik felsefesinin özeti olarak, onun hep dediği gibi: Şans denen şeye hakkını teslim etmek gerek!

RAMON NONNATO (İNTİHAR)

Odanın kapısını çalmaktan bıktığında, hizmetçi zorla içeri girdi ve ev sahibini sağ şakağından iplik gibi sızan kan ve hemen yanında, neredeyse bir tılsım gibi sürekli olarak yanında taşıdığı, onu seyre dalarak saatler geçirdiği kadın fotoğrafıyla, yatakta morarmış ve soğuk halde buldu.

O gri sonbahar gününün arefesinde, gün batmak üzereyken, Ramon Nonnato kendine bir kurşun sıkmıştı. Daha öncesinde, âdeti olduğu üzere yalnız başına dolaşıp, nehrin denize döküldüğü yerin yakınlarında, kavaklardan sonsuza dek düşen ve asla geri dönmeyecek sarı yaprakların su tarafından nasıl rasgele sürüklendiğini seyrederken görmüşlerdi onu. “Çünkü benim görmeyeceğim bir sonraki ilkbaharda, yeni kuşlarla ağaçlara dönecek olanlar, başka yapraklar olacak.” diye düşünmüştü Nonnato.

İntihar haberi yayıldığında sadece tek bir acıma ifadesi oldu: Zavallı Ramon Nonnato! Ardından şunu ekleyenler eksik olmadı: Onu intihara sürükleyen merhum babası oldu.

Ölümü bu şekilde gerçekleşmeden birkaç gün önce, Nonnato, babasından miras kalan pek çok çiftliğin sonuncusundan gelen hasat parasıyla, annesinin o çok eski evine ait olan son borcu ödemişti. Daha öncesinde eve gitti, ellerinde annesinin fotoğrafıyla, yokluğuna ve eksik kalan hatırasına ağlayarak sadece bir gün kaldı. Bu hep yanında, göğsünün üstünde taşıdığı fotoğraf, onun için daima, sonsuza değin anılarda kal-

miş bir umudun görüntüsüydü.

Zavallı Nonnato, babasının yoksulluk sınırında biri gibi tutumlu davranıp, fantastik finans ve borsa kombinasyonlarıyla, çılgın spekülasyonlardan doğru olanları seçerek büyüttüğü serveti, har vurup harman savurmuştu. Ölçülü bir saygınlıkla geçinmek için gerekenden fazlasını nerdeyse hiç harcamıyor, sadece iyilik ve hayır işlerinde kullanıyordu parasını. Çünkü zavallı adam kendisine karşı ne kadar cimriyse, diğerlerine o kadar serbest ve cömert davranıyordu; özellikle babasının kurbanlarına.

Böyle davranmasının sebebi ise, servetini mümkün olduğunca arttırmak, iyice büyütmek ve kökeninin günahının telafisi olarak bu parayı halk kültürü hizmeti gibi genel bir amaç için kullanmaktı. Küçük hayır işleri için, hele babasının sebep olduğu acıları yok etmek için dağıtmak ona yeterli gelmiyordu. Dökülen suyu geri toplamak mümkün değildir.

Babasının ölmeden önce ona yönelttiği son sözleri hafızasına kazımişti ki bu sözler şöyleydi:

“Üzüldüğüm konu oğlum, şu ki, böylesi bir çalışkanlıkla şekillenmiş ve tarafımdan temeli atılmış, o kadar iyi yerlere dağıtılmış, her ne kadar inanmasan da, gerçek bir sanat eseri olan bu servet, senin ellerinde mahvolacak. Ne benim mizamı sana miras kaldı, ne sende para aşkı var, ne de iş adamlığının ne demek olduğunu biliyorsun. Senin hakkında yanıldığımı itiraf ediyorum.”

“Neyse ki!” diye düşündü Nonnato babasının son kelimelerini duyunca. Çünkü gerçekte, babası ne o kasvetli ve güçlü para aşkını, ne de iş merakını ona bulaştırmayı başarabilmişti; kaldı ki o bu aşk yüzünden, üç kazanmaktansa, yasal hilelerle dört kazanmayı tercih ederdi.

Böylece zavallı Nonnato, bu korkunç adamın sürekli biçimde katıldığı davaların avukatı olmuştu: bedava çalışan bir avukat elbette. Babasının avukatı olması nedeniyle Nonnato, bu tefecinin inindeki en gizli saklı labirentlere, en sonunda

kendi ruhunu da karartan nemli karanlıklara, azatsız köleliğe mahkum biri gibi girmek zorunda kaldı. Kendini kurtaramıyordu bile, bu gardiyanın o soğuk ve delici bakışlarına nasıl direnebilirdi?

Zavallı Nonnato'nun öğrencilik yılları, babası tarafından o bölümde okumaya mecbur edildiği için, iç karartıcı yıllar olmuştu. Yaz ayları boyunca, o karanlık ders yılının ardından, tatilini geçirmek için babasının verdiği borçtan daha fazla faiz tahsil etme yolu olarak, borçlularından birine ait sefil eve, o sahil kasabasına gidiyordu ve Nonnato dünya dertlerini unutmak, okyanusun yalnızlığında kendi yalnızlığının tesellisini bulmak için deniz kenarına iniyordu. Deniz ona daima teselli veren kocaman bir anne gibi seslenmişti ve kıyısında yosunlarla kaplı bir kayada oturup, dalgaların uyutan sesini, çocukluğunda duyamadığı beşik gıcirtısı gibi düşünerek, zavallı annesinin o fotoğrafını seyrediyordu.

Babasının evinden daha uzağa kaçabilmek ve ruhunun yalnızlığını eşelemek için, denizci olmayı istemişti; ama bedava bir avukata ihtiyacı olan babası, denizi reddederek, kendi istediği gibi çarpıtabilmesi için onu hukuk okumaya zorladı. Okul yıllarının iç karartıcı olması bu sebeptendi.

Yalnız kaldığı bu süre boyunca dahi, ilk gençlik yıllarının hatırıyla ruhunu tazeleme fırsatı bulamadı, çünkü o yıllar da buz çölündeki tek bir kış gecesi gibi geçip gitmişti. Yalnızdı, çirkin işleri dışında neredeyse hiç konuşmayan o babayla, daima yalnızdı; arada sırada şöyle derdi: "Çünkü bunu senin için yapıyorum, öncelikle senin için, neredeyse tamamen senin için. Zengin olmanı, çok zengin olmanı, inanılmaz derecede zengin olmanı ve böylece bizi aşağılayan o para babalarından en zengin olanının kızıyla evlenebilmeni istediğim için." Ama çocuk, bu sözlerin, babasının kendi önünde, vicdan muhasebesinde, alışkanlıklarını ve aç gözlülüğünü temize çıkarmanın bahanesi yalanlar olduğunu hissediyordu. İşte bu iç karartıcı gençlik yıllarında annesinin fotoğrafını taşımaya

ve adeta tapmaya başladı. Babası kendi hesabına, annesinden hiç bahsetmedi.

Zavallı delikanlı, arkadaşları annelerinden bahsettiğinde, kendi annesinin nasıl olabileceğini hayal etmeye çalışıyordu. Boş yere babasının sırdaşı olan, bir daha hiç görmediği sütannesinin kollarından kendisini koparan, o ciddi ve sert emektar hizmetçi kadını sorguluyordu zihninde. Bu çatık kaşlı ve inadına sessiz kadının şarkı söylediğini hiç duymamıştı. Çocukluğuna dair en eski hatıralarında kaybolup giden bu kadındı.

Çocukluk! Çocukluğu hiç olmamıştı. Çocukluğu, birkaç yıllık gri ve soğuk, tek bir uzun gündü, çünkü bütün günler ve her bir günün bütün saatleri aynıydı. Okul da en az ev kadar sıkıcıydı. Orada, çocuk oldukları için, babasının düzenbazlıklarıyla ilgili canavarca şakalar yapıyorlardı ona. Tefecinin oğlu dediklerinde onu ağlarken gördüklerinden, alayları iki misline çıktı.

Sütanesi, hizmetinin karşılığını gerektiği gibi alamadığından ilk fırsatta onu bırakmıştı. Kocasının kendisine olan borcunu tahsil etmek için tefecinin kullandığı bir yöntemdi. Yani böylece, zavallı Nonnatocuğa göğsünden verdiği süte karşılık aylık alacağına, kocasının ona olan borcundan düşüyorlardı parayı.

Ramon Nonnato'yu, intihar ettiği günden kırk iki yıl önce, onu doğurması gereken zamandan hemen önce ölen annesinin ılık bedeninden çıkarmışlardı. İşte böylece, ruhunda intihar eğilimiyle doğmuştu.

Zavallı anne! Ömrünün son günlerinde kim bilir kaç kez, bu karanlık ve soğuk eve gün ışığı gibi doğması ve o korkunç adamın ruhunu değiştirmesi beklenen bebeğin hayalini kurmuştu! "En azından," diye düşünüyordu, "artık dünyada yalnız olmayacağım ve çocuğuma ninniler söylerken bu sırlar odasında para şıktısı duymayacağım! Kim bilir... Belki de değişir!"

Güneşli günlerde çocuğunu deniz kenarına götürüp, doğanın çarpan göğsünün karşısında, kendi göğsüyle çocuğunu emzirmenin ve kendi ninnisinin, insanoğlu türünün o kadar acısını sakınleştiren sonsuz ninniye karışmasının hayalini kurardı.

Nasıl oldu da o adamla evli buldu kendini? Kendisi bile bilmiyordu. Aile meselesi, babasının meselesi, onunla karanlık işler çeviren adam kocası oluverdi. Korkunç bir şeylerden şüpheleniyordu ama bu konuya girmeyi hiç istemedi. Hatırladığı, günün birinde, annesinin çok kez olduğu gibi ağlamaktan gözlerinin kızardığı o günlerden birinde, babası onu misafir odasına çağırdı ve şöyle dedi:

“Bak kızım, kurtarıcım, tüm ailemizin kurtuluşu sana bağlı. Senin fedakârlığın olmazsa, sadece tamamen iflas değil, onurumuzu kaybetme durumumuz var.”

“Emret baba.” diye karşılık verdi.

“Ortağım Atanasio ile evlenmen gerekiyor.”

Zavallı tepeden tırnağa titreyerek susmayı seçti ve babası, sükûtu ikrardan sayarak ekledi:

“Teşekkürler, kızım, teşekkürler!; Başka türlü olmasını senden beklemezdim. Evet, bu fedakarlık..”

“Fedakârlık mı?” dedi bir şeyler demiş olmak için.

“Ah, evet, kızım, onu tanıyorsun, benim tanıdığım gibi tanıyorsun!”

KESİŞEN YOLLAR

Her şey susarken hayat der ki; iki sıra ağaç arasında, yol gökyüzüne doğru kaybolur, güneşin köpüklenip coştığı su birikintisinin hemen bitişiğindeki köy siesta yapar ve eşsiz bir tarla kuşu mavilikte titreşir. Gezgin, kavak ağaçlarının gölgesini takip eder, arada sırada durur ve bakar, sonra tekrar devam eder.

Rüzgarın, dertler ve geçen yıllarla beyazlaşan kafasını havalandırmasına izin verir ve acı dolu hatıraları, etrafını saran huzur dolu ortama gömer.

Ansızın kalbi alarm verdi ve varoluşunun son gizeminin önündeymiş gibi titreyerek olduğu yerde kaldı. Ayaklarının önünde, yerde bir kavak ağacının dibinde ve yolun kenarında bir kız çocuğu, rahat ve tatlı bir uykudaydı. Gezgin bir süre ağladı, sonra diz çöktü, oturdu ve gözlerini kızın kapalı gözlerinden ayırmadan uykusuna gözcülük yaptı. Bu arada o da hayal kuruyordu.

Orada yatan kız gibi, hayat kaynağı olan ve tatlı bir ilkbahar sabahında, ölümüyle onu yuvasında yalnız bırakarak kökünden koparıp kaybolması için yola fırlatan başka bir kızın hayalini kuruyordu.

Uyuyan kız az sonra gökyüzüne doğru bakan gözlerini açtı, gezgine çevirdi gözlerini, sonra tanıdık bir ihtiyarla konuşur gibi sordu: "Peki ya benim dedem?" Gezgin karşılık verdi: "Peki ya benim torunum?" Birbirlerinin gözlerine baktılar ve kız birlikte yalnız yaşadığı -yalnızların birlikteliğinde-

ki yalnızlıkta- dedesinin ölümüyle, öylesine evden ayrıldığını anlattı, bir arayış içinde... Ne aradığını bilmeden... Belki daha fazla yalnızlık için.

"Birlikte gidelim; sen dedeni ararsın, ben de torunumu" dedi gezgin.

"Ama benim dedem öldü!" dedi küçük kız.

Yaşlı adam, "Hayata ve yola geri dönecekler." diye karşılık verdi.

"Öyleyse... Gidelim mi?"

"Gidelim evet, ilerleyelim, doğuya doğru!"

"Hayır, doğuya gidersek, yalnız başıma kaldığım ve dönmek istemediğim köyüme varırız. Orada dedemin uyuduğu yeri biliyorum. Batıya gitsek daha iyi; böyle dümdüz."

"Geldiğim yola mı?" diye inledi yaşlı adam. "Geri dönmek mi diyorsun? Yürüdüğüm yolları geri yürümek mi? Hatıralarıma dönmek mi? Yüzümüzü güneşe dönerek mi? Hayır, bu kesinlikle olmaz! Hayır, ölsem daha iyi, evet bu asla olmaz!"

"Öyleyse madem... Buradan çiçekler içinde, çayırlardan, yolun olmadığı kırlardan gidelim."

Böylece yolu bırakarak kırlardan, çiçeklerle dolu arazilerden -papatyalar, karanfiller, gelincikler- Tanrı nereye isterse oraya doğru geçip gittiler.

Kız kırmızı dudaklarıyla bir yalama şekerini emerken, yaşlı adama dedesinin uzun kış geceleri boyunca kendisine nasıl diğer dünyalardan, cennetten, o büyük tufandan, Nuh ve İsa'dan bahsettiğini anlatıyordu.

"Deden nasıl biriydi?"

"Neredeyse senin gibi, biraz daha uzun, ama çok değil, öyle düşünme... İhtiyardı ve şarkılar bilirdi."

İkisi de sustular; sessizlik devam etti ve yaşlı adam, çiçekler arasından esen hafif rüzgara şu şarkıyı söyleyerek sessizliği bozdu:

*Hayatın yolları,
Geçmişten gelir gider yarına,
Ama cennetin yolları, aşkım
Yarından gelir gider geçmişe.*

Bunu duyunca küçük kız, bir tarla kuşu gibi gökyüzüne şu canlı ilkbahar şarkısını söyledi:

*Minik kuş, minik kuş,
Nereden geliyorsun?
Yoksa sen minik kuş,
Yuvanı mı kaybettin?
Eğer yalnızsan minik kuş,
Nasıl oluyor da şakıyorsun?
Sabah uyanınca minik kuş,
Söyle kimi arıyorsun?*

Yaşlı adam ağlayarak "Böyle senin gibiydi, senden biraz daha küçük; böyle senin gibiydi... Bu çiçekler gibi..."

"Ondan bahset işte, ondan bahset!"

Yaşlı adam hayatını gözden geçirmeye, anılarını yad etmeye başladı ve küçük kız kendisinininkileri anlatmak için iyice dalgınlaştı.

"Bir keresinde," diye başlıyordu adam ve küçük kız "Bunu hatırlıyorum!" diyerek sözünü kesiyordu.

"Neyi hatırlıyorsun kızım?"

"Evet, evet; sanki başka bir hayat yaşamışım gibi, bu anlatıklarının hepsi benim başımdan geçenlere benziyor."

"Belki de!" dedi ihtiyar adam düşünceli şekilde.

"Orada bir köy var, bak!"

Gezgin bir tepenin ardında evlerden çıkan dumanı gördü. Daha sonra kemerine vardıklarında, sonsuzluğa bakan iki gözbebeği gibi, iki oyukta iki küçük çanı olan sefil kilise cephesinin arkasında kümelenmiş küçük köyün evleri seçili-

yordu. Köyün merasında sarışın genç bir çoban, yeryüzü yırtılmış gibi, yeraltındaki gökyüzünü gösteren küçük gölden su içen birkaç öküzü güdüyordu ve orada diğer iki öküz -olağanüstü iki öküz- göle düşen gezgin suretlerini izlemeye, belki de o görüntüye yeni bir hayat vermeye geliyorlardı.

“Delikanlı, söyle bakalım, bu köyde geceyi geçirebileceğimiz bir yer var mı?” diye sordu yaşlı adam.

“Ne gezer!” dedi genç. “Şuradaki ev boş; sahipleri göçtü, şimdilerde tehlikeli hayvanların ini olmaktan başka işe yaramıyor. Hayatlarını ararken uğrayanlar için, ekmek, şarap ve ateşe kimse hayır demez bu köyde.”

“Tanrı bunun karşılığını size öder delikanlı, öbür dünyada!”

Koyun koyuna uyudular ve rüyalarında, yaşlı adam kızın dedesini ve kız da zavallı gezginin kaybettiği toruncuğunu gördü. Uyanır uyanmaz bakışları kesişti ve durgun gölde yeraltına inmiş gökyüzünü keşfeder gibi, gözlerinin derinliklerinde birbirlerinin rüyasını gördüler.

“Madem yaşamak zorundayız, eğer bu evde kalacaksak... Ne kadar da yalnız zavallı ev!” dedi ihtiyar.

“Evet, evet; zavallı ev... Bak dede, ne güzel bir köy! Dün kilisenin çan kulesi bize dik dik bakıyordu, sanki şey demek ister gibi...”

O esnada küçük çanlar çalmaya başladı. “Cennetteki bamız...” Kız devam ettirdi duayı: “Cennette olduğu gibi yeryüzünde de rızan olsun.” Tek sesle dua ettiler. Sonra evden çıktılar ve onlara şöyle dediler: “Siz, neler yapabiliyorsunuz bakalım?”

İhtiyar sepet örüyordu, bozulmuş yüzlerce parçayı biraraya getirdi; eline çabuktu; yeteneği üstündü.

Ateşin başına oturdular: küçük kız ateşi harlayıp tencereye dikkat ederek ona yardım ediyordu. Kendilerinden bahsediyorlardı, diğer hayat, diğer dede meselesinden. Sanki cennetin patikalarında yollarını kaybedip onlar da yersiz

yurtsuz kalmış gibi, bu yeni yuvadaki ateşin başına geliyordu o diğer ruhlar. Birbirlerine sessizce bakıyorlardı ve onlar iki değil dört kişiydiler. Ya da ikiydiler, ama iki ayrı çift. Böylece iki hayat yaşıyorlardı: İlki cennetteki, anılardaki hayat, diğeri ise dünyevi umutlar hayatı.

Öğleden sonraları tepeye gidiyorlardı ve köye sırtlarını vererek gökyüzünün ötesinde, orada, uzaklarda, hayatın yolunu gösteren kavak ağaçlarını görüyorlardı. Şarkı söyleyerek geri dönüyorlardı.

Zaman böylece geçip gidiyordu ta ki -birkaç yıl sonra- ihtiyar adam evin yanında başka bir şarkı duyana kadar.

“Söylesene Maria, bu şarkıyı kim söylüyor?”

“Belki kavaklı yoldaki bülbüldür.”

“Hayır, bu bir delikanlının şarkısı!”

Kız bakışlarını indirdi.

“Bu şarkı Maria, bir çağrı. Seni yola, beni ölüme çağırıyor. Tanrı sizi kutsasın kızım!”

“Dedeciğim, dedeciğim!” diyerek onu kucaklıyor, öpücüklerle boğuyor ve kendisini arayan gözlerine bakıyordu.

“Hayır, hayır, o öldü Maria! Ben de ölüyorum!”

“Ölmeni istemiyorum dede; bizimle yaşayacaksın.”

“Sizinle mi diyorsun? Senin dedenle mi? Senin deden kızım, öldü. Ben diğeriyim!”

“Hayır, hayır; benim dedem sensin! Hatırlamıyor musun, hani ben yalnız başıma uyanıp sana evden nasıl kaçtığımı anlattığımda bana demiştin ki: Hayata ve yola geri dönecekler. Döndüler işte!”

“Yola döndüler kızım, evet ve bu delikanlı şarkısı bizi ona çağırıyor. Sen onunla, benim Mariacığım, ben... Torunumla!”

“Hayır onunla değil! Benimle!”

“Evet, seninle! Ama... Diğer senle!”

“Ah dedeciğim, dedeciğim!”

“Seni orada bekleyeceğim! Tanrı sizi kutsasın, ben senin için yaşadım!”

O akşam zavallı ihtiyar, günlerini uzatan gezgin öldü; kızın kır çiçekleri tutan - papatyalar, karanfiller ve gelincikler- parmakları, öbür dünyanın hayali koruyucuları olan her iki gözünü de kapadı; onu gözlerinden öptü, ağladı, dua etti, hayal kurdu, ta ki yoldan gelen şarkıyı duyup, kendini çağıran her kimse ona gidene kadar.

Böylece ihtiyar adam toprağa girdi; toprağın altında anılarını içmek için.

AŞKIN SALDIRISI

O kadar çok insanın sürekli bahsettiği, şairlerin şiirlerindeki neredeyse tek konu olan bu aşk meselesi de nedir? Anastasio böyle soruyordu kendi kendine. Çünkü o, aşıkların aşk olarak adlandırdıkları gibi bir şeyi hiç hissetmemişti. Tamamen bir kurgu olabilir miydi, ya da belki zayıf ruhların kaçınılmaz sıkıntıya, hayatın beyhudeliğine karşı, kendilerini savunmak için geliştirdikleri ortak bir yalan mıydı? Çünkü Anastasio'nun hissiyatına göre, insan hayatı kadar boş, sıkıcı, absürd ve anlamsız başka bir şey yoktu.

Zavallı Anastasio ne bir heyecanı, ne de yaşamak için amacı olan, içler acısı bir hayatı peşinden sürüklüyordu ve sürekli hayal kırıklığı yaratan o karanlık umutla, aşk denen şeyin bir gün onu da ziyaret edeceği umuduyla kendine hâkim olmasa, şimdiye kadar en az yüz kez intihar etmiş olurdu. Böylece seyahat ediyordu, herhangi bir yol kavşağında aniden, en az düşündüğü bir sırada hayatına girer diye, aşk arayışında seyahat ediyordu.

Kendisine yetecek miktarın üstündeki mütevazı servetini kullanarak, mütevazı servetini kullanarak, ne bir para hırsı, ne zafer ve onur ihtirası, ne de güç ve iktidar arzusu hissediyordu. İnsanları bir emek sarfetmeye teşvik eden sebeplerin hiç biri ona makul gelmiyor, ne bilimde, ne sanatta ne de herhangi bir halk hareketinde, ölümcül can sıkıntısını gidermek için en ufak teselli bulabiliyordu. Son deneyimi olacak aşkı beklerken, Zebur'u okuyordu.

Kendisini, bütün büyük erotik şiirler yazan şairleri, kadın erkek arasındaki aşk incelemelerini, tamamen aşk üzerine olan romanları okumaya adamıştı ve artık tamamen erkek olmayan ya da bir şekilde erkek olmayı tamamen bırakmışlar tarafından yazılan acıklı eserlere kadar indi: hatta pornografik edebiyatı bile eşeledi. Bu noktada, açıkçası, Aşkın hiç değilse izine rastladığı diğer eserlere göre daha az ipucu vardı.

Bu durumun sebebi, Anastasio'nun tam anlamıyla, tepeden tırnağa bir erkek olmaması ya da kemiklerinin üstünde günah işleyemez bir et parçası bulunması değildi. Evet diğerleri kadar erkekti belki ama aşk duygusu yoktu. Tahrik edici görüntüyü unutan et parçasının yarattığı geçici heyecanın aşk olması fikri, ona uygun gelmiyordu. O tüm ruhların sahibi, korkunç intikamcı Tanrının, hayatın tesellisi olarak bunu verdiğini düşünmek, yemek için yaşamak fikrini yüceltmek kadar küfür gibi geliyordu ona. Sindirim üzerine yazılmış bir şiir, düpedüz hakarettir.

Hayır, Anastasio için bu dünyada Aşk yoktu. Tristan ve İzolde destanını tekrar tekrar okudu ve bu hikâye, Portekizli yazar Camilo Castello Branco'nun o korkunç romanı hakkında düşünmeye zorladı onu: *A mulher fatal**. "Bana da mı böyle olacak?" diye düşünüyordu. "Ölümcül kadın, hiç beklemezken ve inanmazken, beni peşinden mi sürükleyecek?" Böylece seyahat ediyordu, bu ölümcüllüğün arayışında seyahat ediyordu.

Kendi kendine şöyle diyordu; "Onu bulma umudunun boş hayalini bile kaybedeceğim bir gün gelecek ve ne ergenliği ne de gençliği tanımadan, yaşlılık dönemine girdiğimde, kendi kendime şöyle diyeceğim: Hiç yaşamadım, bundan sonra da yaşayamam artık, ne yapacağım? Beni kovalayan bir lanet bu, ya da benden başka herkes yalan söylemek için anlaşılmış." Karamsarlığa düşüyordu.

* Ç.N.: Ölümcül kadın

Hiç bir kadın ona aşk ilham etmemişti, kendisinin de bir kadında aşk uyandırdığını sanmıyordu. Eğer aşk, şairlerin anlattıkları gibiyse, sevilmemiş olmayı sevelemekten daha korkutucu buluyordu. Ama Anastasio, kadın kalbinde herhangi gizli bir tutkuyu hiç uyandırmamış olduğunu biliyor muydu? Güzel bir heykel dahi olsa, bir aşkı uyandıramaz mıydı? Çünkü o, heykel gibi, gerçekten güzeldi. Gizemin ateşiyle yanan siyah gözleri, kederle büyümüş bir bıkkınlığın dibinden bakıyor gibiydi; ağzı, trajik bir susuzlukla aralanıyormuş gibiydi; her hareketinde korkunç bir kaderin kalp atışları vardı.

Böylelikle umutsuzca, her yerden kaçarak, doğa ve sanat harikalarına burun kıvrıp "Tüm bunlar da ne için?" diyerek, durmadan seyahat ediyordu.

Sakin sonbaharın huzurlu bir öğleden sonrasıydı. Artık sararmış yapraklar ağaçlardan düşüyor ve ılık meltemle sarmalanmış halde, yerdeki çimlere sürtünmeye gidiyorlardı. Güneş, saçaklanıp küçük parçalara bölünerek yok olan buluttan tülün arkasına saklanıyordu. Anastasio vagonun penceresinden, tepelerin defilesine bakıyordu. Yolculara yemek için zaman verilen Aliseda istasyonunda indi ve çantalarla dolu otelin yemek salonuna gitti.

Dalgın bir şekilde rastgele oturdu ve çorba servisini bekledi. Ama başını kaldırıp, dalgın bir halde, yemek yiyen yolculara bakarken, gözleri bir kadının gözlerine takıldı. O anda, büyük, taze ve sulu elmadan bir parçayı ağzına götürüyordu. Bakışları birbirine kenetlendi ve bembeyaz kesildiler. Kendi hallerini görünce daha da renkleri attı. Kalpleri hızla çarpmaya başladı. Vücudu Anastasio'ya ağır geliyordu; soğuk bir gıdıklanma hissi onu huzursuz ediyordu.

Kadın sersemlemiş gibiydi, yüzünü sağ eline yasladı. O zaman Anastasio, mekânda kadından başka kimseyi görmeden, bu esnada tüm yemekhane de onun için buharlaşmışken, titreyerek yerinden kalktı, ona yaklaştı ve kuru, arzulu, boğuk

ve titrek bir sesle kulağına fısıldadı:

“Neyiniz var? Rahatsız mı oldunuz?”

“Ah, değil, değil; bir şey değil... Teşekkürler!”

O, “Bakalım...” diye devam ederek, nabzını yoklamak için, titrek eliyle bileğini aldı.

İşte o anda bir ateş cereyanı birinden diğerine geçti. Karşılıklı olarak sıcaklıklarını hissediyorlardı; yanakları kızardı.

“Ateşiniz var sizin.” diye fısıldadı kekeleyerek ve zor duyulur bir sesle.

Başka bir dünyadan, ölümün de ötesinden geliyor gibi bir sesle, “Ateş... Sizden geliyor!” diye karşılık verdi kadın.

Anastasio oturmak zorunda kaldı; alarm veren kalbinin ağırlığı dizlerini iki büküm ediyordu.

Sanki bir makine için konuşuyormuş gibi “Seyahat esnasında böyle olmak tedbirsizlik.” dedi.

“Evet, kalacağım.” diye karşılık verdi kadın.

“Kalacağız.” diye ekledi.

“Evet, kalacağız... Ve sana anlatacağım; sana her şeyi anlatacağım!” diye devam etti kadın.

Çantalarını aldılar, bir araba çağırdılar ve istasyondan beş kilometre mesafedeki Aliseda köyüne yola koyuldular. Arabada karşı karşıya oturdular ve dizleri birbirine değerken, bacakları birbirine karışırken, kadın elleriyle Anastasio’nun ellerini alıp kendi hikâyesini anlattı. Anastasio’nun hikâyesiyle aynı, tıpatıp aynıydı. O da Aşk arayışında seyahat ediyordu, o da tüm bu anlatılanların, hayatın sıkıcılığına karşı geliştirilen ortak bir yalan olduğundan şüpheleniyordu.

Birbirlerine itiraflarda bulundular ve bu itiraflar ile birlikte kalpleri teselli buluyordu. Ruhlarında, başlangıçta oluşan trajik telaşın yerini, adeta bir yıkıma benzeyen korkunç bir rahatlık aldı. Daima, doğmadan bile önce birbirlerini tanıdıklarını düşünüyorlardı; ama bu arada, tüm geçmiş hafızalarının siliniyordu ve zamanın dışında, sonsuz bir şimdi yaşıyor gibiydiler.

"Ah, seni daha önceden tanımamışım Eleuteria!" diyordu.

"Ne diye Anastasio?" diye cevap veriyordu kadın. "Birbirimizi daha önce görmemiş olmamız daha iyi."

"Ya kaybedilen zaman?"

"Birimizin diğerini arayışında, arzu etmesinde, delice özlemesinde geçen zamanı, zaman kaybı olarak mı görüyorsunuz?"

"Seni bulma umudumu yitirmiştim artık."

"Hayır, eğer bundan ümidini kesmiş olsaydın, hayatına son verirdin."

"Bu doğru."

"Ben de aynısını yapardım elbette."

"Ama şimdi, Eleuteria, bugünden sonra..."

"Gelecekte konuşma Anastasio, bize şu an yeter!"

İkisi de sustular. Onları kuşatan bu kendinden geçme halinin altında, dipsiz uçuruma dökülen suyun tuhaf sesi duyuluyordu. Mutluluk değildi bu, onları sarmalayan hüznü ciddiyette, su yüzüne çıkan haz değildi.

"Geleceği düşünmeyelim." diye devam etti kadın, "Geçmiş de öyle. Her ikisini de unalım. Birbirimizi bulduk, aşkı bulduk ya bu yeter. İşte şimdi, Anastasio, şairlerle ilgili ne diyorsun?"

"Diyorum ki yalan söylüyorlar, Eleuteria, yalan söylüyorlar; ama önceden sandığım gibi değil, çok farklı bir biçimde. Yalan söylüyorlar, evet; aşk onların anlattığı şey değil..."

"Haklısın, Anastasio; şimdi hissediyorum ki, aşk anlatılmaz."

Ardından bir sessizlik daha oldu, elele tutuşmuş, sanki derinliklerinde kaderlerinin sırrını arar gibi, birbirlerinin gözlerine bakar halde geçen, uzun bir sessizlik. Sonra da titremeye başladılar.

"Titriyor musun Anastasio?"

"Ya sen, Eleuteria?"

"Evet, ikimiz de titriyoruz."

“Ne diye?”

“Mutluluktan.”

“Bu mutluluk korkunç bir şey; buna direnebilir miyim bilmiyorum.”

“Daha iyi ya, çünkü bu, bizden daha güçlü olduğu anlamına gelecek.”

Çok sefil bir otelin, pis bir odasına kapandılar. Ta ki telaşlanan otelci, aramalarına cevap alamadığından kapıyı zorlayana kadar, ertesi gün ve daha sonraki günün bir kısmı, hiç bir hayat belirtisi vermeden geçti. Onları yatakta, birlikte, çıplak, soğuk ve kar gibi bembeyaz buldular. Bilirkişi doktor, gerçekte öyle olduğu halde, intihar vakası olmadığını bildirdi, şu durumda kalpten ölmüş olmaları gerekiyordu.

“Ama ikisi birden mi?” dedi şaşkınlıkla otelci.

“İkisi de!” diye karşılık verdi doktor.

Otelci, kalbinin olduğunu düşündüğü, göğsünün sol tarafına doğru elini götürdü, “Öyleyse bu bulaşıcı bir şey!”. Tesisin itibarı zedelenmesin diye olayı gizlemeye çalıştı ve her ihtimale karşı, odayı dumanla dezenfekte etmeye karar verdi.

Cesetlerin kimliği teşhis edilemedi. Oradan, bulundukları gibi birlikte ve çıplak halde mezarlığa götürüp, aynı çukura attılar ve üzerlerine toprak. Toprağın üzerinde otlar büyüdü, otların üzerine yağmur yağdı. Böylece, onları ölüme götüren gökyüzü, mezarlarında ağlayan tek şeydi.

Alisedalı otelci, bu inanılmaz olay hakkında fikir yürüttüğünde, derin bir adli tıp çözümlemesi yaparak, -gerçekte olandan daha fazla hayal gücü kimse de yoktur- kendi kendine şöyle diyordu: “Bu balayı çiftleri yok mu! Kalp hastalarının birbiriyle evlenmelerine izin vermemek gerek.”

UĞURBÖCEĞİ

*Uç uç böceğim,
Çık dağa,
Söyle çobana,
Güzel bir gün getirsin,
Bugün için, yarın için,
Tüm hafta için.*

(Bilbao çocuk şarkısı)

Artecalle'de, Tenderia'da, ya da diğer yedi sokaktan herhangi birisinde bulunan, çok kez Zamudioluların kapısında eşekleriyle durdukları, köylüler için küçük bir dükkândı. İzbe bina şehrin ana girişine bakıyordu ve üzeri bez parçaları, iş önlüğü ya da iç çamaşırları için kırmızı, mavi, yeşil, kahverengi ve daha binbir çeşit renkli yün kumaşlarla dolu küçük bank, evin girişini tıkıyordu; alçak ve kamburlaşmış kapıya asılı pantolonlar, mavi bluzlar, kırmızı ve mavi renkli örgü işleri, iki ucundan asılmış canlı mor renkli kuşaklar, kasketler ve diğer çeşitler, bir tünelden geçer gibi sokaktan süzülen karayel tarafından sallanarak, küçük kapıyı boğan bir kemer oluşturuyordu. Köylü kadınlar sokağın ortasında duruyor, kendi aralarında konuşuyor, yaklaşıyor, ürünlere tekrar tekrar dokunuyor, tekrar kendi aralarında konuşuyor, içeri girip ürünü istiyor, pazarlık ediyor, sonra gidiyor, geri dönüp tekrar pazarlık ediyor ve sonunda satın alıyorlardı. Sürtünmeden kaynaklanan o üz-

gün parlaklıkla ışıldayan tezgah, kumaş parçalarıyla doluydu; onun üzerinde pencere gibi yarım kapılar, kancalarla tavana tutturulmak için kaldırılıyordu ve dükkânı kapatmaya ya da siperlik gibi kullanmaya yarıyordu. Ağzı açık bu kaleydoskopun içinde, her yerde kumaş ve nem kokusu, her köşede parçalar, elbise parçaları, nedamet gömleği için kaba kumaş, bir sürü şapka, hepsi hoş bir düzensizlik içinde, yerlerde, oturaklarda ve raflarda ve bir mürekkep hokkasıyla Bay Roque'nin kitaplarını barındıran küçük masa, solgun ve karamsar ışığı içeri alan bir pencerenin bitişiğinde bulunuyordu.

Köylüler için binbir çeşit dükkânıydı bu. Köy insanının canlı duyguları cırtlak renklerin çatışmasından hoşlanır, kırmızının yeşil ve maviyle neşeli senfonisini arar, köylü kızların dolgun kırmızı yanakları, rengarenk ve büyük motiflerin işlendiği eşarpların üzerinde yanar. Bu dükkânda, gözleriyle, elleriyle ve ağzıyla yiyen insanların istediği gibi, tüm ürünler göz önünde ve dokunabilecek gibi sunuluyordu. Bu en kasvetli, en suskun ve ılık olduğu halde soğuk gelen dükkândan, bu kadar cıvıl cıvıl, bu kadar gözalıcı renklerle dolu ve üşüten bir sıcaklık yayan ürünün bir arada olduğu başka yer asla görülmemiştir.

Bu dükkânın bitişiğinde, bir yanda bütün çeşitleri sıralar halinde, geçenlerin görebileceği gibi dizmiş bir ayakkabıcı, diğer yanda, balmumu kokan bir şekerci dükkânı vardı.

Evini sırtında sürükleyip, adım adım, farkedilemeyecek kadar yavaş ilerleyen, ıslak, ürkek ve sessiz salyangoz insan, ardından bir an parlayıp sonra silinen yapışkan bir iz bırakarak, bez çiçeklerle örtülü bu kabuğun altına kafasını uzatıyordu.

Bay Roque Aguirregoicoa y Aguirrebecua, namı diğer Uğur-böceği, eğer Arrigorriaga tarafından değilse, şu Chorierrico* köylerinden, ya da ona benzer bir yerden gelmiş olmalıydı. Onu Bilbao'ya rüzgarın ne zaman sürüklediğine dair bir bilgi yoktu, eğer gerçekten bir çocukluğu olduysa, yeni yetmelik dö-

* Ç.N.: Asua vadisi köyleri

nemi de meçhuldü ve işte hayatının gerçek anlamda başladığı dönem olduğundan, her ne kadar evlilik tarihini biliyorsa da, nasıl evlendiği ve niye evlendiği konusunda pek fikri yoktu. A priori olarak, dükkânda çalışması için amcalarından birinin köyden getirdiğini söyleyip özetleyebiliriz. Uzun, büyük ve güçlü bir burun, alt dudağı daha ilerde, kalın kaşların gölgesinde yarı kapalı gözler, dikkatlice tıraş olmuş, sonradan kelleşmiş, büyük eller ve büyük ayaklar. Yürürken aynı zamanda, biraz yaylanıyordu.

Karısı Rufina de Bengoechebarriy Goicoechezarra da oralıydı, ama karakteri Artecalle sokağında şekillenmişti; sincap gibi atik, papağan gibi geveze ve şeytan gibi uyanık. İyi kötü sevdiği kocasını evcilleştirmişti. Uğurböceği ne kadar da mutsuzdu! Tanrının esirgediği bir melek, koyun gibi uysal, köpek gibi sadık, eşek gibi sabırlı.

Su bir araziyi verimli yaparken, diğerini öldürüyordu ve o karanlık sokaktan süzülen nemli rüzgar, Bay Roque'nin ruhunu törpüleyip çürütürken, Bayan Rufina'nın ruhunu olgunlaştırıp güçlendirmişti.

Bay Roque'nin yerleştiği ev, ahşap balkonları olan çok eski bir evdi; olabilecek en trajikomik cepheye sahipti: neşeli kapısıyla gülümsüyor, üzgün pencereleriyle ağlıyordu. Öyle nemliydi ki duvarlarından buhar çıkıyordu.

Uğurböceği her gün, parmaklıkları siyahlaşmış, delici nemin bıraktığı lekelerle kaplı, dar ve karanlık merdivenleri tırmanıyordu; başkası olsa, düşüp kafasını kırması işten olmayan merdivenleri karanlıkta, tökezlemeden, hiçbir noktasını şaşırmadan çıkıyordu; yavaş ve sakince çıkarken, merdiven ayakları altında aşkla titriyor, gölgeleriyle onu kucaklıyordu.

Onun için bütün günler ve günün bütün saatleri birbirinin aynıydı; sabah altıda kalkıyor, yedide dükkâna iniyor, saat birde yemek yiyor, akşam dokuz gibi akşam yemeği yiyor, on bir gibi yatıyor ve karısına sırtını dönüp salyangoz gibi içine kıvrılarak rüya alemine geçiyordu.

Denizin engin derinliklerinde süngerler mutlu yaşarlar.

Her gün tespih çekerek dua ediyor, hep aynı marşı tekrar eden ağustos böceği ve deniz gibi, Ave Maria duasını tekrarlıyordu. Kilisedeki o uzun duanın *Orá por nobis** tekrarlarına gelince, cinsel dürtü veren bir gıdıklanma hissediyordu; *agnus*** kelimesine geldiklerinde, daima, orá por nobis'lerin sonuna geldiğini ona hatırlatmak zorunda kalıyorlardı; eylemsizlik kuralı gereği, tekrar etmeye devam ediyordu; eğer olağanüstü bir durum olur da, tespih duası yapılmazsa, uyuyamıyor, kabuslar görüyordu. Pazar günleri Santiago'da dua ediyordu ve mabedin karanlığı yüzünden, yarı uykulu halde, onunla beraber burnundan konuşan seslerle, kalabalığın koro halinde "Orá por nobis, Orá por nobis..." diye mırıldanması, Uğurböceği için eşsiz bir haz kaynağıydı.

Pazar günleri dükkânı saat on ikiye kadar açıyordu ve öğleden sonra kilise işi yoksa ve hava güzelse, bir Meryem Ana duası ettikleri Begoña civarında dolaşp, Tanrının kutsadığı bu adam için daima yeni gibi görünen, ama hep aynı şeylere hayranlıkla bakıyorlardı. Sürekli olarak, 'Ne güzel havası var buranın.' diye tekrarlardı.

Begoña'nın merdivenlerini çıkarlar ve bir kör dilenci, ağlamaklı sesle ve ciddiyetle şöyle derdi:

"İçine düştüğüm, asil beyefendi, hüznü karanlığa dikkatinizi çekerim. Begoña'nın Kutsal Bakiresi yanınızda olsun, asil beyefendi..."

Uğurböceği iki çeyreklik çıkarıyor ve ondan on kuruşu geri istiyordu. Az ileride bir diğeri:

"Cennetteki yüce mahkemeye çıkarıldığımız zaman..."

Uğurböceği buna on kuruş veriyordu. Sonra hareketli, ufak tefek bir kadın:

"Bir sadaka, merhametli beyefendi..."

* Ç.N.: Bizim için dua et.

** Ç.N.: Koyun. Havarileri kasteder.

Bir on kuruş daha. İleride, uzun beyaz sakallı, mavi gözlük-lü, köşede bir köpekle büzülmüş halde, elini uzatmış ihtiyar. Daha ilerde, üzerinde sinekler uçuşan, yağlı, çarpık, kararmış ve ince bacağına gösteren diğeri. İki on kuruşluk daha. Topal bir genç Baskça dileniyordu ve Uğurböceği buna bir çeyreklik veriyordu. Bu aksanlar, Bay Roque'ye, derinlerde yatan geçmişini hatırlatıyor ve orada, dükkânındaki yeşil iş önlüğü bezi gibi yeşil kırların kokusunu, köyün rüzgarlarını, evlerden çıkan buharı, mısır ekmeğinin tadını hissediyordu. Bir grama-fondan çıkmış gibi, genç kızların şarkıları, arabaların gıcirtısı, kuşların cıvıltısı, öküzlerin böğürmesi, tavukların gıdaklaması, kendi derinliklerinden gelen bir çağrının sesi gibi duyuluyor ve tüm bunlar, evin ve sokağın tozunun nemle yoğrulması gibi, insan salyangozunun kıvrımlarında bekleyen çamurlu bir tortu oluşturuyordu.

Uğurböceği ve dükkânın tezgâhı birbirlerini seviyor ve iyi anlaşıyorlardı. Kollarını bağlayıp onun üzerine dayanıyor ve su kanalında ayaklarını o pis derecikte ıslatarak oynayan küçükleri seyrediyordu. Arada sırada bekçi, adımlarını farklı şekilde atarak, tezgahdaki adamın görüş alanından geçiyordu ve ona bakmaksızın geçişini görüyor, sinekleri kovalamak için başını sallıyordu.

Bir defasında, bir kız yeğeninin manevi babası olarak dü-ğününe gitti, karısı şöyle diyordu: "Hep böyle inindeki ayı gibi burada tıklısın, kafayı dağıtmak, vücudu açmak gerek. Ben ona diyorum ki: "Roque, git bir dolaş, güneşe çık be adam, güneşe çık", ama o, hiç... Üç gün sonra, dükkândan uzakta sıkıldı-ğını söyleyerek geri geldi; onun istediği içine kıvrılmaktı, vü-cudu açmak değil; vücudu açma işleri onda baş ağrısı yapıyor ve melek ruhunun derinliklerinde birikmiş gölge ve nemin, bütün damarlarında deveran etmesine sebep oluyordu; roma-tizmalılara hareket yaptırmak gibiydi. "Koca öküz, öküz halt etmiş," diyordu Bayan Rufina, "köstebeğe benziyorsun." Uğur-böceği gülümsüyordu. Kumaş ölçmek ve orá por nobis'lerden

başka bir zevki de, karısının kendini azarlamasını dinlemekti. Ne kadar da iyiydi Rufina!

Kadının biri satın almaya geliyordu.

"Hadi, artık bana on sekize verirsin."

"Mümkün değil hanımefendi."

"Hep aynı şeyi söylüyorsunuz sizler, en pahalısı da sizsiniz! En az yarısı size kalıyor. Olmaz, on sekize, on sekize!"

"Mümkün değil hanımefendi."

"Hadi, bunu alıyorum! İşte parası!

"Hanımefendi, mümkün değil!"

"Bal gibi de olacak... On sekiz buçuğa olur; hadi, alıyorum...",

"Mümkün değil hanımefendi."

"Tamam o zaman; ne size, ne bana: on dokuza ver."

"Mümkün değil..."

Nemli adamın sonu gelmeyen sabrıyla yenilmiş halde ya gidiyor, ya da yirmiyi ödüyordu. Böylelikle, her ne kadar o da istedikleri fiyata satmasa da, hak verip tartıştığı, malını övüp en nihayetinde iki laf ettiği için, karısıyla anlaşmayı tercih ediyorlardı. Ama köylülerin hakkından gelmek için onun gibisi yoktu, çivi çivi söker.

Uğurböceği'nin dükkânı bereketliydi. Tanrının esirgediği bu adamın, ayrıcalıklı olarak iyi olanların sahip olabileceği basit vurdumduymazlığında bir parça saygınlık vardı.

Köyünden biri geldiğinde ve ona doğduğu köyden bahsettiğinde o köhne evi, mısır ekmeğini, kestanelerin çıtırdadığı, kara zincire asılı kara kazanın sallandığı, elleri cebinde, ayaklarını ocağın kenarında ısıtıp uyuklarken dumanla dolan mutfağı hatırlıyordu. Çocukluk hatıraları aklına geldiğinde, küçük yaşta vatanını terk etmesi ve yaban ellere uyum sağlayıp mutlu yaşaması deneyimi ile belli belirsiz bir özlem hissediyordu.

O, karısı ve bazı arkadaşlarıyla kahvaltıya gittikleri ya da hamur işleri yaptıkları kır gezileri mutluluktan uçtuğu günlerdi. Akşam olurken ruhlarının içinde hayatın tüm havasının

ve güneşin tüm sıcaklığının dolaştığını hissederek, sakince eve dönüyorlardı. Bir defasında at arabasıyla, Uğurböceği'nin daha önce hiç görmediği Las Arenas'a gittiler. Ah o gemiler, ne çok gemi ve deniz, dalgalarıyla deniz! Canavarın tek düze nefes alıp vermesi Uğurböceği'nin hoşuna gidiyordu, kilisedeki dualara ne güzel eşlik ederdi! Ertesi gün, sokaktaki büyük kanalda akan pis suyu görünce, denizi hatırlıyordu; ama orada, dükkânında, sadece kendine dokunabiliyordu.

Yılbaşı için pek çok akraba bir araya geliyorlardı; akşam yemeğinden sonra dans vardı ve Uğurböceği'nin beceriksiz bacaklarını sallamasını, koca ayaklarıyla tepinmesini görmeye değerdi. Ne kahkahalar! Her zamankinden daha fazla içiyordu ve sonra karısına güzelim ve tatlım diye sesleniyordu.

Her zaman yağmurlu olan aynı gökyüzünün altında, Uğurböceği de her zaman aynıydı; bakışında, yağmur yüzünden ıslak olan yerin yansıması vardı; herhangi bir nemli zeminde yeşeren soğan gibi, ruhu dükkâna kök salmıştı. Vücudu romantizmadan muztarıptı, bunun verdiği ağırları, arkadaş sohbetlerinin afyonu sakınleştiriyordu.

Geceleri sohbete, her zaman yakışıklı, kendi diliyle *bıçkın*, *bıçkın* diyen, neşeli, küfürbaz ve hep avcı hikâyeleriyle limonatadan bahseden bir ihtiyar geliyordu; bir diğeri, her sekiz günde bir, '41 yılında Bilbao'ya giren Zurbano'nun idamlarını anlatıyordu ve bazen çok temiz yürekli bir rahip de onlara katılıyordu. Her zaman o acımasızlık ve liberalizm günlerinden bahsedilirdi; başka bir savaşın kahramanlıkları anlatılır ve eşkıyaların tekrar dağlara çıkıp çıkmayacağı dedikodusu yapılırdı. Uğurböceği her ne kadar karlist* olsa da, karakter olarak barışçı bیریdi, yani şu inşallahçılardan biri diyebiliriz.

* Ç.N.: Karlizm: 19. Yy ilk yarısında, İspanya tahtı için, Borbon hanedanına alternatif başka bir kolu isteyen, liberal modernist akıma tepki olarak doğan, eski rejime dönüşü isteyip, bir hristiyanlık politikası da içeren, gelenekçi, milliyetçi, muhafazakar akım.

Konuşmayı dinlemeyi, kendi sırasını beklemeyi ihmal etmeden, son konuşmuş olan kişinin son söylemiş olduklarını düşünerek, dükkânın farklı köşelerine yönelip istenen şeyi getiriyor, ölçüp biçiyor, parayı alıyor, sayıyor, üstünü veriyor ve yerine dönüyordu. Kışın mangal oluyordu ve Uğurböceği, orkestra şefinin çubuğu kadar iyi kullandığı maşasından, dünyadaki hiçbir şey için vazgeçmezdi ve diğerleri konuşurken onunla ateşi karıştırır, sonra pek çok kez keyifle ayaklarını uzatıp, konuşmanın uğultusunda uyuklardı.

Karısı maşayı devralır, zencilere verip verştirir, liberaler yüzünden Roma'da hapis kalan Papa'nın durumuna hayıflanırdı, liberallerle zor! O da karlistti, çünkü anne babası da öyleydi, çünkü emdiği süt karlistti, çünkü sokağı karlistti, yaşadığı bölge soludukları nemli hava olduğu gibi karlistti ve karlizm kan hücrelerine yapışmış, damarlarında dolaşıyordu.

Her zaman yakışıklı ihtiyar, bu meselelere gülüp geçiyordu; beyazlar da siyahlar kadar eğlenceliydi ve bir limonatada kimse renge önem vermez; diğer konulara gelince, çok iyi biliyordu ki din ve dayak olmadan, hiçbir şey düzgün gitmez.

Limonatadan bahsediyorlardı:

"Ne limonata ama!" diyordu Zurbano'nun idamlarını gören, "Yumruk gibi buz parçaları içinde yüzüyordu!"

"Kayabalığı olacaktı yanında," diye araya girdi, her zaman yakışıklı ihtiyar; "limonatanın yanında kayabalığı olması gerekir... Yoksa limonata mafiş; zurnasız davul gibi olur. O donmuş parçacıklar dişleri kötü ettiğinde, o zaman..."

"Birkaç parça dil balığı fena olmaz."

"Evet, dil de olur; ama özellikle kayabalığı, kayabalığı olması şart."

Uğurböceği ateşi maşayla karıştırarak kendi kendine gülümsüyordu.

"Biraz soslu mezzit de hoşuma gider." diyerek döndü diğeri.

"Limonatayla mı? Sus be adam, acayip şeyler söyleme..."

Sen kafadan kontaksın. Limonatayla soslu mezgıt mı? Bi senin aklına gelir.”

“Sen istediğini söyle; ama bence mezgıt gibisi yoktur. Bermeo mezgıtini kastediyorum, Laredo mezgıtiyle işim olmaz, her şeyi yerinden: Santurse sardalyası, adadan yılan balığı, Bermeo’dan mezgıt...”

“Siz bunu ciddiye almayınız.” dedi rahip; “Ben Bermeo’da bir sardalya yedim, nasıl böyle yağ akıyordu: daha dokunmadan derisi dağılıyordu; Deva’dayken, Aguinaga’dan gelen yılanbalıkları, ne lezzet ama!...”

“İyi de dostum, ben ne diyorum, her şey yerinde ve zamanında; sonra salyangozlar, ondan da sonra mercan balığı... hatırlıyorum da salyangoz yahni yapmıştık, Zurbano’nun gelişinden hemen önce, yıl...”

“Sana bunu zaten defalarca söyledim.” diyerek sözünü kesti her zaman yakışıklı olan ihtiyar, “Sen ne salyangoz toplamayı ne de yapmayı biliyorsun ve özellikle de, sana tekrar söylüyorum, lafı dolaştırıp durma, limonata kayabalığıyla yenir, bu soslu mezgıt konusu gülünç bir aptallık. Eğer bana diyeceğin...”

“Evet işte, limonatada soslu mezgıt hoşuma gidiyor.”

“O halde, doğru dürüst yemek yemeyi bilmiyorsun.”

“Bilmiyor muyum?”

“Tamam, tamam,” rahip konuyu dağıtmak için araya girdi, “ilginç bir konu var bilmem duydunuz mu?”

“Nedir?”

“İngilizler asla beyin yemezler.”

“Onu biliyoruz zaten; o yüzden kızıl renkli olurlar,” dedi yakışıklı ihtiyar, “çünkü, bunun karşılığında, çiğ pirzolayı zorla ağzına tıkar ve balık diye her şeyi tutarlar.”

“Bu dinsizler...” diye başladı bayan Rufina.

Meseleyi liberallere getiriyordu.

Sohbet müdavimleri ayrılırken, Bayan Rufina ve kocası dükkânı kapatıyorlardı; hesaplarını çıkarıp parayı dikkatlice

sayıyorlardı; sonra mum ışığında, dükkânın her köşesindeki malları kaydediyorlardı, tezgahın ve bankın altına bakarak kumaş parçalarını kontrol ediyorlardı; kilitleyip uyumaya gidiyorlardı. Uğurböceğinin rüya görme alışkanlığı yoktu; pencere camını titreten şiddetli dolu ya da düzenli olarak yağan yağmurun ninnisiyle, ruhu bilinçdışının devasa vücuduna gömülüyordu.

Ertesi gün, güneşten bile daha şaşmaz biçimde ki doğumu bazen geç bazen erken olabilir, bir önceki gün uyandığı gibi uyanıyordu ve kış aylarında, sabahın alaca karanlığının gölgeleri arasında dükkâna iniyordu.

Paskalyada bu kutsanmış salyangoz yeniden yaşamaya başlar gibi oluyordu; uzun siyah paltosunun içine giriyordu, eldivenleri de siyahtı, düğün gününden beri sakladığı siyah silindir şapka ve siyah bir bastonla, siyah pelerinli Meryem Ana'dan isteklerde bulunmaya gidiyordu. Daha sonra dini geçitte paltosunu omzunda taşıyordu ve bu tatlı ağırlığın verdiği haz sadece, içinde toplamda beş yüz altmış iki adet *ora por nobis* tekrarı olan, bir düzine uzun duayla karşılaştırılabilirdi.

Ete hapsolmuş, Tanrının zavallı meleği! Onun için üzülmemek gerek, babaydı ve ruhunun tüm nemi, ufaklığı görünce buharlaşıp gidiyor gibiydi. Öpücükler mi, hadi ordan! Bu onun için tuhaf bir şeydi, iyi bir baba olarak, delice sevmesine rağmen bile oğlunu zar zor öpüyordu.

Bombardıman oldu, insanlar bodrumlara sığındı, aileler için kışla hayatı başladı. Uğurböceği için hiçbir şey değişmedi; her şey olduğu gibi devam etti. Bomba uyarısı için çalan çan, onda bilinçsizce bir Ave Maria tepkisi doğuruyor ve herhangi bir şeyi düşünerek duayı okuyordu. Sonsuzluğa geçip giden bekçi gibi, ona uğramayan savaşın şanslılarını geçerken görüyordu. Eğer bomba yakına düşüyorsa tarifsiz bir endişeye kapılarak, içeri çekiliyor ve yere uzanıyordu. Tüm bombardıman boyunca o izbeden çıkmadı. Aziz Jose gecesinde, yere serilmiş şiltede titreyerek Ave Maria'yı okuyup durdu. "Eğer

sonunda girerlerse,” diyordu Bayan Rufina, “şu Bay Jose Maria’nın zencisinden, bize olan borcunu gidip ben alacağım artık.”

Oğlu tıp okumaya gitti. Annesi Valladolid’e kadar ona eşlik etti; kendi sorumluluğuyla çocuğun bütün işlerine koşuyordu. Okulu bitirdiğinde bir an için dükkânı bırakmayı düşündüler; ama Uğurböceği, dükkânı olmadan ekvator kuşağında ki Afrika’ya götürülen bir kutup ayısı gibi ateşlenip ölürdü.

Osunas depremi geldi ve malikâneler sarsılmaya başladığı zaman her şey çatırdadı, aileler tüm fertleriyle, altın enkazları arasında mahvoldular, Uğurböceği yağmurlu ve soğuk bir sabah, artık değersiz olan kağıtları göz yaşlarıyla ıslattı. Üzgün halde dükkâna indi ve hayatına devam etti.

Oğlu bir köye yerleşti ve o gün, Bay Roque tatminkâr bir oh çekti. Karısı öldü ve zavallı adam, ayakları altında titreyen merdiveni çıkar çıkmaz ve pencereleri kırbaçlayan yağmuru hissedince, başı yastığa gömülü, sessizce ağlıyordu.

Hastalandı. Ölmeden hemen önce Son Komünyon için kiliseye götürdüler ve rahip uzun duaya başladığında, zavallı Uğurböceği, başı yastığa gömülü halde, titreyen dudaklarından anlaşılmaz şekilde odada bitkince yok olan, bir kaç *ora por nobis* fırlattı ve oda adeta parlıyor, ılık balmumu kokusuyla dolup taşıyordu. Öldü; oğlu yapması gereken işler ve aşkları onu serbest bıraktığı sürece onun için ağladı. Havada, bir böcek öldüğünde bıraktığı boşluk kaldı ve her zaman gölgelerde yaşamış olan Uğurböceğinin ruhu, sonsuzluktaki dağa uçarak, Çobandan bize iyi hava getirmesini istedi, bugün için, yarın için ve sonsuza dek.

Talihli koyunlar!

BONIFACIO

Bonifacio hayatı boyunca kendini aradı ve bulamadan öldü; efsanedeki baron* gibi kendini kulaklarından çekince kuyudan çıkabileceğini sanıyordu.

Onun şanssızlığı zeki bir çocuk olmasıydı, kendine özgü olmak için gayret ediyor ve aşırıya da kaçıyor gibiydi, bu durum öyle bir noktaya varmıştı ki, diğerleriyle aynı nedenden ötürü başkalarının yaptığıı yapmaktan hemen vazgeçiyordu: bu neden -yaptığı her neyse- o şeyi başkasının da yapmasıydı. İnsanlar arasında fark edilmeye çabalıyordu ve bu çabadan vazgeçmeyi başaramadı.

Ben bir tablo çizmek istemiyorum; şunu açıklıyorum ki, Bonifacio, Kant'ın kavranabilir evreninde, beşinci cennetin bir türevinde yaşayan fantastik bir varlıktır; ama doğrusunu isterseniz, ne zaman Bonifacio'yu düşünsem içimi endişe kaplıyor ve göğsüm sıkışıyor.

Yalnızken, "Benim yeteneğim nedir?" diye soruyordu Bonifacio kendi kendine.

Şiirler yazdı ve sonra yeterince orijinal bulmadığından yırttı: bunlar şu şairin yazdıklarına benziyor, şunlar diğerinkine; duygusal görünmek ona yapmacık geliyordu, hele romantiklik (romantik de ne demekse?), daha da yapmacık, şüpheci ve umutsuzca, son derece yapmacıktı. İnsanlığa dair ve kutsal olan her şeyi hor gören maniler yazdı ama bir ay

* Ç.N.: Barón Münchhausen.

sonra tekrar okuduğunda bunları şöyle diyerek yırttı: “Ne iki-yüzlülük, ben böyle biri değilim ki.” Daha sonra yuvadan, ailesinden, doğduğu yerden, bir şarkıda duyulduğunda gözleri yaşartan şeylerden bahseden çok yumuşak şiirler takip etti ve bunları da yırttı: “Can sıkıcı, can sıkıcı, kilise müziği gibi bunlar!”

Zavallı Bonifacio! Her sabah güneş ışığı zihninde yeni bir fikir yeşertiyor, ama bu fikir gün batmadan önce veya az sonra ölüyordu.

Bonifacio arkadaşları arasında çok neşeliydi; yalnız kaldığında hüzünlü olmaya soyunuyordu ve öfkeyle kulaklarından çekiyordu; ama olmuyor, kuyunun dibinde olduğu halde suyun yüzeyi sakince duruyordu.

Çok azını bitireceği bir sürü kitabı okumaya başladı; hayal kurmak okumaktan daha çok hoşuna gidiyordu. Bütün yazarlar, onda hâlâ bir şeyin eksik olduğunu söyleyerek azarlıyorlardı, bir şey eksikti... Diğerlerine benziyordu ve bu korkunçtu.

Benim yeteneğim ne acaba? Bu soru onun daimi kaygısıydı. Yeni bir felsefi sistem geliştirmeye başladı ve neredeyse bitirecekken, söylediği her şeyin başkaları tarafından zaten söylenmiş olduğunu gördü ve lekeler, silikler, eklemelerle dolu o kağıtları lime lime etti.

İnsanoğlunun bildiği her disiplini kendi kendine tecrübe etti; ama hepsi, istisnasız hepsi, o kadar çok çalışılmıştı ki! Böylesine eski konuları irdelemek için ne kadar çok yorulmak gerekiyordu! Ayrıca son derece ölümcül bir konu daha var: keşfedilen tüm gerçekler, zamanla önemini kaybeder.

Hangi şeytan insanları sonsuza dek şaşırtacak bir gerçekle karşılaşmıştır?

Bonifacio'nun sağlam bir alt yapısı vardı; ama şeklini bulmakta dikkatli yapıyordu. Anlı şanlı bir adam olma hayalini kafaya koymuştu: Mesele doğru yola girebilmektir. Yuva, aile, neşeli dostlar... Peh, sonunda sıkıcı olan sıradan şeyler.

Zorla kışkırttığı siniriyle, geceleri hüzünlü saatler geçirmeyi başarıyor, sokakta esen soğuk rüzgarın bulut gibi dağıttığı melankolik düşüncelere kaptırıyordu kendini.

Konuşmaya başladığında rolünü unutuyor ve gerçek ruhu çıkıyordu sahneye: Sade ve temiz, tamamen insani, son derece sıradan bir ruh.

Bonifacio aşık oluyordu, ama çilekeş bir sevgiydi bu ve hiç orijinal değildi. Herhangi bir romandaki herhangi bir kahramanın, herhangi bir aşk hikâyesi kendininkine benziyordu. Kadın bir engeldir; şurası açık ki yalnız olan kişi, evli olana göre daha çok yol alır. Platon, Aziz Tomas, Descartes, Kant bekârdılar; bu durum, zavallının keyfini kaçırıyordu.

En büyük kabusu, yaşamak için çalışmak zorunda kalmaktı. Ayrıca şu da var ki, yaşamak da çalışmak kadar sıkıcı ve sıradandır.

Bir defasında, akşam üzeri geziyorduk; zavallı adam içini döküyor, ben de bir böğürtlen yaprağını kemiriyordum.

“Bu hayatta yaşamaktan başka bir şeye zaman kalmıyor.” diyordu bana.

Ben garipseyerek ve korkuyla ona bakıyordum; içgüdüsel olarak ondan biraz uzaklaştım.

“Bak,” diye devam etti, “bazı zamanlarda neşeliyim, bazen üzgün; meseleleri siyah ya da beyaz gördüğümünden değil; ama bende bir şey eksik, bana ne oluyor bilmiyorum, ama bana bir şeyler oluyor. Kaçırdığımı söylüyorlar, tüm bunların fantaziden öte yanı olmadığını ve benim tuhaf olduğumu (Bunu söylerken gözleri zevkle parlıyordu). Bütün o aptallar beni küçümsüyor, iyi biri olduğumdan, kalbimden süzülen bu dertleri içime atmaya kendimi mecbur hissediyorum.”

Zavallı Bonifacio! Ağlamaya başladı demiyorum, çünkü yalan olurdu; ağladığını görmedim, ama gözyaşlarını içine mi akıttı bilmiyorum; kişilerin bazı meseleleri, onlara özel bir anlam veremediğinden, içlerine atıp sindirdikleri olur ve bu daha kötüdür.

Bazı günler öyle neşeli oluyordu ki, o kuyudan çıkmayı başarmış gibi geliyordu bana; çok tuhaf, insanüstü bir coşku.

Bonifacio karamsar değildi, Bonifacio iyimser de değildi, Bonifacio hiçbir şey değildi, hiçbir şey olmak istemiyordu, isteyip istemediğini bile bilmiyordu. Zavallı Bonifacio!

Ne olduğunu iyi bilmesede, dikkatleri çeken bir şey olmak istiyordu.

Bu kadar eski bir hikâyeyi neden daha fazla devam ettirelim?

Siz şimdi bu Bonifacio'yu alın, orasını burasını biraz çekiçle döverek gerçekliğin gereklerine uyana kadar kalıba dökün ve dürüst olarak söyleyin bana: Bonifacio'yu tanıdınız mı tanımadınız mı?

Bonifacio'ya ne olduğu yarım kaldı.

Bu konuya gelince, aynı derecede dikkate değer iki gelenek devreye girer.

Birine göre Bonifacio'nun hikâyesi, başladığı gibi, hep aynı biçimde, kendini arayarak ve asla bulamayarak sona erdi; sonu yaz bulutları gibiydi: yaşadığı sürece gölge etti ve öldüğünde, güneş ondan boşalan yeri aydınlatmaya devam etti.

Diğer geleneğe göre Bonifacio, oraya bir darbe, buraya bir darbe, sivrilikler yuvarlatıldı, evlendi, çocukları oldu ve baba olduğu zaman, çok tuhaf şekilde, bu kadar sıradan olarak, o çok aradığı orijinalliği buldu. Son sözleri şunlardı: "O halde, allahaismarladık çocuklarım!"

Başka gelenekler de var, çünkü bunlar mantar gibidir; ama hepsinde, gerçeğin aynası, binlerce kırıntı ve eklemelerle süslüdür.

SUSİN'İN KORKULARI

Juan Arzadun'a

Gökyüzünün canlı güzelliği yeşil ağaçları sarıyor, şarkıcı kuşlar kumdan kale inşa ederek oyalanan Susin'i neşelendiriyordu ve bu arada çocuk bakıcısı pek çok mimikler yaparak, bir asistanın şakalarına gülüyordu.

Susin oturduğu yerden kalktı, yeni elbiseciğinde çamurlanan ellerini temizledi ve çok güzel olduğunu görerek eserini seyretti. Dairesel kanalın içinde, toprak bir kaba benzeyen ve sanki bir şeyler istiyor gibi duran bir boşluk kalmıştı ve Susin önlüğünü kaldırarak kapalı bölümü çişle doldurdu. O zaman aklına, yüzmeyi öğretmek için bir haziran böceği ya da herhangi bir böcek aramak geldi.

Bakışlarını araziye çevirince, uzakta bir şeyin yerde parladığını gördü, bu ona çişle beraber geceleyin düşmüş olan bir yıldız gibi geliyordu. Ne güzel bir şey! Kendi elleri ve çişinin eseri olan küçük havuzu unutarak, düşmüş yıldıza doğru gitti. Çocuk yaklaşırken, yıldız aniden ortadan kayboldu. Ya toprak yutmuştu, ya eriyip kaybolmuştu ya da Umacı alıp götürmüştü. O kandırıcı ışığın parladığı yerin bitişiğindeki ağaca vardı ve orada çakıl taşlarıyla küçük bir cam parçasından başka şey yoktu.

Ne güzel bir sabah! Susin gözleriyle ışık, göğsüyle mavi gökyüzünden hava içiyordu.

Orada ağaçlar vardı evet! Orası gerçek dünyaydı ve tehlikelere gebe, her an atların, arabaların, öküzlerin, köpeklerin,

kötü çocukların ve bekçilerin geçtiği karanlık sokak değildi.

Susin'in aniden rengi değişti, dizlerinin bağı gevşedi ve korku düğümü boğazını sıktı. Bir köpek... kocaman, açık gözleriyle, yerde oturan bir köpek ona bakıyordu, siyah kocaman bir köpek, çok siyah ve çok kocaman. Eğer kendi sokağından geçiyor olsaydı, bir değnekle kapının arkasından onu tehdit ederdi; ama arazinin ortasındaydı, burası köpeklerindi, çocukların değil.

Köpek ondan gözlerini ayırmıyordu ve kalkıp, yaşadığı korkudan kaçmayı akıl edemeyen Susin'e doğru yaklaşmaya başladı. Biraz kendini topladı ve koşmaya başladı ama kötü şans işte, takılıp sertçe yere düştü. Düştü ve yere yapışık halde kalarak, ağlamadı... Ağlamak mı? Belki de ağlayan çocukları kaçıran, köpek kılığına girmiş Umacı olabilirdi. Koca bir köpek ona yaklaştı ve onu kokladı. Ona fazla cesaret vermeden, yarı açık olan bir gözüyle, küçücük kalbi içinde dans ederek, Susin köpeğin yavaşça uzaklaştığını ve orada, majestelerinin siyah kuyruklu sırtını salladığını gördü.

Susin kalktı ve etrafına bakınca, büyük ıssızlıkta yalnız olduğunu gördü; güneş küçük sarışın başını ısıyor ve ağaçlar onu selamlıyordu. Oranın yakınında, güneşin yansımada bir su birikintisi parlıyordu.

Kendi eseri olan küçük havuzu ve düşen yıldızı unuttuğu gibi, köpeği de unuttu ve su birikintisine yaklaştı; berrak ve tertemiz yüzeyi, canlandırması gereken, üzgün, ciddi suratlı ve ölü bir gölün yüzüne benziyordu. Küçük bir çakıl taşı alıp suya fırlattı ve kıyısındaki çamurlarda yumuşakça kaybolan gülücüklerle, su birikintisi gülmeye başladı. Ne güzel çemberler! Suyun dibinden çamur yükselmeye başladı ve su bulanıklaşınca, o zaman Susin bir sopa alarak eğildi, suyu karıştırma başladı. Nasıl da bulanıklaşıyordu!

Susin doğruldu, küçük bir parça ayağını suya sokarak onu ıslatmaya başladı. Ne güzel! Su birikintisi, çocuğun kendini çamura bulayıp kirletmesine nasıl da gülüyordu.

Botlarını geçip, ayağını üşüten ıslaklığı hissedince, kötü bir şey yaptığının bilinciyle başını çevirdi. Çılgılık attı ve bir ağaca yanaştı, ağaca yapışık halde, ayaklarını nereye saklayacağını bilemeden öylece kaldı. Ah, büyük çocuklar gibi ağaca tırmanabilseydi ve yüksek dallara, haziran böceklerinin saklandığı yere saklanabilseydi keşke! Ama inek, bir boynuz darbesiyle ağacı devirebilirdi.

Devasa bir inekti, gövdesi neredeyse tüm gökyüzünü kaplıyordu ve ölçsüz ve fantastik gölgesi yeryüzü boyunca uzanıyordu. Yere kapanmış bağırmak üzere olan kurbanının korkusunu artırarak yavaşça ilerliyordu; inek onu görmesin diye gözlerini kapattı: "Hayır, bir daha yapmayacağım!" İnek, ilerleyerek, uzağından geçti. Susin ağaçtan ayrılarak etrafına baktı. Neredeydi?

Karnında bir gıdıklanma hissediyordu, işte iyi bilinir ki güçlü deneyimler hayatı hızlandırıp vücudu zayıflatır ve yeni ölmüş cırcır böcekleri, marullar arasında yeniden dirilir.

O zaman Susin durumunun farkına vardı, şaşkın halde uzayıp giden yola, koca gövdeli kestane ağaçlarına, ıssız araziye ve şaşmaz şekilde mavi gökyüzüne çivilenmiş güneşe baktı. Ya bakıcı?

Arada sırada bazı adamlar geçiyordu ama neredeyse hiç beyefendi yoktu. Adamlar, hepsi adamlar ve ne adamlar ama, hepsi çirkin, kirli sakallı ve hiçbiri babasına benzemiyor. Biri ona uzun uzun baktı ve böyle bakan adamlar en kötüleriydi, çuvalı olanlar. Kendini dünyada, anneciklerine "ana" diyen kötü çocukların, büyük köpeklerin ve büyük ineklerin insafına kalmış ve onları pataklayacak babası olmadan, bir başına kaybolmuş halde görünce ölümcül bir korku hissetti. Umacının nefesi Susin'in ruhunu dondurdu öyle ki, Umacının her yerde, ağaçların arkasına saklanmış, taşların dibine çömelmiş, yeraltına gizlenmiş ya da hemen arkasından yürüyor olabileceğini hissederek ağacın yaprakları gibi titriyordu. Ağlamaya başladı ve gözyaşlarının arasından, sis içindeki dağı-

nık arazide bir adamın kendisine yaklaştığını gördü.

Bir adam... Ama, ne adamı! Kalbinin bir köşeciğinde donup kalmış ruhunu toparlayıp, korkunun verdiği dikkatle ona baktı. O bir adam değildi, adamlardan daha beteri, bir bekçiydi.

Kara köpek ve büyük inek gibi, bekçi de ona yavaş yavaş yaklaşıyordu; ama ne geçip gitti, ne de uzağından dolaştı. Susun gözlerini o kadar büyük açmıştı ki zar zor görüyordu ve küçük elinde kocaman bir elin varlığıyla ağlayamadan kendini kaybolmuş gibi hissetti.

"Ağlama ufaklık; ağlama, sana hiçbir şey yapmayacağım."

Ne kötü şey bu Umacı! Bekçi kılığında alay ettiğinde ne kadar da kötüymüş Umacı!

"Gel, benimle gel; babanı arayalım beraber."

Bu mucizeyle çocuk için gökyüzü aralandı, çünkü öyleydi, bir bekçinin bu kadar yumuşak bir sesi olması, bu kadar sıcak ve okşayan bir ton, gerçek bir mucizeydi. Bu bekçi, bir babaya benziyordu işte! Eli elini sıkırmıyor, adımları çocuğun adımlarına uyum sağlıyordu ve o zaman kendini yüksek bir şahsiyetin, iyi huylu bir Umacının himayesinde hissetti.

"Söyle bakalım, kimin çocuğusun?"

"Babamın."

"İyi de, baban kim?"

"Baba."

"Ama hangi baba oğlum?"

"Annemin ki."

Adalet bakanı gülümsedi, çünkü o da karısınıninkiydi. Küçük oğlan için tuhaf bir soruydu bu baban kim? Sanki birden fazla varmış gibi.

"Nerede oturuyorsun?"

"Evde."

"Peki evin nerede?"

"Babamın evinde."

Şaşkına dönen bekçi, soru sormaktan vazgeçti; çünkü ce-

vap alamadan konu nasıl araştırılır?

Susin'in gözleri ciddileşti ve açık bir tehlike, hiç ilginç tarafı olmayan, tehditkar bakıcıyı gördüğünde, gökyüzündeki havanın tüm güzelliği bedenini dolduruyordu. O zaman küçük çocuk, sarı kafasını bacaklarının arasına gizleyerek iki küçük eliyle bekçinin pantolonunu kavradı. Keşke o kutsal pantolonun cebine girebilecek kadar küçükseydi.

Bekçinin şarkılı sesi çınladı ve şöyle dedi: "Ciddiye alma, sana hiçbir şey yapmazlar." Daha sonra ciddi bir sesle: "Onu bırakınız, suçlu olan o değil."

Bekçinin ellerinden, hizmetçinin kollarına geçti ve oradan uzaklaşırlarken, bakışlarıyla kendini korumaya devam ediyor mu diye ona bakıyordu. Ama iyi Umacı gözden kaybolur kaybolmaz, arkasında bakıcının elini hissetti.

"Seni yumurcak! Yanımdan ayrılma demedim mi ben sana... Artık pataklayacağım! Sayende çok iyi vakit geçirdim. Ben, deli gibi ara ha ara, ama sen..!"

Çocuk üzgün bir biçimde ağlıyordu; o Umacı değildi, ama iyi bir dayakçıydı. Öyle çok ağlıyordu ki, direnci tükenen bakıcı onu öpüp şöyle demeye başladı:

"Aptal olma, hiçbir şey olmadı, ağlama Susin... Hadi, sus, biliyorsun baba ağlak çocuklardan hoşlanmaz. Sus... Bak, eğer susarsan sana şeker alacağım."

Şekeri emmek için Susin sustu.

Biraz sonra evinin duvarlarını gördü, babasının yanında kendini güçlü hissetti, ama yaraları nüksetti, köpeğin dişlerini, ineğin boynuzunu, bakıcının şaplağını hatırladı ve ağlamaya başladı. Hizmetçi kızı azarlayan babasının sesi ne kadar da tatlı geldi! Sonra babası onu kollarına aldı, Susin yanan yanaklarını babasının koruyucu göğsüne dayadı ve başına gelenleri unutmak için rüyaya daldı.

Fırtınalı havada, sıırıslıklam limana varabilmek ne kadar da güzel!

FRANSIZLARIN İŞLERİ! (AKILDIŞI BİR HİKAYE)

Bilinen bir konudur ki, komşumuz Fransızlar bizimle meşgulken yola gelmez olurlar, işte, onlar için İspanya'dan konuşmaya girişmek, İspanya'nın işine karışmakla aynı anlama gelir.

Bu doğrulamanın sayısız delillerinden biri olarak, kelimesi kelimesine çevrilmiş, İspanya meselelerinde çok karakteristik davranan bir Fransızın aşağıdaki öyküsünü, okur hafızasına ekleyebilir ki, şöyle demektedir:

Don Perez, Kastilyalı bir soyluydu ve vatandaşlarının oldukça mütevazı bildikleri bu zat, tüm bedeni ve ruhuyla kendini bilime adamıştı.

Geceleri sabaha kadar ve gündüzleri karmaşa içinde, İspanya'sının yararı ve zaferi için gururla, o zamana kadar icat edilmiş olanların hepsini çöpe attıracak yeni bir patlayıcının keşfine götürecektik, önemli bir kimya problemini çözmek için deney tüplerine dalmıştı.

Okur şunu bilmelidir ki, bizim Don Perez, boynuzlu imbikler, normal imbikler, reaktifler, döküm potaları ve çökteltilele uğraşmaktan, laboratuvarından dışarı çıkamıyordu ve bunlar İspanya meselelerini iyi bilmediğinin kanıtıdır.

Bir İspanyol asilzadesi ilaç yapım laboratuvarına gidip,

böyle bayağı biçimde bilimin yüceliğini kavrayamaz ve İspanya bir şekilde ilahiyatçıların yatağı olmuştur.

Böylelikle Don Perez, yazı tahtasının önünde, kafa patlatarak üst üste formüller hazırlayıp, arzu edilen sonuca ulaşmaya kadar, İspanyolların dediği gibi, ölü saatler geçiriyordu. Çalışmalarının asla çarpıtılmış gerçeklikle lekelenmesini istemiyordu ve Don Kişot'un kürek mahkumu köylüler tarafından taşlanarak geçişini hatırlıyor, aynı şeyin çalışmaları konusunda kendi başına gelmesini istemiyordu. Bilim olarak Sancho Panza'lara laboratuvarı ve önlüğü bırakıyor, ama şövalye Montesinos'un mağarasını araştırmayı kendine saklıyordu.

Karanlıklarda yaşayıp, ezici çoğunluğu oluşturan, mutlak gerçeğe sahip olmak için doğmamış ya da kibiri yüzünden ona sahip olmaktan vaz geçmiş İspanyollar için deneylerin nasıl ilerlediğini bir kenara bırakalım.

O kadar mücadelenin sonunda Don Perez, istenilen formülü buldu ve bu yayınlandığında tüm İspanya sevince boğuldu. Büyük kumaşlarla caddeler süslendi, roketler atıldı, dev maketlerle geçitler ve özellikle de boğa güreşleri düzenlendi. Riego marşını çalan borazanlar şehirlerin sokaklarını neşelendiriyordu.

Hükümet Don Perez'in başkent Madrid'de zafer tacıyla ödüllendirilmesi için kanun çıkardı, böylece Cebelitarık Kayası'nı, üstündeki İngilizlerle, ya da en azından Madrid Parkı'ndaki büyük dağı havaya uçurabilirdi.

Köylerdeki ayakkabıcıların, berberlerin, hatırı sayılır sayıda çok evin duvarlarını, La Lidia'nın* sayıları arasında bazen Ruiz Zorrilla'nın, bazen de aday Don Carlos'un yanına yerleştirilmiş, Don Perez'in resimleri süslüyordu. Yeni bir anasonlu içkiye onun adını vermişlerdi, "Perez anasonlu bombası".

Bununla beraber, halkın heyecanını kovalarla soğuk su

* Ç.N.: Boğa güreşi dergisi.

dökerek söndürmeye çalışan Sancho'lar ve yeni yetme sinsiler de yok değildi; ama gazetelerdeki yazılarıyla o çok saygın matematikçi Don Lopez ve en az onun kadar saygın ilahiyatçı Don Rodriguez, Perez'in patlayıcısına yöneltilen eleştirilerini kırıp onun lehine karşılık verince, mutsuzlar sessiz çoğunluğa karıştı ve sesleri kesildi.

Deneme günü geldi. Mancha düzlüklerindeki bir tepeciği havaya uçurmak için her şey hazırdu ve Don Perez'le beraber fitili ateşlemek için söz almış heyecanlı inananlar da oradaydı.

Fitil yanmaya başladığında, uzaktan bu denemeyi seyreden kalabalıktan güçlü şekilde *Ole!, Ole!* sesleri patladı ve bazılarının korkudan rengi attı.

Ateş patlayıcıya vardığında tıpkı gök gürlemesine benzeyen bir ses duyuldu, büyük bir toz bulutu kalktı ve toz duman kaybolunca Don Perez, bütün görkemiyle ışıldayarak ortaya çıktı. Kalabalık çılgınca alkışlamaya başladı, annesi ve onun zaferi için *Çok yaşa!* diye bağırdılar ve boğa güreşinin kendi doğaüstü kurallarına uygun olarak bir boğayı öldürmüş Don Fracuelo'yu arenadan çıkarır gibi, onu omuzlarına aldılar. Her yerde şu bağırtılardan başka şey duyulmuyordu: *Ole! Çok yaşa onurlu İspanya!*

Gazeteler bu durumdan gayet güzel faydalandılar.

Bazıları tepenin darmadağın olduğunu doğruluyor, bazı gazeteler de dağılan tepenin parçalarından aldıkları patlama izlerini gösteriyordu; ama birkaç gün sonra, bazı çobanların, tepenin daha önce olduğu yerde durduğunu gördükleri haberi geldi ve bu doğrulanınca, halkın büyük öfkesi toz bulutu gibi ayağa kalktı.

Bu imkansız bir durumdu, tepenin havaya uçmuş olması gerekiyordu, çünkü beyaz önlüklü Don Perez'in formülleri kusursuzdu.

Bu, patlayıcıyı ıslatan kalles bir elin, Don Perez'in düşmanı olan ve onun şöhretini kıskanan kötü büyücünün eli olmalıydı.

Bu büyücü, olay İspanya'da vuku bulduğundan, artık kim olduğu belli biriydi: hükümet.

Halkın ona karşı olan fikirleri, kafelerde ve sohbetlerde telaffuz edildi ve gazeteler, özellikle saygın matematikçi Don Lopez ve en az onun kadar saygın ilahiyatçı Don Rodriguez'in açıklamalarından sonra, kimya biliminde olduğu kadar İspanya hakkında da uzman olan halkın düşündüğünün tersine davranmayı adet edinmiş kötü büyücünün, bu düşüncesiz hareketini geri püskürttü.

O kampanyada Kolomb, Cisneros, Miguel Servet, Flandes'in muhteşem savaşçıları, Salado, İnebahtı, Otumba ve Wad-Ras savaşları, Trento'nun ilahiyatçıları ve yüzyılın en büyük komutanının, onunla bilimi berhava ettiği, İspanyol piyadesinin değeri hatırlandı. Bu nedenle bir kez daha, evlerinde daha iyisi dururken, yabancı olanı isteyenlerin, vatanseverlikten nasibini almadığı söylendi ve zavallı Don Fernandez hatırlandı, dışarıda bu kadar itibar görürken, kendi nankör ülkesinde köşesine çekilmiş, hiç tanınmayan zavallı Don Fernandez ki, kitapları tüm önemli dillere, hatta Japonca ve Aşağı Bretoncaya bile çevrilmişken, İspanya'da sadece resmi kurumlar almak zorunda kalıyordu.

Kibirli alçaklar tarafından rahatsız edilen zavallı Don Perez, İspanya'nın onurunu kurtarmaya çalıştı ve Cebelitarık'ı havaya uçurup hükümetin maskesini düşürecek patlayıcının ne kadar etkili olduğunu göstermeyi önerdiği için, onu daimi meclise milletvekili adayı olarak gösterdiler. Meclis İspanya'nın bütün alimlerinin bir araya gelip, üyelerinin toplanarak Toledo Konsülünün şanlı geleneklerinin izinde, '69 yılında dini sorunları çözen Konsül gibi, politik bir kongre olarak, her türlü sorunu mükemmelen çözmeye hazır bir akademi-dir.

Don Perez hayranları onun adaylığını açıkladığında, kalemle kılıcın birlikteliğinin yaşayan kanıtı, çok meşhur matador Don Señorito'nun kanı tutuştu, en mükemmel biçimde

altı kılıcı boğaya saplayarak halkın nefesini kestikten sonra, arenadan çıkar çıkmaz gittiği mitingde, Don Perez'in adaylığı lehine bir konuşma yaparak tekrar halkın nefesini kesti.

Sadece pitoresk İspanya'da buna benzer şeyler görülebilir. Vatan için selam verdikten sonra, Don Seniorito pelerini açtı, onurlu İspanya için salladı, sonra Cebelitarık ve üzerindeki İngilizler için göğüs hizasında tekrar, bir defa daha Don Perez'in şanı için, her ne kadar kimyanın önemi ve özellikleri konusunda biraz sendeleyip yerinden oynadıysa da, şahane bir mücadele örneği verdi ve sonunda hükümete kılıcı dibine kadar batırarak güreşi bitirdi.

Halk, *Ole, şahanesin!* diye çılgık atıyor ve Don Perez ile Don Seniorito'nun isimlerini alkışlarla birleştirerek, boğanın kulağını tribünlere atmasını istiyorlardı.

Orada, büyük gösterilerin organizatörü, İspanyolların Bar-num'u, çok meşhur iş adamı Don Carrascal da bulunuyordu ve daha önce büyük ulusal şairi götürmüş olduğu gibi, alim Don Perez için de İspanya çapında bir turne düzenlemeye niyetleniyordu.

İşte bu Don Perez, bütün olup bitenin nereye varması gerektiği bilinmeden, ihanete uğramış biri olarak kabul edilip, hayranları tarafından götürülmüştü.

Ama ne matador Don Seniorito'nun tribünlere karşı belagati, ne çok meşhur Don Carrascal'ın aktivizmi, ne de büyük politikacı Don Encinas'ın himayesi, hükümeti yerinden oynatabilmişti ve adeti olduğu üzere, halkın sesine sağır kalarak, deveyi havuduyla yutmaya devam etti.

Cebelitarık Kayası, hâlâ, üzerindeki İngilizlerle, olduğu yerde ayakta.

Kabul edelim, sadece bir Fransız, bu kadar saçmalığı sıraladıktan sonra, hele hele tribünlere oynayan matadorun, bir

âlimin milletvekilliği adaylığını desteklemesi saçmalığını bize sunarak, İspanya meselelerindeki karakteristik özelliğiyle sadece bir Fransız böyle bir öykü anlatabilirdi. Fransızların işleri işte!

Ama, beyefendi, en azından bizim kendimizi tanıdığımız kadar, komşularımız bizi tanımayı ne zaman öğrenecek?

DÜŞMANLIĞIN GİZEMİ

YA DA PEREZ'LER VE LOPEZ'LER

Juan, Alvarez Mendizabal zamanlarından beri zengin ve liberal olan Perez ailesinin ferdiydi. Çok küçük yaşından itibaren karlistlerden oldukça kötü bir şekilde bahsedildiğini duymuştu. Onları tuhaf yaratıklar gibi düşünüyordu ve onlar hakkındaki fikri, tutucu yahudilerle aynı türden olduklarıydı. Az konuşan, asık suratlı, tıraşlı ya da uzun ve karışık kara sakallı, uzun büyük siyah ceketler, kelimeler konusunda cimri ve enfiye çekiciler. Korkunç şeyler planlamak için, geceleri nemli loncalarda, fantastik bir deponun fare dolu çuvalları arasında toplanıyorlardı.

Bu hayaletler, yıllar geçtikçe zihnindeki biçimlerini değiştirmişti ve onları barış zamanında, gereksinimleri sadece kendi dükkânlarından sağlanan sessiz savaşları hazırlayan düzenbazlar olarak hayal etti.

Büyüyüp adam olduğunda, sabah sisine benzeyen bu saçmalıklar aklından uçtu gitti ve onlarda daha önce düşünüldüğü için, düşünülebilir olan bir düşüncenin adamı olduklarını, din vs. vesilesiyle fanatik olduklarını gördü. Karlizm karşıtları arasında vazgeçilmez olan, çürümüş sıfatlar serpiştirilmiş bu aptallıklar manzumesini tekrarlamam mazur görülsün.

Perez ailesinde, karlist Lopez ailesine karşı eski bir düşmanlık vardı; bir zamanlar bir Perez ve bir Lopez ortak olmuşlardı; onlar arasında bir şey oldu ve bunun anısı ailelerde saklı kaldı; bu şey her neyse, dedikodulara sebep oldu, küçük

günlük sürtüşmelerin birbirini takip etmesi, alınmayan selamlar, söylenmeler, saygısız bakışlar, densizlikler, en sonunda güçlü bir nefret doğurdu.

Perez ailesi her ne kadar liberal de olsa, Lopez ailesi kadar dindardı. Her gün dua ediyorlar, ayda bir ekmek şarap ayinine katılıyorlar, pek çok tarikat toplantısında boy gösteriyorlar, Meryem kolyelerini eskitiyorlardı. Kusursuzlardı.

Bizim Juan Perez, bu duygulardan beslenmişti ve bunun üzerine eklenen bilgi ne çok fazla ne de farklıydı. En büyük merakı matematikti.

Bu dünyada, o çok meşhur ve olağanüstü, *liberalizm günahı* vecizesi çınlamaya başladığında durumlar böyleydi. Günah! Bu kelimenin seçimi bir şaheserdi, çünkü başka herhangi bir kelime, hata, sapkınlık, dinsizlik, suç vs. gibi, ya daha fazla ya daha az şey diyor ve böylelikle ya hedef tahtasına hiç ulaşmıyor ya da es geçiyordu.

Bizim Perez bu meseleyi, uzun ceketli hayaletlerin nemli loncalarından çıkma, münasebetsiz bir düzenbazlık gibi düşünerek hafife aldı. Tesadüfün eline tutuşturduğu bir makale, iştahını kabarttı. Üstat Sarda'nın altın kitabını okudu, Büyük Birader'in makalelerine, Martillo'nun protestanlar ve liberaler hakkındaki mektuplarına merak saldı ve ölümcül miyasma'nın* zehiri gibi, topluma nüfuz eden liberalizm adı altındaki bu korkunç doktrinden endişelenmeye başladı. Özellikle ölümcül ve korkunç olan şey şakaklarında gıdıklanmaya sebep oluyordu.

Melezler ve safkanlar arasındaki mücadeleyi inceledi, indekte A'dan Z'ye her şey ve Don Celestino'nun seyahatlerinin sonuçları biliniyordu. Safkanların gazetelerini okumaya kendini vermişti ve kanı çekilmiş ruhunun iştahıyla sürekli aynı olan, sürekli aynı tarzdaki ve aynı sıfatları kullanan, sonu gelmeyen makaleleri yutuyordu. Ruhu küçük kavramcıkların

* E.N.: Miyasma: Salgın hastalıklara yol açtığına inanılan etken.

bilmecesinde, ayrımcılığın dikâla sı olan kelime hokkabazlıklarında, farkedilemeyen ince kurnazlıklarda iyice bilendi.

Tüm bunlar onu Libertas papalık genelgesine ve onunla beraber, liberallere karşı başlatılan bu seferberliğin, tüm bu sapkınlıkların ve sloganı *Hizmet etmeyeceğim!* olan Lucifer taklitçilerinin aleyhine, güçlü öngörülere ulaştırdı.

Pek çok kez, gece olurken, kilisede bir sırada, düşünerek kalıyordu. Yavaş yavaş düşünceleri, her şey bir sise dönüşene kadar, zeminini kaybediyor ve o zaman, saatin dokuzu vurduğunu duyunca, tapınağın sessizliğinden, sokağın yaygarasına çıkıyordu.

Ruhunda bir tatsızlık hissetmeye başladı. Bir gece vaazı dinledikten sonra eve dönereken, kafasının içinde o meşhur düşünce uğulduyordu. Bir canı ya da bir katilden daha günahkâr olması fikrinden rahatsızdı, mevzu gayet açıktı çünkü dine karşı günah işlemek, hiç ona fırsat vermeden, doğrudan Tanrıya karşı gelmek, sıradan bir biçimde günah işlemekten daha kötüdür; kibir, öfke veya şehvet düşkünlüğünden daha şeytani bir şeydir. O gece gözünü uyku tutmadı, ter içinde yatağında bin kez döndü, leğendeki sürahidenden su içmek için kalktı, gözlerini şiddetle kapayıp 150'ye kadar saymaya niyetleniyordu, ama bunlar değildi sebep; hiç biri değil, karanlık alanda hep o düşünce dans ediyordu. Eğer saat dört gibi, zihni o huzur dolu düşünceyle aydınlanıp, yorgunlukla beraber uykusuzluğu yenemeseydi, tüm geceyi böyle geçirebilirdi: cehalet ve iyi niyet durumları hariç. Uykuya dalarken kendi kendine şöyle diyordu: *Tanrı beni affeder çünkü cahilim, ne düşündüğümü bilmiyorum.*

Juan Perez, iyi niyet ve cehalet mazeretlerini düşünerek, tekrar huzur bulmuş gibiydi.

Ama... Görelim bakalım: Cehalet giderilebilir ise günah değil midir? Ruhunun derinliklerine dalıp kendi durumunun cehalet mi yoksa iyi niyet hali mi, yoksa tüm bunların kötü düşmanın kurnazlıkları mı olduğunu irdeledi. Yaşlı adamı

çarmıha germek ne kadar zor! Hadi bakalım, onun için uykusuz geceler geri döndü.

Zavallı bu haldeydi. Üstat Sarda'nın altın kitabını, Libertas genelgesini tekrar okudu ve insanların genelinin, bütün seviyeleri ve biçimleriyle liberalizmden, liberal ve taklitçiler vs. kelimelerinden ne anladıklarını incelemeye başladı. Bir gün akşam vakti, güneş altın yatağında uykuya dalarken, Juan Perez bir gezmeden dönerken ve bir böğürtlen dalını kemirirken, kendine şöyle bir soru sormak geldi aklına: *Acaba ben liberal miyim, ya da taklitçi miyim vs?* Hiç şaşırmadan, çok iyi bilindiği halde unutulmuş bir şey gibi, aslında hiç liberal olmadığını keşfetti. Tekrar sakinleşti; liberal değildi, ama karlist de değildi. Lopezler gibi gerici mi, asla! O uzun ceketliler! Düşüncelerinin altında, hep çocukluk imgeleri yatıyordu.

Liberal değildi ama buna isim vermek gerekiyordu. İsimlendirmek ne korkunç şeydir! Bu zekanın ahtapotudur. On-
dan önceki aile fertlerini, diğerleri ve bizzat kendileri liberal olarak adlandırmışlardı. Diğerlerinin kirlettiği soyadını kaybetmek! İsmi onu kuşatıyordu, çünkü Şeytan biliyor ki, en son vazgeçilen şey deridir ve deri için çok şey feda edilir. Benim liberalim, en başta olduğu şeye, o korkunç isme, o gizemli kelimeye gözlerini ve kulaklarını kapadı.

Juan Perez'in iç dünyasında başka bir tecrübe dönemi başladı. Bu mücadele sırasında tamamen bir seyirci olarak kalmak yeterli mi? Şeytanın uşaklarına bayrakları bırakmak olur mu? Çekimser kalmak, günah değil mi?

Sonuçta, Juan Perez, karlist değil ama gelenekçi oldu; hiçbir zaman içinde olmadığı bu ölümcül mezhebin, tüm seviyelerini ve biçimlerini hayatından çıkararak, liberallerden ve sloganı *Hizmet etmeyeceğim* olan Lucifer taklitçilerinden ayrıldı. Tüm sapkınlıkların oluşturduğu bu iğrenç özetin korkunç hatalarını irdeledi ve özellikle ışığın çocuklarıyla karanlıkların biraraya gelerek meydana getirdikleri alçaklıklardan nefret etti; zehirli bir kaşıntı gibi merakının onu

dürtmesiyle, iyi ve kötüyü anlamak için, toplumumuzdaki kanseri daha yakından tanımak adına, liberallerin yazdığı eserleri okudu.

Bu öyküdeki yavanlığı giderme zamanı.

Carmencita, bütün yaşlı kadınların takdir ettiği, cebi para dolu çok iyi bir genç kızdı ve bu şartlar neden Juan Perez ve Lopezlerden birinin, bir adamın yalnız kalmasının, arzuyla yanıp tutuşmasının iyi olmadığı konusunda, ikisinin de ikna olup, hayırlı bir iş için kızın peşini kovaladıklarını açıklıyor. Bu Lopez, farklı bir şeyin emniyet vanasından geçemediği, mutlak gerçeğe şişirilmiş beyninde, entegrist kafa yapısı olan, kanıyla canıyla sadık, entegrist bir karlistti.

Lopez'in, Perez karşısında maçı nasıl kazanıp da zengin kızla evlendiği bilinmiyor. Juan Perez'in günleri kötü, geceleri daha da kötü geçti; ama sonunda Takdiri İlahinin anlaşılmasız niyetini kabul etti ve doktrinler arası düzlemde, aile düşmanlığından feragat ettiği Lopez ile olan arkadaşlığını hiç bir şey için bozmadı.

Juan Perez, liberal olduğunu sandığı zamanlarda, liberalizmin ne olduğunu bilseydi lanetlerdi; ama artık arınmış olduğu halde, bu iğrenç mezhebin hastalıklı hatalarını ayrıntılarıyla biliyordu ve takipçilerinin imansızlık üzerine yazdıklarını ve çevirisi yapılmış bazı Almanları okumuştı. Kötü düşman bazı durumlarda onu ayartıyordu, kötülük hakkındaki bilgisi başını döndürüyor ve cehennem yılanının ısıltığı, denizkızının baştan çıkaran şarkısı gibi geliyordu.

Şeytan onu baştan çıkarıyordu ve onun hayal dünyasına ne kadar dalarsa, içinden çıkılmaz hastalıklı labirente, o ilk günahla çürümüş zekâsı, kibirin kanatlarında daha yükseğe çıkıyordu. Eğer ona boyun eğip taparsa, şeytan, onu kaldırıp yeni fikirlerle dolu yeni bir dünya teklif ediyordu. Bilimin huzurunda boyun eğmenin tatlı erdeminden ve Tanrının âlimleri ve güçlülere utandırmak için aptalları ve zayıfları seçtiğini görmezden gelmekten sıkılmaya başlıyordu. Şunu da ekle-

mek gerekir ki, o dönemlerde Juan Perez kendini jimnastiğe adanmıştı ve fakir ve hafifmeşrep bir kıza sıırılsıklam aşık olmuştu.

Patlama anı gelip çatmıştı. Bir ilkbahar günü, bir toplantıda, diğer pek çok kişiyle beraber bizim Perez ve Lopez, Martillo'nun bir mektubu hakkında arkadaşça sohbet ediyor, entegristler ve sadıklar arasındaki yaylım ateşinden bahsediyorlardı. Juan Perez ve Pedro Lopez, kendi düşüncelerine göre somut bir noktadan, liberalizmin şu ya da bu seviyesi ve çeşidi üzerine tartışmaya başladıklarında, yüzüncü kez aynı fıkrayı anlatıyor, ilk üçünü atlayıp meselelerin dördüncü planını irdeliyor, yazılı basında hep aynı biçimde, altı ya da yedi sütunda tartışılan argümanları tekrar ediyorlardı.

Işıklar ve insan haklarının asrı olan bu bedbaht asırda bilinmesi gereken; liberalizm, bulaşıcı virüsünü, ölümcül miyasmaını her yere öyle bir yaymıştır ki, en saf entegrizmin köklerinde bile dolaşır. Temiz insanın en büyük kabuslarından biri odur ki, aklına esen her düşünceyi, ortaya çıkarmadan önce, dikkatlice inceleyip, hangi seviyede ve çeşitte bir liberalizm barındırdığını görene kadar, karantinaya alması gerekmektedir. Ah bu bedbaht asır!

Perez ve Lopez'in tartışmasının vardığı noktada, kötü bitmesinden korkan arkadaşları araya girdiler. Perez yanıp tutuşuyor, yüzü kızarıyor, kalbi çarpıyor, nefesi kesiliyor ve ilk günahla kirlenen kanı, çocukluk imgelerini, nemli loncalarda, uzun kara ceketlilerin karanlık hayalini, kendine miras kalıp büyütölen düşmanlığı, ilk duyduğunda anlamadığı anne babasının sözlerini, Lopezlerin bakışlarını, bahçenin buharları içinde sefil komşuluklarını, Kraliçe İsabel taraftarlarının kahramanlık hikâyelerini, kendisine bakan, Tanrının sertleştirdiğı kalbindeki çamurları temizleyen, Carmencita'nın boğa gözlerini aklına getiriyordu ve beyni, fırtınanın getirdiğı hiddetli rüzgarın karmakarışık, büyük bulut yığınıını sürüklemesi gibi yerinden oynuyor, ölümcöl hükmün parlayışını görüyordu.

Boğazının düğümlendiğini ve o esnada kendisine bağırıldığını duyduğu Lopez'i gırtlaklama isteğini hissetti:

"Çekilip gidiniz buradan, düşkün liberal!

Juan Perez patladı;

"Evet, evet ve evet! Liberalim ve gurur duyarım! Liberalim, şu anda da Liberalim, ve öyle olacağım, her düzeyde ve biçimde liberalim, Lucifer taklitçisiyim ve sloganım şudur: Hizmet etmeyeceğim! Hayır, hizmet etmeyeceğim ve eğer bu günahsa... Öyle olsun!"

Ne söylediğini bilmiyordu, ama öfkeden kaynaklanan hezeyanda bile düşük cümle kurmuyordu.

Üfleyip püfleyerek çıktı ve o gece uykusuzluk nöbetleri geri döndü.

Kabuğunu kırmıştı, yokuş aşağı gidiyordu, faydalı neza-ketten yoksundu, ruhunda bir yıkım işi başladı. Yasak mey-vayı yemişti ve sonunda bilerek ve isteyerek liberal olmuştu. Kendi düşüncesine göre bilge olmak berbat; aptalın onayı için daha beklemek gerek! Ah, o kendi aklınca bilge olanlar!

Doktrin cehaleti yok etti; günahın bilgisi ona korkuyu, liberal kanı, Alvarez Mendizabal dönemlerinden beri Perez-lerin ilk günahını getirdi ve ruhundan üstün tutup etini taç-landırdı. Günahı tanımamıştı ama kanundan biliyordu; eğer kanun ona *liberalizm günah*tır demeseydi, liberalizmi tanı-mamış olacaktı. Günah, emirden fırsat bularak, isyankâr ka-nını yeniledi, çünkü kanun olmadan günah da olmazdı. Juan Perez bir müddet kanunsuz yaşadı, ancak emirle beraber gü-nah canlandı; hayat veren emir, kendi ölümüne sebep oldu, çünkü günah, emir vesilesiyle, onu kandırıp öldürdü. Kanun uhrevidir, ama bizler etten kemikten varlıklarız.

Düşmanlığın gizemi son buldu: Taşıdığı kan ve Alvarez Mendizabal, gizemi tüketmişti. Yine de hala, liberalizmin gü-nah olmadığını, yetişkinlerin ve taklitçi liberallerin günahı olduğunu söylemekte inat edenler çıkacaktır. Adem'in sefil ve çürümüş eti! Bizi bu ölü bedenden kim kurtaracak?

BENZER

Herkes aptal Celestino'dan kaçtığı için, bunu fırsat bilip sadece onu eğlendiren hacıyatmazı yanında olduğu halde, zalvalıcık kırlarda yalnız başına dolaşarak, etrafındaki şeylere dalarak, kendinin bilincinde olmaksızın, önüne çıkan onca şeyin defilesine katılarak, insanlardan uzak duruyordu. Aptal Celestino, onun için birbirinden farkı olmayan taze gerçeklikle, çocukluk hayallerini birbirine öreerek kendi varlığından haberi olmayan, donmuş bir çocukluk halinde, fetüsün plasentayla bağlı olması gibi, ana rahminde canlı bir kaleydoskop yapışık gibi bu dünyanın içinde yaşıyordu. Ruhunu saf bir basitlikle her şeyi içine alıyordu; etrafındaki her şey onun bilinç durumunu oluşturunuyordu. Tam bir yalnızlık için, ördeklerin balıklama dalışlarına, kuşların kısa uçuşlarına, kelebek çiftlerinin birbirine bağlı gibi uçuşma dansına güldüğü, nehrin kavaklığına gidiyordu. En büyük eğlencelerinden biri; bokböceklerinin kurtulma çabasını izlemektir.

Onu endişelendiren tek şey, düşmanın, insanoğlunun varlığıydı. Onlardan biri kendine yaklaştığında, bazen, şöyle demek isteyen bir gülümsemeyle bakardı: "Bana bir şey yapma, sana kötülük yapmayayım"; çok yakınına geldiğinde, o sevgiden yoksun ve kayıtsız bakışlar altında, başını yere indirip, karınca boyutuna kadar küçülmek isterdi. Eğer tanıdık biri onunla karşılaşınca "Merhaba Celestino!" diyorsa, uysal bir biçimde başını eğiyor ve ardından gelecek şaplağı bekleyerek gülümsüyordu. Uzaklarda büyük çocuklar gördüğünde adım-

larını hızlandırıyordu; yaşadığı korkuda gerçek payı vardı: onlar insanlardan da beterdiler.

Bir sabah Celestino, oralarda gezen bir başka yalnızla karşılaştı ve yanından geçerken, adeti olduğu üzere ona gülümseyince, diğer yüzde kendi gülümsemesinin yansımasını, zeka dolu bir selamlamayı gördü. Birbirlerini geçtikten sonra kafasını çevirince, diğerinin de başını çevirdiğini gördü ve birbirlerine tekrar gülümsediler. Kendine benzeyen biri olmalıydı. Gün boyunca Celestino, her zamankinden daha neşeli, dünyanın, bir diğer insan yüzünden, kendi basitliğinde ona iade edilmiş yansımasının ruhunda bıraktığı sıcaklıkla dolu geçirdi.

Ertesi günün sabahı, bir serçenin yaygara kopararak yakındaki bir sazlığa konduğu esnada tekrar karşılaştılar. Celestino, diğerine bunu gösterip, gülerek şöyle dedi:

“Ne güzel kuş... Bu bir serçe!”

“Doğru, bu bir serçe” diye karşılık verdi diğeri gülümsemesini tutamayarak.

Karşılıklı olarak heyecanlamış halde daha fazla ve daha iyi güldüler; ilk olarak, tiz çığlıkla onlara koro yapan kuşa ve sonra gülmüş olmalarına güldüler. Böylece iki embesil, açık havada, Tanrının gökyüzü altında arkadaş oldular.

“Kimsin sen?”

“Pepe.”

“Ben de Celestino.”

“Celestino... Celestino...” diye bağırdı öteki, tüm ruhuyla gülmeye başlayarak. “Aptal Celestino... Aptal Celestino...”

“Sen de aptal Pepe” diye cevapladı Celestino canlı ve şaşkın halde.

“Doğru, aptal Pepe ve aptal Celestino!”

Böylelikle iki aptal, iştahla aptallıklarına güldüler ve bunu yaparken özgür havayı içlerine çektiler. Pek çok sestten biri olarak, gülmeleri kavaklıkta, diğer seslere karışarak yok oluyordu.

O gülüşme gününden itibaren, Tanrının önlerine koyduğu ilk şeyi karşılıklı olarak birbirlerine göstererek, dünyanın içinde yaşayarak, aynı rahimi paylaşan ikizler gibi birbirlerine sıcaklık ve şevk vererek, birlikte gezmek, izlenimlerini paylaşmak için her gün biraraya geldiler.

“Bugün hava sıcak.”

“Evet, sıcak, bu doğru sıcak.”

“Bu mevsimde genelde sıcak olur.”

“Doğru, genelde bu mevsimde sıcak olur... Hi,hi,hi...ve kışın soğuk.”

Böylece birbirlerinin aynısı olduklarını ve bizim hepsinin keşfedildiğini düşünüp, soyut kavramlarda kristalize ederek mantık kafesine soktuğumuz şeyleri, her an keşfetmenin zevkini hissetmeye devam ediyorlardı. Güneşin altında onlar için her şey her zaman yeni, her izlenim çok taze ve dünya art niyetsiz bir sürekli yaratımdı. Pepe ayakları yukarda bokböceğini gördüğünde, ne gürültülü bir neşe patlamasıydı o öyle! Hazzın doruğundayken bir taş aldı ve acısını hafifletmek için böcekciği ezerken, Celestino şöyle diyerek ona engel oldu:

“Hayır, hayır bu kötü...”

Pepe'nin embesilliği, yeni arkadaşının gibi doğuştan gelen ve değişmez değil, beyindeki yumuşamadan kaynaklanan, nadir görülen ve ilerleyici bir embesillikti. Celestino, her ne kadar farkında olmasa da bunu anladı; belli belirsiz bir şekilde, benzerliklerinin gerisinde onları ayıran ilkeyi seziledi ve bu bilinçsiz gözlemle, bakir ruhunun yeraltında kalan karanlık dehlizlerinde, zavallı Pepe'ye karşı kardeşe, babaya ve anneye duyduğu sevgi gibi bir sevgi yeşerdi. Bazı zamanlarda arkadaşı nehir kenarında uyuya kaldığında, yanına oturup sinekleri ve böcekleri kovalıyor, kurbağaları susturmak için durgun suya taş atıyor, uyuyan arkadaşının yüzüne karıncaların çıkmamasına dikkat ediyor ve başkaları geliyor mu diye bir o yana bir bu yana endişeyle bakıyordu. Gözleri çocukları seçtiğinde, kalbi şiddetle çarpıyor, ceplerine taş

doldurarak arkadaşına daha bir sokuluyordu. Uyuyanın yüzünde bir gülümseme belirdiğinde, onun içinde olduğu dünyayı hayal ederek, Celestino da gülümsüyordu.

Sokaklarda çocuklar bağırarak bu çifte doğru koşuyorlardı:

*Aptal aptalla,
İki misli aptal!*

Bir gün serserinin biri, hasta çocuğa vurmaya kalktığında, o zamana kadar Celestino'da uyuyan bir içgüdü açığa çıktı, çocuğun arkasından koştu ve şamarlar ve darbelerle canını sıktı. Sinirlenen ve aptalın inanılmaz isyanıyla neşelenen çete, bizim çifte giriştiler ve Celestino, bir bekçi gelip çocukları kaçırana kadar, diğerine kalkan olarak taşlara ve tekmelere karşı kendini kahramanca savundu. Sonra da bekçi bizim aptalı azarladı. Bir insandı nihayetinde!

Pepe'nin aptallığındaki ilerleme ve duyularındaki uyuşma öyle bir noktaya vardı ki, karanlık odada, slayt gösterisinde sırayla geçen nesnelerin ismini söyleyen sunucu gibi, dişlerinin arasından, uykuda konuşur gibi, arkadaşının gösterdiklerini tekrarlamaktan başka şey yapamıyordu.

Bir gün aptal Celestino zavallı arkadaşını göremedi ve çocuklara nefretle bakarak, insanlara her zamankinden fazla gülümseyerek her yerde onu aradı. Nihayet küçük bir kuş gibi ölmüş olduğunu duydu, her ne kadar bu ölüm denen şeyi iyi bilmesede, ruhunda bir açlık hissetti ve bir taş alıp cebine sokarak, onu ayine götürdükleri kiliseye gitti. Bir İsa figürünün önünde diz çöküp, sonradan topuklarının üstünde oturmaya geçip, hızlı bir biçimde defalarca haç çıkardıktan sonra, şu sözleri tekrarladı:

"Onu kim öldürdü? Söyle bana, onu kim öldürdü?"

İsa'nın huzurunda, günün birinde, ondan gözünü ayırmadan, bir vaaz sırasında, o çarmıhtakinin ölüleri dirilttiğine dair bir şey duymuş olduğunu hatırladı belli belirsiz ve bağır-

dı:

“Dirilt onu! Dirilt onu!”

Çıkar çıkmaz bir çocuk ordusu etrafını sardı: biri ceketinden çekiyordu, diğeri şapkasını düşürdü, bazıları tükürdü ve şöyle soruyorlardı: “E diğ er aptal nerede?” Celestino, kaybettiğı geçici cesareti kendinde yeniden bularak, sevgi çocuğı, mırıldanarak şöyle dedi: “Alçaklar, alçaklar, rezille! Serseriler... Seni bunlar öldürdü, alçaklar!”; taşı fırlattı ve sağ salim eve varabilmek için adımlarını hızlandırdı.

Yeniden yalnız başına kavaklıkta, nehir kıyısında gezerken, açık arazinin plasentasından ruhsal bir besin gibi aldığı, taze izlenimlerin oluşturduğu dalgalanma, uyuyan arkadaşının gülümseyen, belli belirsiz ve yarı karanlık yüzünün görüntüsü etrafında toplanarak hayat buluyordu. Böylelikle kendi tarzıyla, saf bir sadelikle ve bilinçsizce, insan formuna sokarak doğayı insanlaştırıyordu; onun taze biçimlerinde, hayatın özünü, bir benzerinin temasıyla onda yeşermiş olan anne-baba şefkatini çözümlüyordu ve bunların farkına bile varmadan, gökyüzünden, insanoğluna benzer bir gülümsemeyle bakan Tanrıyı, hayal meyal gördü.

SOLEDAD

Soledad, annesinin ölümünden doğdu; Leopardi ölümünden doğumun risk olduğunu anlatmıştı zaten;

*Nasce l'uomo a fatica
ed e rischio di morte il nascimento.**

Zavallı Amparo -Soledad'ın annesi- evli olarak yaşadığı beş yılı, yarı karanlıkta ve trajik bir sessizlik içinde geçirmişti. Kocasını adeta kurşun geçirmezdi ve duyguları yok gibiydi. Zavallı, onunla nasıl evlenmiş olduğunu bilmiyordu; rüyadan uyanmış biri gibi, kendini evlilik bağıyla bağlanmış olarak buldu. Bekârlık günleri sisli uzak bir yerde kaybolmaktaydı ve o günleri düşününce kendisini, evlenmeden önceki halini, tuhaf bir kişi olarak hatırlıyordu. Kocasını onu seviyor mu nefret mi ediyor bilemiyordu. Evde sadece yemek ve uyumak, hayatın hayvani tarafları için kalıyordu; dışarda çalışıyor, dışarda konuşuyor, dışarda eğleniyordu. Karısına yönelttiği kelimelerin hiç biri asla diğerinden daha yüksek, daha kırıcı değildi; ona hiçbir konuda asla karşı çıkmadı. O, zavallı Amparo, bir şey sorduğunda, düşüncelerine danışıyor ve değişmez şekilde aynı cevabı veriyordu: "Pekala, evet, beni rahat bırak; istediğin gibi olsun!" Bu ısrarlı "istediğin gibi olsun!" cevapları, zavallı Amparo'nun kalbine, ki hasta bir kalpti, sivri

* Ç.N.: Doğan için ölüm riski, ona vücut veren için ölüm riski.

bir hançer gibi giriyordu. "İstediğin gibi!" diye düşünüyordu zavallı; "yani, benim isteğim karşı çıkılmaya bile değmez.". Dahası, o "Beni rahat bırak!", o iğrenç "Beni rahat bırak", ne çok yuvayı yıkıyor. Amparo'nun evinde, Amparo'nun yuvası olması gereken yerde, bu iğrenç ve felaket müjdecisi *rahat* her şeyi gölgeliyordu.

Evliliğinin ilk yılında Amparo'nun bir oğlu oldu; ama yuvasındaki gri, hüznü kimsesizliğinde, bir kız çocuğunun özlemine duyuyordu. "Bir oğul!" diye düşünüyordu. "Bir adam! Erkekler her zaman evin dışında işlerini görmek zorunda!" Böylece tekrar gebe kaldığında, tek hayali bir kız çocuğu olmasıydı. Onun ismi Soledad* olmalıydı. Zavallı ciddi bir hastalıkla yatağa düştü. Kalbi anbean güçten düşüyordu. Anladı ki, o karanlık yuvaya koyana kadar, en fazla kızını doğuracak kadar yaşayabilirdi. Kocasını çağırdı ve şöyle dedi: "Bak, Pedro, evet, beklediğim gibi, kız olacak, ona Soledad ismini vereceksin, tamam mı?" "Pekala, iyi!" diye karşılık verdi, "Bunu düşünecek zamanımız olacak.", ve bu esnada o gün, doğumun olacağı o gün, kaçıracağı domino partisini düşünüyordu. "Ben ölüyorum Pedro, buna direnemeyeceğim işte!" diye ekledi. "Kuruntular!" diye karşılık verdi o. "Her neyse," dedi Amparo; "ama eğer kız olursa, ona Soledad* ismini vereceksiniz, tamam mı?" "Pekâlâ, tamam, beni rahat bırak; istediğin gibi olsun!" diyerek bitirdi.

Böylece onu sonsuza dek rahat bıraktı. Kızını doğurduktan sonra, sadece onun kız olduğunu anlamaya yetecek kadar zamanı oldu. Son kelimeleri şöyleydi: "Soledad, tamam mı, Pedro? Soledad!"

Adam bir bilinmezlikte kaldı, eğer o herhangi biri olsaydı, perişan olurdu. O yaşta, iki çocuklu bir dul! Şimdi evi kim çekip çevirecekti? Çocukları kim doyuracaktı? Neden kız biraz büyüyüp, evin işlerini ve idaresini alabilecek yaşa gelene

* Ç.N.: Yalnızlık.

kadar... Tekrar nasıl evlenilir! Hayır, bunu bir daha yapmayacaktı. Artık evli olmanın ne olduğunu biliyordu, eğer daha önceden bilmiş olsaydı... Ama bu hiçbir şeyi çözüyordu. Hayır, kesinlikle hayır, tekrar evlenmeyecekti.

Bakımını evin dışında yaptırmak için Soledad'ı bir köye gönderdi. Çocukların vereceği rahatsızlığı ve bir sütannenin münasebetsizliklerini istemiyordu. Diğerinden artık üç yaşındaki oğlu Pedrin'den bunalmıştı.

Soledad çocukluğunun ilk yıllarını güçlkle hatırlıyordu. Orada, uzaklarda, çocukluğundan son hatıraları, o gri ve karanlık ev, o sımsıkı kapalı baba, masada onunla beraber yemek yerken bir an bitirip kalktığını ve sonra yatmaya gittiğini gördüğü adamdı. Ayrıca o zorlama, öpücük ritüeli. Biricik arkadaşı, kardeşi Pedrin'di. Ama Pedrin onunla, olabilecek en sert biçimde, ona eşlik eden arkadaşı gibi değil de, sanki bir bebekle oynuyormuş gibi oynuyordu. O, Soledad, Soledadcık, onun oyuncağıydı. Kendisi de, bir erkeğin olması gerektiği gibi, bir hayvan. Yumrukları daha sert olduğundan, haklı çıkması gereken hep kendisiydi. "Siz kadınlar, hiçbir işe yaramazsınız! Son sözü söyleyen hep erkeklerdir!" demişti bir keresinde.

Soledad'ın doğası, mükemmel bir alıcı, hassasiyet dehasıydı. Sıklıkla kadınlarda bu alıcılık dehasına rastlanırsa da, bir faydası olmadığından, kimsenin bundan haberi olmadan kendi kendine körleşir. Başlangıçta Soledad, en güçlü şekilde ağlamaklı ve yaralı halde, babasına, o sfenkse, adalet için başvurdu; ama yolundan şaşmaz erkek, kuru bir biçimde şöyle karşılık veriyordu: "Pekala, tamam, beni rahat bırak! Öpüşüp barışın, dikkat edin bir daha olmasın!" Böylelikle, sıkıntıdan kendini kurtararak, meseleyi hallettiğini sanıyordu. Bu durum çok sürmedi, çünkü Soledad, kardeşinin hayvanlıklarından babasına şikayetçi olmadı ve küçük düşürücü kardeşlik öpücüklerinden sakınarak ve onu rahat bırakarak, her şeye sessizce katlandı.

Grileşmiş evin hüznü, giderek yoğunlaşıyor ve karanlıklaşıyordu. Babasının ondan daha uzun süre kurtulmak için yarı zamanlı olarak soktuğu okulda dinlenebiliyordu sadece. Orada, okulda öğrendi ki, bütün arkadaşlarının annesi vardı ya da bir zamanlar anneleri olmuştu. İşte bir gün, şu soruyu sorarak babasını rahatsız etmeye cüret etti: "Söylesene baba, benim annem var mıydı?" "Soruya bak," diye cevapladı adam, "hepimizin annesi olmuştur; neden bunu soruyorsun?" "Peki benim annem nerede baba?" "Sen doğduğunda öldü." "Ay, ne kötü!" diye araya girdi Soledad. İşte o zaman baba, vahşi sessizliğini bir an için bozdu, annesinin adının Amparo olduğunu söyledi ve merhumenin bir fotoğrafını gösterdi. "Ne kadar güzelmış!" diyerek tepki gösterdi küçük kız. Sonra babası ekledi: "Evet, ama senin kadar değil." Ağzından kaçan bu ifadenin ardında küstahlıklarından biri yatıyordu; sanıyordu ki, kızı, annesinden daha güzel olmasını kendine borçluydu. "Ya sen, Pedrin," dedi Soledad kardeşine, evdeki bu geçici sıcaklıkla canlanarak, "sen onu hiç hatırlıyor musun?" Çocuğun cevabı "Öldüğünde sadece üç yaşındaydım, nasıl hatırlayabilirim!" oldu. "Ben senin yerinde olsam hatırlardım." diye karşılık verdi kız. "Elbette, siz kadınlar daha akıllısiniz!" dedi bıyıkları terlemiş küçük adam. "Hayır; ama daha iyi hatırlamayı biliyoruz." "Tamam, tamam, bu saçmalıkları da, beni de rahat bırak." Böylece, Soledad'ın bir annesi olduğunu öğrendiği unutulmaz gecedeki sohbet sona erdi.

Onun hakkında öyle çok düşündü ki, neredeyse hatırlar gibi oldu. Yalnızlığını annelik hayalleriyle doldurdu.

Yıllar o sönmüş ocakta, hep aynı, hep gri ve hüzünlü biçimde koşarcasına geçti. Baba ne yaşılanıyor, ne de yaşlanmayı becerebiliyordu. Mekanik bir düzenle, her gün, aynı saatlerde, aynı şeyleri yapıyordu. Erkek kardeş ortadan kaybolmaya, köyde cirit atmaya başladı. Ordan da yok olduğunda, Soledad nerede olduğunu öğrenemedi. Baba kız yalnız kaldılar, tek başlarına ve ayrı; aynı çatı altında yaşamaya, daha doğrusu,

yemek yiyip uyumaya devam ettiler.

Sonunda bir gün, Soledad için güneş doğar gibi oldu. Bir süredir sokakta onu gördüğü zaman gözleriyle yiyip bitiren cakalı bir delikanlı yanına gelip, nişanlısı olabilmek için bir deneme yapmayı kabul etmesini istedi. Her ne kadar bazı ön-seziler öyle olmadığını boş yere söylese de, zavallı Soledad hayatının değiştiğini gördü ve kabul etti. Sanki bir ilkbahar gibiydi.

Soledad yaşamaya, daha doğrusu doğmaya başlamıştı. O zamana kadar kendisi için var olmayan pek çok şeyin anlamını keşfetti; öğretmenlerinden ve okuldaki arkadaşlarından duyduğu ve okumuş olduğu şeylerden daha çok anlam çıkarmaya başladı. Her şey içinde şarkı söylüyor gibiydi. Ama aynı zamanda, sürekli kendisinde mevcut olan, orada, o granitten adamın yanında büzüşüp kalacağı evindeki tüm o dehşeti, bizzat görerek olmasa bile, sevgilisiyle keşfetmişti.

Bu sevgililik, zavallı Soledad için gerçek bir aydınlanma olmuştu. Babası hiçbir şey anlamamış gibi görünüyordu ya da anlamak istemiyordu; en ufak bir belirti bile yoktu kendi için. Eğer evden çıkarken hoş sohbet saatleri için parmaklıklara yaklaşan kızının sevgilisi ile karşılaşırsa anlamıyormuş gibi yapıyordu. Zavallı Soledad, akşam yemeği saatinde masadayken, bir kaç kez ima etmeye yeltendi; ama kelimeler ağzından çıkmadan kuruyup kalıyordu. Böylece sustu ve susmaya devam etti.

Soledad, sevgilisinin getirdiği kitapları okumaya başladı; onun sayesinde, dünyayı tanımaya başladı. O genç, bildiği gibi bir adam değildi. Sevgi dolu, neşeli, açık, alaycıydı ve hatta arada sırada ona karşı da geliyordu. Onun babası ve kendi babası hakkında onunla asla konuşmadı.

Hayatta bir başlangıç ve yuva hayali oldu. Gerçekten de Soledad, bir yuvanın nasıl olacağını hayal etmeye, yuvaların nasıl olduğunu, arkadaşlarının sahip olduğu gerçek yuvaları görür gibi olmaya başladı. Bu idrak, daha doğrusu bu duygu,

içinde yaşadığı hayvan inine karşı korkusunu artırdı.

Sonra birden, hiç beklemediği anda çöküş geldi. Bir aydır orada olmayan sevgilisi, sevgi ifadeleriyle dolu, çok ince ve çok dolambaçlı bir mektup yazıp, çok seven birinin yüzlerce şikayetini sıraladıktan sonra, bu ilişkilerine devam edemeyeceklerini söylüyordu. Mektup şu korkunç cümleyle bitiyordu: "Günün birinde, seni daha mutlu edebilecek başka biri gelir." Soledad ruhunu kuşatan karanlık bir soğuk hissetti ve tüm canavarlığı, dile gelmez canavarlığıyla adamları, yani erkekleri, o maçoları hissetti. Ama sessizliği yutarak, kuru gözlerle, aşağılanmaya ve acısına rağmen kendini tuttu. Babasının, sfenksin karşısında, zayıf görünmek istemiyordu.

Neden? Sevgilisi onu neden bırakmıştı? Ondan sıkılmış mıydı? Neden? Bir erkek sevmekten sıkılabilir mi? Sevmekten sıkılmak diye bir şey olabilir mi? Hayır, hayır, onu asla sevmemişti. Böylece o, zavallı Soledad, doğduğu günden beri sevgiye aç, o diğer adamın asla kendini sevmemiş olduğunu anladı. Annesinin inancına, Bakire Meryem'in inancına sığınarak, kendi içine çöktü. Ağlamadı çünkü acısı gözyaşlarıyla ilgili değildi; bu, kuru, alev alev yanan bir acıydı.

Bir gece, akşam yemeği vaktinde, baba sfenks şöyle demek için ağzını açtı: "Ne var? Görünüşe göre, o iş artık bitti!" Soledad, kalbine buzdan bir kılıç sokulduğunu hissetti. Masadan kalktı, odasına gitti, *anneciğim* diye haykırarak, ateşli spazm nöbeti geçirdi. O zamandan beri dünya onu kısır olarak bildi.

İki yıl geçti ve bir sabah babasını, Don Pedro'yu yatağında ölü buldular. Kalbi durmuştu. Dünyada yalnız kalan kızı, onun için ağlamadı.

Soledad yalnız kaldı, tamamen yalnız. Sonra yalnızlığını büyütmek için babasından kalan çiftlikleri satıp mütevazı bir servet yaptı ve yaşamak için uzaklara, çok uzaklara, kimsenin onu tanımadığı ve onun da kimseyi tanımadığı bir yere gitti.

İşte bu Soledad, bu küçük hassas kadın, her öğleden sonra, nehir kenarında güneşlenirken gördüğünüz, kim olduğunu,

nereden geldiğini ve nereli olduğunu bilmediğiniz bu gizemli kadın, bugün artık yaşlı bir kadın. Bu iyilik dolu yalnız kadın, sessizce, başkalarının iyi bildiği ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyor ve bunu yapabilir; zaman zaman nasırlaşmış, tesellisi olmayan o büyük acıyı ele veren sözleri ağzından kaçırarak, iyi bir kadıncağz.

Kimse hikâyesini bilmiyordu ve ondaki korkunç trajedinin efsanesi anlatılageldi. Ama gördüğünüz gibi, onun hayatında çok ilginç bir trajedi yok, ama bu trajedi, sıradan, çok sıradan, oyunlarla temsil edilemeyen, sessiz ve pek çok insan hayatını mahvetmiş bir trajedi: yalnızlığın trajedisidir.

Sadece birkaç yıl önce, vaktinden önce çökmüş, kötü alışkanlıkların ağırlığıyla beli bükülmüş gibi, ihtiyar bir adamın Soledad'ı arayarak geldiği hatırlanır ve birkaç gün sonra da kadıncağzın evinde öldüğü. "Benim kardeşimdi!" Bu konuda ondan duyulan yegâne laftır.

Şimdi anlıyor musunuz, sevgiye susamış, yuva özlemiyle tutuşan bir kadının ruhunda, yalnızlık ne anlama gelir? Erkek için, bizim toplumlarımızda yalnızlığını avutabileceği alanlar var; ancak manastıra kapanmak istemeyen bir kadın, yalnız başına aramızda ne yapabilir?

Nehir kıyılarında hiç durmadan ve amaçsız, boş boş dolaştığını gördüğünüz bu zavallı kadıncağz, erkek cinsinin hayvani bencilliğinin devasa canavarlığını gördü. Ne düşünür? Ne için yaşar? Gelecekte beklenmesi var mıdır?

Soledad'la arkadaşlık demiyorum, bir beraberlik yaşadık ve başka birinin, onun felsefesi diye adlandırabileceği, benim, hayat ve kader üzerine tüm hissiyatı dediğim şeyi cımbızlamaya çalıştım. Bugüne kadar ya çok az başardım, ya da hiç başaramadım, ama başarmayı ümit ediyorum. Tek başarımla, az evvel size anlattığım hikâyesini öğrenmektir. Bunun dışında, iyi niyetli, iyi ama soğuk ve görünüşe göre tuhaf duygulardan başka şey duymadım ondan. Sıradışı kitap kültürü olan bir kadındır, çünkü çok büyük bir açık görüşlülükle, çok

fazla kitap okumuştur. Ama işte özellikle, her türlü kabalığa ve sertliğe karşı son derece hassastır. İnsan kabalığının itip kakmasından acı çekmemek için, böyle yaşar, yalnız ve inzi-vada.

Biz erkekler hakkında, eşsiz bir fikri vardır. Onunla erkekler hakkında konuşmaya çalıştığımda şu sözü söylemekle yetindi: “Zavallılıklar!” Sanki bir böcek gibi, bize acıyor gibidir. Bir keresinde, bana erkeklerden ve kadın erkek ilişkisinin büyük, en büyük, en önemli sorunundan bahsetmeye söz verdi. “Cinsel ilişkiyi kastetmiyorum,” dedi bana, “tamam mı, bunu iyi anlayınız. O değil, genel anlamda kadın erkek ilişkisi, tıpkı anne ve oğul, kız ve baba, kız kardeş erkek kardeş, kız arkadaş erkek arkadaş ve bunun gibi karı koca, nişanlılar ya da sevgililer arasındaki ilişkiden; önemli olan, en başta gelen şey, genel anlamda ilişkidir, bir erkeğin bir kadına karşı, ister annesi, ister kızı, kız kardeşi, karısı ya da sevgilisi olsun ne hissettiği, ya da bir kadının bir erkeğe, babası, oğlu, erkek kardeşi ya da sevgilisi olarak beslediği hislerdir.” Soledad’ın benimle bu konuda konuşacağı günü bekliyorum.

Bir keresinde de, Soledad ile, şimdilerde her yeri işgal eden erotik kitap bolluğu hakkında konuştum, çünkü onu yaralamamaya dikkat ettiğiniz sürece, *İyi Soledad* ile her şey hakkında konuşabilirsiniz. Ona bu konuyu açtığımda, o iri, açık renk, sonsuza dek genç gözleriyle ve ağzının kenarında bir gülümsemenin gölgesiyle, sorgular gibi bana baktı ve şöyle sordu: “Siz söyleyin, yemek yer misiniz? Öyle mi?”. “Elbette yerim!” diye cevap verdim soruyla şaşkın halde. “Bu durumda diyeceğim şu ki, eğer yemek yiyorsanız, mutfakla ilgili bir kitap okurken yakalasaydım sizi ve yetkim olsaydı, sizi mutfığa bulaşık yıkamaya gönderirdim.”

Başka bir şey söylemedi.

YILLAR KOŞARAK GEÇERKEN

*Eheu, fugaces, Postume,
Postume, Labuntur anni**

Ahlak ve şiir felsefesinin ortak noktası, çok ısrarlı bir şekilde ortaya konduğu gibi, zamanın nasıl geçtiği, yılların nasıl geçmişin sonsuzluğuna gömüldüğüdür.

Bütün insanlar belli bir yaşa geldiğinde, bizim de her yıl fark ettiğimiz gibi, ihtiyarladıklarını anlarlar ki -ah, ne olağanüstü bir gözlem- bu döneme girenler günlerini uzatmaya başlasalar da, bunu takip eden dönemde, yaklaşık altı ay sonra, amaçları günleri kısaltmak olur.

Zamanın telafisiz şekilde geçmesi ve geçerken her şeyi bozup dönüştürmesi, yılın her günü bu konuda düşünmemizi sağlar; ama görünüşe bakılırsa, biz insanlar, özellikle yılın son gününü, ya da zamanın nasıl geldiğiyle ilgili olarak, yeni yılın ilk gününü kutsallaştırırız. Malumun ilanına son verelim.

Biz, iki yıl, sekiz, ya da yirmi yıl önceki bizle aynı mıyız?
Öyküye başlayalım.

Juan ve Juana, birbirlerini tanımalarını sağlayan, tanımak-

* Ç.N.: Ah, ne kısa, Postume,
Postume, kayıp giden yıllar... Horatius. Od II, 14..

tan çok birbirlerine çeki düzen vermelerini sağlayan, uzun bir nişanlılık döneminden sonra evlendiler. Tanımak değil, çünkü birbirini sekiz günde tanıyamayan iki sevgili, sekiz yılda da tanıyamaz ve işte geçen zamanın tek yaptığı, karşılıklı olarak kusurlarını, ya da daha doğru bir ifadeyle, büyülenmiş gözlerde erdeme dönüşen kusurları anlayamamaları için, o gözlerin üzerine bir örtü -sevginin kalın örtüsü- çekmekten ibarettir.

Juan ve Juana uzun bir nişanlılıktan sonra evlendiler ve ne olduysa devamındaki bu evlilik döneminde oldu.

Tutku balayı seyahatlerinde, tütsü gibi yanıp kül oldu ve tutkunun külleri arasında, ondan daha değerli bir şey kaldı; şefkat. Birlikte yaşama duygusu biçimine giren şefkat.

İsa'nın dediği gibi (Marcos X, 8), kocalar her zaman, tek vücutta iki kişi olmakta geç kalırlar. Ama bu noktaya vardıklarında, birlikteliğin şefkatindeki ödül olarak, kadın her ne kadar kendi eti yansa da, erkeğin etini tutuşturmaz; ama aynı zamanda, kadının etini kesseler, kendi etini kesmişler gibi erkeğin canı yanar. Bu durum birlikteliğin zirve noktasıdır; ikinin bir olması, aynı hayatı yaşaması. Aşk bile, saf aşk bile, günün birinde yok olur. Kendi karısını sevmek, kendi kendini sevmeye dönüşür, kendini beğenmeye ve bu da kuralın dışındadır; işte bize *yanındakini kendin gibi sev* denildiğinde bu aynı zamanda her birinin, kural dışı olarak, kendi kendini sevmesini varsaymaktır.

Juan ve Juana, uzun nişanlılıkları onları evliliğe hazırladığı için, birlikte yaşamanın şefkatine kısa zamanda ulaştılar. Bazı zamanlarda da, şefkatin ılıklığı arasında, tutkunun sıcaklığının alevleri baş gösteriyordu.

Böylece günler geçiyordu.

Günler geçiyordu ve beklenen meyvenin belirtilerini görememek, Juan'ı kızdırıp sabırsızlandırıyordu. Öyle az erkekliği olan diğer erkeklerden daha az erkek olabilir miydi? Juan'ın bu düşünceleri sizi şaşırtmasın, çünkü semitik kanın dolaş-

tığı onun vatanında, erilliğe dair etten kemikten bedene çok önem veren bir duygu vardır. Gizliden gizliye, biri diğerine söylemeksizin, Juan ve Juana, her biri diğeri için endişe ederek, evliliğin vadettiğı sonuca ulaşamamanın sözde başarısızlığı nedeniyle birbirlerini suçluyorlardı.

Sonunda bir gün Juana, Juan'ın kulağına bir şey söyledi -her ne kadar yalnız ve diğer insanlardan çok uzakta olsalar da, bu gibi durumlarda gizlilik oyunu oynanır- ve Juan, o zamana kadar hiç olmadığı kadar sıcak ve kuvvetli bir şekilde Juana'yı kucakladı. Sonunda birlikte yaşam, yeni bir hayat getirerek, ete karşı bile zafer kazanıyordu.

Böylece ilk çocuk, yenilik, mucize geldi. Juan için karısından çıkan o şeyin yaşaması imkansız gibi geliyordu ve pek çok gece, eve dönünce, beşiğinde uyuyan bebek nefes alıyor mu diye duymak için kulağını yaklaştırıp dinliyordu. Böylece önünde açık kitapla Juana'nın göğsünden nasıl küçük Juanita'ya süt verdiğine bakarak uzun zamanlar geçiriyordu.

İki yıl daha koşarak geçti ve diğer çocuk geldi, bu sefer ki kızdı; -ama, bayım, eril dişil meselesi konuşulduğunda neden iki cinse de aynı davranılmıyor ve sadece kız olduğunda belirliliyor?- ona Juanita ismini verdiler ve annesi Juana, her ne kadar doğururken kendisini titretip öyle çok sancı çektiirmişse de, babasına, Juan'a, artık o kadar mucizevi gelmemiştir bu doğum.

Sonra yıllar koşarak geçti ve bir başka çocuk geldi ve sonra bir diğeri ve daha sonra bir tane daha ve Juan ile Juana çocukla doldu. Juan sadece ilk çocuğun doğduğu tarihi biliyordu ve ötekiler söz konusu olduğunda, hangi aylarda doğduklarını bile hatırlamıyordu. Ama anneleri Juana, onları doğum sancılarına göre sıraladığından, tarihleri de yerli yerine koyabiliyordu. Çünkü hafızamızda acıların ve mutsuz olayların tarihlerini, neşeli ve mutlu zamanlara göre daha iyi saklarız her zaman. Hayatın dönüm noktaları neşeli değil, daha çok acı dolu olaylardır.

Yılların koşturmacası ve çocukların gelişiyile Juana, fazla yıpranmamış ve güzel bir hizmetçiye, bir parça aşırıya kaçsa da, etli butlu, sonbaharında bir hanımefendiye dönüşmüştü. Büyüyen hatları deforme olmuş, gençliğinin çiçeği solmuştu. Hâlâ güzeldi ama artık şirin değildi. Güzelliği artık gözlerden çok, kalbe hitap ediyordu. Beklentilere değil, anılara dair bir güzellikti.

Juana, başından geçen yıllarla kocası Juan'ın karakterinin değiştiğini fark ediyordu öyle ki, birlikteliklerinin şefkat duygusu bile onda soğumaya başlıyordu. Yuvalarının ilk yıllarında, zaman zaman şefkatin külleri arasından patlayan tutku alevi, sürekli olarak küçülüyordu. Artık şefkatten başka şey kalmıyordu.

Saf şefkat, arada sırada, neredeyse minnettarlıkla karıştırılabilir, hatta onun komşusu acıma duygusuyla da. Juana'ya kocasının, Juan'ın öpücükleri, kocanın karısına verdiği öpücükler gibi gelmiyor, çocuklarının annesine verdiği, onların bu kadar güzel ve iyi olması nedeniyle minnettarlık sinmiş, hayatta onu yıpratıp üzdüğü için acıma duygusu sinmiş öpücükler gibi geliyordu. Juana'nın Juan'a duyduğu aşk gibi, gerçek ve derin bir aşkta, minnettarlık ya da acıma duygusuyla tatmine yer yoktur. Aşk ne kendisine minnettar olunmasını, ne de acımayı ister. Aşk seilmeyi ister çünkü evet, aksi bir durum, ne kadar asil olursa olsun, herhangi başka bir neden kabul etmez.

Ama Juana'nın gören gözleri vardı ve bir yanda aynadaki görüntüsü, diğer yanda çocukları vardı. Aynı zamanda kocasına inancı ve saygısı da vardı. Özellikle de, her şeyi dolduran şefkati vardı.

Ama kendi Juan'ının endişeli ve üzgün, endişeli ve üzgün olduğu kadar heyecanlı olduğunu gördü. Sanki ikinci bir gençlik damarlarındaki kanı çalkalıyor gibiydi. Sanki sonbahar mevsimi başlayınca, kışın donacak olan geç kalmış çiçekleri açtıran pastırma yazı gibiydi.

Evet, Juan üzgündü; Juan yalnızlık arıyordu; onun Juana'sı yakınında onunla konuşurken, uzaktaki şeyleri düşünüyor gibiydi; Juan dalgındı. Juana, aklıyla değil kalbiyle onu gözlemlemeye ve yorumlamaya çalıştı ve bütün kadınların sonunda anladığı gibi, güvenecekse, kafasına değil kalbine güvenmeliydi: anladı ki Juan aşık olmuştu. Bu durumdan hiç şüphe yoktu.

Juana'nın sevgisi ve şefkati iki katına çıktı ve Juan'ını kucaklarken, sanki onu görünmeyen bir düşmandan koruyormuş, kötü yola düşmesinden korkuyormuş, kötü bir düşünceden koruyormuş gibi kucaklıyordu. Böylece Juan, yenilenen tutkunun bu kucaklamalarının anlamını az çok tahmin ederek, kendini sevgiye bırakıyor ve şefkatini, minnettarlığını ve acımasını ikiye çarpıyor, hatta tamamen söndürülemeyen ama neredeyse sönmek üzere olan tutku alevini canlandırmayı bile başarıyordu. Juan ve Juana arasında, ikisinin de bildiği bir sır, gizlice itiraf edilmiş bir sır vardı.

Böylece Juana, ölçülü bir biçimde, bu yeni tutkunun nesnesini arayarak, Juan'ını gözetlemeye başladı. Fakat bulamıyordu. Juan, ondan başkasını sevebilir miydi?

Juan'ının en beklemediği bir zamanda ve yerde, o farkına bile varmadan, bir fotoğrafı öperken yakaladığı o güne kadar arayış sürdü. İstirap içinde geri çekildi, ama fotoğrafın kime ait olduğunu kesinleştirmeliydi. O günden itibaren, acısını muhafaza ederek, tutkusunu ve koruyucu kucaklamaları ikiye katlayarak, hep o gizemli fotoğrafın peşinde, sinsi, sessiz ve sabırlı bir uğraş başladı.

Sonunda! Sonunda bir gün, o öngörülü, ihtiyatlı, öylesine kurnaz ve kendine dikkat eden adam, fotoğrafı içinde sakladığı cüzdanını, dalgınlıkla -kasten olabilir miydi acaba?- unuttu. Titreyerek, onu uyaran kendi kalbinin seslenmelerini duyarak, merakla, kıskançlıkla, merhametle, korkuyla ve utançla dolu Juana, cüzdana elini attı. Orada, resim oradaydı; evet, bu o, o, aynısı, iyi hatırlıyordu. Onun Juan'ı, tutkulu bir şekilde

resmi öperken, sadece arkasından görmüştü, ama aynıysaydı, o zaman gördüğüyle aynı.

Bir an için durdu, cüzdanı bıraktı, kapıya gitti. Bir müddet dinledi ve sonra kapıyı kapattı. Fotoğrafı kaptı, çevirdi ve gözleri ona çivilendi.

Juana şaşırıp kaldı, önce solgun, sonra utanarak kızarma; iki iri gözyaşı gözlerinden resime yuvarlandı ve sonra öperek onları sildi. O fotoğraf kendisinin fotoğrafıydı, bizzat kendisinin, sadece... Ah, Postumo, ne kadar hızlı geçiyor yıllar! Yirmi üç yaşındayken çekilmiş bir fotoğrafıydı ve evlenmeden aylar önce, henüz nişanlıyken, Juana'nın Juan'ına verdiği bir fotoğraf.

Fotoğrafın karşısında, tüm o tutku dolu geçmiş, Juan'ın tek bir beyaz saç teli olmadığı, kendisinin de bir çam fidanı gibi taze ve zarif olduğu günler gözünde canlandı.

Juana kendi kendini kıskandığını hissetti. Başka deyişle, kırk beşlik Juana, yirmi üçlük Juana'yı, diğer Juana halini kıskandığını hissetti diyebilir miyiz? Hayır, kendisi için acıma, ve diğer Juana için, şefkat ve şefkatle sevgi.

Fotoğrafı aldı ve göğsünde sakladı.

Juan resimsiz cüzdanla karşılaştığında, biraz kaygılandı sonra huzursuzlandı.

Bir kış gecesi idi, Juan ve Juana, çocuklar yatmış olduğu halde, ocağın ateşinin başında yalnızdılar; Juan bir kitap okuyordu; Juana iş yapıyordu. Birden Juana, Juan'a şöyle dedi:

"Dinle Juan, sana söylemem gereken bir şey var."

"Söyle Juana, ne istersen."

Aşıklar gibi, birbirlerine hitap ederken, isimlerini tekrarlamaktan hoşlanıyorlardı.

"Sen, Juan, bir şey gizliyorsun."

"Ben mi? Hayır."

"Gizliyorsun diyorum, Juan."

"Gizlemiyorum diyorum, Juana."

"Seni yakaladım, o yüzden inkâr etme, Juan."

“Madem öyle, açığa çıkar.”

O zaman Juana, fotoğrafı çıkardı, Juan’a uzatarak, sesinde gözyaşlarına şöyle söyledi:

“Hadi, al ve öp onu, ne zaman istersen, ama gizlice yapma.”

Juan pembeleşti, şaşkınlığın heyecanı geçer geçmez, resmi aldı, onu ateşe attı ve Juana’ya yaklaşıp kollarına alarak, titreyen dizlerine oturttu ve dudaklarına sımsıkı, uzun, şefkatin zirvesinde, o ilk tutkuyu yeniden yeşerten bir öpücük kondurdu. Sonra, onun için, yirmi yıldan fazla süren mutlu sükûnette, dokuz çocuk doğuran bu hayat kaynağının ağırlığını üstünde hissederek, şöyle dedi:

“Onu değil, ölü bir şey o ve ölüler ateşe; onu değil, ama seni, seni, benim Juana’m, hayatım, hayattasın ve bana hayat verdin, seni.”

Böylelikle Juana, Juan’ın dizleri üzerinde aşktan titreyerek, yirmi üç yaşına, fotoğrafı çektiirdiği, ateşiyle yanarken ikisini de ısıttığı o döneme geri döndüğünü hissetti.

Dingin şefkatin huzuru, Juan ve Juana’nın yuvasında tekrar hüküm sürmeye başladı.

BURS

“Başka bir gün tekrar geliniz...” “Bakacağız!” “Bunu dikka-te alacağım.” “İşler öyle kötü ki...” “Sizin gibi o kadar çok kişi var ki...” “Geç kaldınız, ne yazık!” Böyle cümlelerle, daimi işsiz Don Agustin, kendini hep kapı dışarı edilmiş halde buluyordu. Her ne kadar şu “Azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz.” lafını bin kere duymuş olsa da, bu durumu engellemenin ne bir yolunu biliyor, ne de azimle aramaya devam edebiliyordu.

Yalnızken bin farklı proje geliştiriyor, cesarete geliyor ve kendi kendine, kim olursa olsun doğru bildiğini söyleyeceğine dair söz veriyordu; ama kendine bakan gözler gördüğünde, cesareti uçup gidiyordu. “Ama ben niye böyleyim Tanrım?” diye soruyordu kendi kendine ve öyle olmaya devam ediyordu, daha önce olduğu gibi, çünkü her nasılsa o şekilde olabilirdi.

İçten içe, işsiz güçsüz olmaktan, ertesi gün için nereden para bulacağını bilmeden yaşamaktan, tuhaf bir haz alıyordu. Özgürlük, boş mideyle daha tatlı gelir, hayatın karşısında çırıl-çıplak olmayanlar istediklerini desinler. Onlar sadece hayatın giysilerini, süslerini bilirler, kabuğundan soyulmuş ve çıplak hayatın kendisini değil.

Oğlu Agustinito, zayıf ve nanemolla, solgun yüzünde fıldır fıldır gözleriyle, zehir gibi akıllıydı. Leb demeden leblebiyi an-lardı.

“Bu bizim tek umudumuz,” diyordu annesi, bir kış gecesi, örtüye sarınıp büzülmüş halde, “bir bursa başvursun, böylece okurken birkaç kuruşumuz olur. Çünkü böyle yaşamak, sada-

kayla!... Ne sadakası, Tanrım! Hayır, şikâyet ettiğimi düşünme, hayır! Hanımefendiler çok iyi; ama..."

"Evet, Martin'in dediği gibi, sadaka vermek yerine, hayır işleri sporu yapıyorlar."

"Hayır, öyle değil; öyle değil."

"Birkaç kez seni duydum; sadaka verirken, alanı aşağılamak gibi bir niyetleri var gibi geliyor bana. Görüyorsun işte çamaşırcı kadın, Noel'de yemek verip, evin kızları servis yaparken, nasıl anlatmıştı... Küçükhanımlar yüzümüzü kızartmak için yapıyor bu şeyleri."

"Ama be adam..."

"Sahiden biliyorum benden saklama. Şunu kafana sok ki aşağılamak için bize sadaka veriyorlar."

Buz gibi gecelerde, ısınmak için mutfakta bile ateş yoktu, çünkü yakmıyorlardı. Onların ki sönmüş bir ocaktı.

Çocuk her şeyi anlıyordu ve o daimi "Çalış, Agustinito, çalış!" nakaratı, etrafındaki her şeyin içine nüfuz ediyordu.

Bursu alabilmek için çok çetin bir mücadele oldu; ama başardı ve o gün, gözyaşları ve öpücükler arasında ocağın ateşi yandı.

Bu zafer gününden itibaren, iş aramaya gidiyormuş gibi yapmanın utancı, Don Agustin'de daha belirginleşti; her ne kadar az ve kötü olsa da, çocuğun aldığı parayla bir şeyler yiyorlardı ve babanın orada burada geçici işlerde kazandığı parayı da ekleyince, iyi kötü, günlük işlerin altından kalkıyorlardı. Dikkat ederseniz "Günü kurtarma" denilmedi ve bunu şöyle diyerek de yorumlayamayız, "Sabaha kadar çalışsan da, güneş daha erken doğmaz." Madem çok çalışınca da güneş erken doğmuyor, en iyisi yatakta kalmak. Yatak sıkıntıları hafifletir. Doktorlar, bir şey bilmeseler, dinlenmek her şeyi iyileştirir demez.

"Agustin, kitaplar! Kitaplar! Bak, sen bizim tek dayanağımızsın, her şey sana bağlı...Tanrı seni ödüllendirsin!" diyordu annesi.

Agustin ne yiyor, ne uyuyor ne de kafasına göre dinlenebi-

liyordu; hep kitapların üstünde! Böylece vücudu ve ruhu giderek zehirleniyordu: vücudu, kötü beslenme ve ondan beter kabuslar ve ruhu, yedikleri kadar berbat şeylerle, çiğnemedен hepsini yutmaya zorlayan öğretmenlerle. Ne varsa onu yemek zorunda ve bursu kaybetmemek için, seçme sınavlarında ne verirlerse onu çalışmak zorundaydı.

Sanki yastığa benzeyen kitapların üstünde uyumaya alışmıştı ve rüyasında bitmeyen tatiller görüyordu. Bir sonraki dönemin kayıt parasından tasarruf edebilmek için, aynı zamanda dereceye girmesi gerekiyordu.

“Don Leopoldo’yu görmeye gideceğim Agustinito; burstan faydalanmaya devam edebilmen için pekiyi nota ihtiyacın olduğunu söyleyeceğim...”

“Hayır; bunu yapma anne, bu çirkin bir hareket...”

“Çirkin mi? İhtiyaç söz konusu olduğunda oğlum, çirkin diye bir şey yoktur!”

“Ama zaten pekiyi alacağım anne; zaten alacağım.”

“Ya derece?”

“Dereceye de gireceğim, anne.”

“Tanrı seni ödüllendirsin oğlum.”

Kendini dereceye girmeye mecbur görüyordu, mecburiyet gerçekten de korkunçtur.

“Bak Agustinito, Don Alfonso, tıbbi Patoloji hocası, hasta olmuş; evine gidip halini hatırını sormalısın.”

“Gitmeyeceğim anne; yalaka olmak istemiyorum.”

“Ne olmak?”

“Yalaka!”

“Tamam; bunun ne demek olduğunu bilmiyorum; ama seni anlıyorum oğlum, yalaka olmak zorundayız. Biz İspanyollara en çok kaybettiren şey, şu ‘fakir ama gururlu’ olma hikâyesi...”

“Gitmiyorum işte.”

“Peki; ben giderim.”

“Hayır; sen de gitmeyeceksin.”

“Tamam; yalaka olmak istemiyorsun, gitmeyeceğim; ama,

oğlum...”

“Pekiye alacağım anne.”

Ve alıyordu bu bahtsız; ama ne pahasına! Bir keresinde sadece iyi almıştı ve anne babasının suratının ne hale geldiğini görmeniz gerekirdi.

“En zor sorular denk geldi...”

“Hayır, hayır, sen ona bir şey yaptın...” dedi babası. Annesi de ekledi:

“Sana diyordum... Bu dersi çok ihmal ettin.”

Mayıs ayı berbattı. Kitapların üzerinde, kahve yanında olduğu halde uyuya kalıyordu sürekli. Annesi dikkatlice yataktan kalkıyor, onu uyandırıp şöyle diyordu:

“Bugünlük yeter oğlum; fazla abartmak da doğru değil. Ayrıca, uyuya kalıyorsun, gazyağı ziyan oluyor. O kadar zengin değiliz.”

Hastalandı ve yatmak zorunda kaldı; ateş onu tüketiyordu. Anne babası teleşlandılar, telaşları, bu hastalığın derslerinde geri kalmasına sebep olma ihtimaliydi; eğer ağrısı sancısı sürrerde, iyi not garantisi olmadan sınava girmek zorunda kalırsa, burstan gelen para iptal edilecekti.

Doktor bu durumun daha süreceğini bildirdi ve zavallılar, endişeyle şunu sordular: Ama hazıranda sınava girebilir mi?

“Bırakın sınavları, bu delikanlının ihtiyacı olan şey çok yemek, az çalışmak ve temiz hava, çok hava...”

“Çok yemek ve az çalışmak!” diye inledi anne; “ama bayım, az bir şey yiyelemek için, çok çalışmak zorundaydı!”

“Bu bir sürmenaj vakası.”

“Sür... ne?

“Sürmenaj, hanımefendi; çok çalışmaktan.”

“Zavallı oğlum!” diyerek anne ağlamaya başladı. “O bir aziz... bir aziz!”

Böylece aziz, iyileşiyor gibi olmaya başladı, ayağa kalkmayı becerebildiğinde kitapları istedi ve annesi onları götürürken şöyle diyordu:

“Sen bir azizsin oğlum!”

Üç gün sonra:

“Bak, bugün hava daha iyi, çıkabilirsin; sıkıca giyinip derse git, ne dersin ve Don Alfonso’ya hasta olduğun için seni mazur görmesini söyle...”

Dersten dönünce şöyle dedi:

“Don Alfonso, bu hastalık tamamen iyileşene kadar dönme dedi.”

“Ama, pekiyi not ne olacak oğlum?”

“Alacağım.”

Pekiye notunu aldı ve tek kurtuluşu, tatili de gördü. “Kırlara!” demişti doktor. Kirlara mı? Hangi parayla? İki kuruşla mucize yaratılmaz. Agustin bey, babasını, dertlerini unuttuğu tek zaman olan, kafe saatinden mahrum mu edecekti? Bazen bırakmaya niyetleniyordu; ama örnek çocuk şöyle diyordu:

“Hayır, hayır; kafeye git, baba; benim için bırakma; biliyorsun ben bir şekilde idare ederim.”

Kirlara gidilmedi, çünkü gidilemedi. Zavallı delikanlı, yorgun göğsünü, doğa ananın canlandıran göğsüne yaslayamadı; bakışları hep geri dönen yeşile, kalbi rahatlatan unutuşa değmedi.

Okula başladı, okulla beraber çetin mücadele, burslu öğrenci de yatağa düşmeye başladı ve bir sabah, ders çalıştığı esnada, bir öksürük krizine tutuldu ve kitabın tam olarak veremden bahseden o sayfaları kan içinde kaldı.

Zavallı çocuk, gözleri orada sabit bir biçimde ve ruhundaki umutsuzluğun soğukluğuyla, kitaba, kırmızı lekeye, ondan da öteye, boşluğa doğru bakakaldı. Bu olay, ruhunun çiçeğine sonsuz hüznü, aşkın üzüntüyü, ağaç kurdu gibi, çıkardığı gürültüyü hayatın hengamesinde boğmaya çalıştığımız, doğum öncesinden gelen kaygıları taşıdı.

“Kitapları derhal bırakmak gerek,” dedi doktor onu gördüğünde; “ama derhal!”

“Kitapları bırakmak!” diye inledi Bay Agustin. “Ne yiyeceğiz

o zaman?”

“Siz çalışın.”

“Ben, işte, arıyorum ve bulamıyorum, eğer...”

“Eğer ölürse işte, kendi hesabına...”

Bay Jose Antonio’nun siniri, homurdanarak ortaya çıktı: “Bu bir suç! Bu bir yamyamlık... bu anne baba kendi çocuklarını yiyor.”

Ve yediler, veremin yardımıyla; yavaş yavaş, damla damla, parça parça yediler.

Her gece, fedakarlığından acı duyarak, umut ve korku arasında tereddüt ederek ve her sabah yeniden başlayarak onu yediler.

Peki başka ne yapacaklardı? Zavallı baba, uysal bir umutsuzlukla, canı sıkkın geziyordu. Şeker küpünü eritmek için kaşıkla kahvesini karıştırırken, kendi kendine şöyle diyordu: “Hayat ne acı! Toplum ne kadar sefil! İnsanlar ne domuz! Şimdi bir ölmesi eksik kaldı...” Sonra yüksek sesle: “Çal delikanlı: Neşeli hayat!”

Yine de çocuk mezuniyet aşamasına vardı ve teselli olarak ünvan belgesini imzalayan titrek ve ateşli eller, ölüm fermanını da imzalamış oldu. Sonra bir kitap, bir roman istedi.

“Ah, kitaplar, hep kitaplar!” dedi anne. “Bırak şimdi onları. Ne diye bu kadar çok bilmek istiyorsun? Bırak onları.”

“Şimdi tam zamanı, anne.”

“Şimdi dinlenme zamanı ve sözleşmeye hazırlık...”

“Sözleşme mi?”

“Evet; Don Felix ile konuştum ve seni Robleda’ya tavsiye etmek için bana söz verdi.”

Bir kaç gün sonra Agustinito, elinde bir kitap ve yastığının altında diploması -bu onun bir kaprısıydı- sonsuza dek, bitmeyen tatile gidiyordu; sonsuz tatile gitti. Anne babası acı içinde ona ağladılar.

“Şimdi, daha yeni yaşamaya başlayacaktı; daha yeni bizi sefaletten kurtaracaktı; daha yeni... Ah Agustin, hayat ne acı!”

“Evet çok acı” diye mırıdandı baba, bir müddet kafeye gide-

meyeceğini düşünerek.

Bay Jose Antonio, doktor, olan biteni bana anlattıktan sonra şöyle diyordu: "Bir suç daha, anne babaların işlediği bir suç daha...Bunlara şahit olmaktan bıktım! Sonra da bize ebeveyn haklarından, anne baba sevgisinden dem vururlar. Yalan, yalan, yalan! Kaybolan kızların çoğu, ilk olarak annesi tarafından satılanlar. Bu fakirler arasında, her ne kadar açıklaması olsa da, hakları yok. Peki ya diğerleri? Daha üç gün olmadı, Don Gonzalez Garcia, kızını tükenmiş, veremli bir adamla evlendirdi, çok zengin, evet bu doğru, denizde kum onda para, milyonlardan bahsediyorum ve kızını bile isteye, bir ayağı çukurda adamla evlendirdi; damadı ölürse ve müstakbel torunu menenjit ya da ona benzer bir hastalığa yakalanırsa diye hesap yapıyor ve sonra da...Bu baba için, ahlak konusunda ahkam kesmesine izin veriliyor, dünyanın çivisi mi çıktı? Şimdi de bu zavallı çocuk, bu yeni kurban. Devleti düşkünler yurdu gibi görmeye devam edeceğiz ve gelsin üstüninsanlar ve yamyamlık. Yamyamlık, evet, yamyamlık! Onu yediler; onu içtiler; etini yediler, kanını içtiler. Peki Bay Yunanca bilgini, anne babaların çocuklarını yemesini nasıl adlandırıyoruz? Gonofagia, böyleydi değil mi? Evet; gonofagia, gonofagia, çünkü Yunanca ismini söylemek, kelimelerin sahip olabilecekleri dehşeti fazlasıyla yok ediyor. Heredot'un bahsettiği, anne babalarını yiyerek midelerine gömen yerlileri anlattığınız zamanı hatırlıyorum. Korkunç bir vaka; ama daha korkuncu, Kronos'un kendi çocuklarını yutmasıdır; Atreus'un ziyafeti daha da beter. Çünkü ilk örnekte geçmiş yerlerken, özellikle söz konusu ölmüş olanlarsa, hadi kabul ettik diyelim; ama geleceği yemek!...

Eğer siz gözlemlerseniz, en güzel tomurcukları kaynağında boğarak, ne kadar farklı şekillerde onları yediğimizi göreceksiniz. Zavallı öğrencinin üzgün bakışını siz görseydiniz, o gözler ki, nesnelerin ötesine, belirsiz geleceğe, daima geleceğe ve daima üzgün bakan gözler ve sonra o baba, her gün kafe keyfi eksik olmayan baba. Oğlunu kaybedince babanın acısını gör-

seydiniz, gerçek, anlamlı, samimi -başka türlü olduğunu sanmıyorum- ama hayvani karakterinin altında, yaralı iğds olan, biraz soğuk, biraz öteleyen ve hüzünlü bir acı. Sonra bütün o kitaplar, günlük eğlence olacakken, zekayı zehirleyen o mahkum eden kitaplar; her konuyu en kaba, en boş, bilime en kayıtsız biçimde, sıradan ticari dizaynlarla işleyen, o lanet olası ders kitapları...”

Doktor sustu ve sonra ben de... Konuşmak ne işe yarardı?

Bir süre geçtikten sonra, Bay Rufo’nun kızı Teresa Martin’in rahibe olacağını söylediler bana. Bu konudaki şaşkınlığımı gösterince, kızın burslu ėrenci Agustín Pérez’in sevgilisi olduğunu ve o öldüğünden beri teselli bulamadağını eklediler. Sözleřmeyi yapar yapmaz evlenmeyi düşünüyordu.

“Peki anne babası?” demek geldi aklıma durumu açıklamak için.

Bu haberi bana getirene, anne babasının onu nasıl yediklerini anlattığımda, insanlık dışı bir biçimde şöyle karşılık verdi:

“Amaan! Onlar yemeseydi, nişanlısı yiyecekti.”

“Ama yleyse,” dedim o zaman, “biri ya da diğeri tarafından yenilmeye mecbur muyuz?”

“şüphesiz,” diye karşılık verdi, dehaya ve paradokslara meraklı konuşmacım, “şüphesiz, ben her ne kadar hepimizin diğerlerini ve diğerlerinin de bizi yediğini düşünüyorsam da, siz de bu dünyada diğerlerini yemek ya da diğerleri tarafından yenmekten başka seçenek olmadığı tezini bilirsiniz. Bence var olan, karşılıklı sindirim.”

“O halde yalnız yaşamak.” dedim.

şöyle yanıtladı:

“Kendi kendinizi yemekten başka şey elde etmiş olmazsınız ve bu en kötüsü, çünkü yemenin zevki, yenilmenin acısıyla birleşir ve bir kişide, zevkin ve acının bu birleşimi, olabilecek en hazin şeydir.”

“Yeter!” diye bağırdım.

YAŞASIN RUHSAL ÖZÜMSEME

“İnsan hakları içinde en kutsal, en verimli ve en değerli olan ruhsal özümseme, bizim İspanyolların bir eksiğidir. O olmadan nasıl yaşarız? Özümseme özgürlüğü olmadan, diğer tüm özgürlükler yararsız hatta acı verici olurlar. Acı verici, evet, çünkü onun tamamlayıcısı diğerleri olmadan, öncelikle yarar yerine zarar verirler. Eğer özümseme özgürlüğümüz yoksa, toplanma özgürlüğü, basın özgürlüğü, çalışma özgürlüğü, inanç özgürlüğü, boş boş gezme özgürlüğü ve bir çok diğer özgürlükler, gerçekten de ne işimize yarar? Bu vazgeçilmez ayrıcalık olmadan, evrensel değerler ve Jüri, bize hükmeden utanç verici bir tiranlığın silahlarına dönüşür. Hayır, bana içebakış özgürlüğümüz olduğunu söylemeyin, çünkü otonomi ve otarşi gibi birbirinden farklı kavramlar bunlar. İlk olarak, kelimeler üzerinde fikir birliği yapalım, her şeyi kendi ismini kullanarak söyleyelim; ekmeğe ekmek, şaraba şarap, arşitrava arşitrav, özümsemeye özümseme ve tiranlığa da, bizi boğan eksik ve içi boş özgürlükler bütününe bilumum renkleri. Kelime, ah o kelime, beyler, kelime!”

Son derece etkili ve güzel konuşmasının bu noktasında, Lucas Gomez’in kelimesi, toplantıya katılan çok sayıdaki kişinin coşkulu alkışlarıyla boğuldu. Coşkulu ruh hali kabardı ve yaşasın Don Lucas Gomez, yaşasın özümseme özgürlüğü haykırışları birbirine karıştı.

İnsanlar özümsemenin ne kadar önemli ve katlanmak zorunda kaldığımız Hükümetlerin bizi nasıl engellediği konu-

sunda ikna olarak çıktılar. İspanyollar özümseme açlığı ve susuzluğu hissetmeye başladı.

Bu olayın 1981 yılına doğru vuku bulduğunu dikkate almak gerekir ve işte bugün, özümsemenin tamamen ortadan kalktığı, çok kasvetli 21. yüzyılın sonlarına doğru, o zamanlarda sebep olduğu heyecanı açık bir şekilde göremiyoruz.

Çalkantının mide bulantısını çoğaltması gibi bir durumdu; yönetimi ve taşra temsilcileriyle, hükümeti sıkıntıya sokan bir özümsemeci birlik oluştu. Büyük baskı içinde, şüphesiz özümseme özgürlüğünü yerleştirmek isteyen, kendiliğinden oluşmuş bu birlikle, halk hareketi, radikalleri istifaya zorladı.

Ama bilinir ki, bizim hükümetlerimiz her zaman olduğu gibi şu anda da kamuoyunun dayattığı fakat istemedikleri, ya da beceremedikleri, ya da yerine getirmeyi bilmedikleri şeyleri tamamen çarpıtır. Günümüzde apaçık ortaya konduğu ve o dönemin gazetelerini gözden geçirerek doğrulayabildiğim üzere, bu halk hareketinin doğasını bozmak için, ismi bütün okurlarımın hafızasında olan bir safsatacı kiraladılar. İlginç bir bilgi olarak, safsatacının hükümete pahalya mal olan, hiç de azımsanamayacak miktardaki harcamalarının, safsatacı tarafından, 1982 yılının o çok sıcak yaz mevsiminde, büro soğutması için alınan malzeme olarak gösterildiğini söyleyebiliriz.

Bizim safsatacı, saf insanların aklını karıştırmaya başlamak için yürüttüğü kampanyaya, kendisini öyle adlandırdığı üzere, özümsemeci ya da özümseme yanlısı gibi görünerek girişti. Daha sonra; özümseme, özebakış, özyargılama ve özekapanma arasına o kadar çok ve öyle farklılıklar yerleştirdi ki, her biri büyük öneme sahip bu işlevlerin ne olduklarını kimse bilmiyor ve kendi kendilerine şöyle soruyorlardı: “Bu özümseme psikolojik ya da animist mi; spontan, yansıyan ya da yansıtan mı; birincil mi ya da ikincil mi olmalı acaba?” Çok kısa zamanda onun bu makyevelist projesi, özümsemecileri, pek çok değişik renkiyle, ana ve yardımcı unsurlarını da ba-

rındıran, ruhsalcılar, animistler, spontancılar, yansıyancılar, yansıtancılar, birincilciler ve ikincilciler olarak bölmeyi başardı. Bu noktada kimse birbiriyle anlaşılamıyordu.

Ama özümsemeci safsatacının utanç verici bu işini reddeden cesur, öngörülü ve gayretli adamlar da eksik değildi ve sefil oyunlarını ve hilekarlığını ortaya çıkarıp, mümkün olduğunca özümsemeci davaya vermiş olduğu zararı tamir etmeye çalıştılar. Değişik bölünmeleri genel bir formüle indirgeyip, büyük özümsemeci hareketi amacına ulaştırmak için uyumlu olduklarını düşündüğüm -her ne kadar bundan çok emin olmasak da- temel kurallar kaleme aldılar. Kendi içinde en az indirgenebilir olanlar, bunların liderleri Don Martin Fernandez ve L. Fernandez Martinez'i birbirinden ayıran düşüncelerin sonucunda, aralarında çok derin farklar olduğunu ileri süren yansımacılar ve yansıtmacılardı; birincilciler ve ikincilciler, uzun süredir ortak bir isim altında, birinci-ikincilciler olarak birleşmişlerdi ve ikinci-birincilciler değil de bu ismi benimsemelerinin sebebi, ikincilcilerin değişen liderinin kompozit fraksiyondan gelmesiydi çünkü politikada her şey uzlaşma demekti.

Daha sonra olanlar hepimizce malum; son derece gayretli birleşme kampanyaları, Lucas Gomez'in çok parlak söylevleri tüm İspanyolların kalbinde alevlenen delice bir özümseme iştahı. Düşünce özgürlüğü işlevini yitirme noktasına geldi, çünkü kimse özümsemeden başka şey düşünmüyordu; madem ki eğitim özümsemeci olamıyordu, eğitim özgürlüğü de gereksizdi; özümsemeyi geliştirmediğinden inanç özgürlüğü de gereksizdi; karşılıklı olarak özümsemeye zemin sağlamadığı andan itibaren, toplanma özgürlüğü gereksizdi; eğer özümsemeci olarak çalışılamıyorsa, çalışma özgürlüğü gereksizdi.

Olabileceklerin en olmazı oldu ve işte 1989 devrimi geldi ve her ne kadar kanlı da olsa, 5, 6 ve 7 Şubat tarihlerinde, üç kısa gün içinde özümsemeci hareket zafer kazandı ve Lucas

Gomez Devletin iplerini eline aldı.

Devrimci hükümetin ilk yaptığı iş, özümseme özgürlüğünü dört başı mamur şekilde ilan etmek oldu. Daha sonra beklenen şey oldu ve bir yandan yenilenen, o zamanlarda tarafsız kitle diye adlandırılan, modern sosyolojinin toplumsal-gelişimci plazma dediği ruhsalcılar, animistler, spontancılar, yansıyancılar, yansıtancılar, birincilciler ve ikincilciler arasında ki çetin tartışmalar devam ederken, öte yandan tuhaf bir kolektif duygu hissedildi ve kendi gruplarını oluşturan üyelerin gözleri birbirine baktı ve kendi kendilerine merak ve şaşkınlıkla şöyle sordular: E, şimdi bu özümseme nedir ve neyle yenir?

Bugün için böyle bir soruya hacet yok; kurtarıcı İspanyolfas* birleşmesinin -bu konudan başka bir gün bahsedeceğiz- gerçekleştiği tarihe kadar, 20. yüzyılın son çeyreğindeki acılı deneyim, kendimize rağmen, özümsemenin ne olduğunu ve ne anlama geldiğini gösterdi.

* E.N.: Orijinal metinde: Hispanomarroquí.

NEDEN BÖYLE?

Korkunçtu, gerçek anlamda korkunçtu. Eğer bu durum uzayıp gitseydi, kendi kendine cevap veremeyecekti. “Ama, Tanrım!” diyordu, “Ben neden böyleyim? Neden bu olduğum gibiyim? Gerçeklikle karşılaşınca, her şey, bulutlar içinde kaybolan, güçlü olma niyetlerine dönüşüyor.”

Çocukluğundan beri zavallı Jose, ruhunun en derin yerinde, azımsanamayacak kadar çok sıkıntı veren şöhreti, ona iyi insan şöhreti veren o zayıflığı dünyaya göstererek, iflah olmaz kararsızlığını korumuştı. Çünkü iyi biri, olumlu anlamda iyi biriydi ve eğer bir kaç kez o noktaya kadar gelip patlama anından kaçındıysa, bu iyilikten ve düşünceli olmaktan kaynaklanıyordu; bundan emindi. Tamamen bilincindeydi ki, öyle olmasa, en az bir kaç kez insanların canını yakacak duruma gelmişti, çünkü özellikle melek görüntüsünün altında bir canavar yatıyordu. Böylelikle sadece dış görünüşe bakarak karar veren insanlar, onun iyiliğiyle iradesizliğini birbirine karıştırıyordu. Ta ki bir gün patlayana kadar!

Artık patlama günü gelmişti. Söz konusu olan sadece kendisi değil, çocukları ve karısıydı, kendine emanet edilenlerin geleceğiydi. Bir aile babası ne aziz olmayı göze alabilirdi ne de ayrıca kendisini soymak için uğraşanlara pabuç bırakabilirdi. Bu kötülüğe direnmeme işi keşişlerin işiydi. Mükemmel bir hristiyan olmak, ailenin ihtiyaçları açısından uygun mu? Çocuklarını, iyiliğinin kurbanı yapamazdı, içinde uyuyan canavarı, bir an için dürtmeliydi. Uysal Jose’nin, sabırlı Jose’nin

şimdi kim olduğunu göreceklerdi.

Neyle ödeyeceğini bilmediği, boyunu aşan borçlarını düşünerek çok sıkıntılı bir gece geçirmişti. Yani evet, ödeyecek parası vardı ama kendisine borçlu olanlara dağılmıştı. Borçlar, sahip olunan krediyi aşınca, insanı sıkıştırmasından daha kötü bir şey var mı? Alacaklılarına, kendisine borçlu olanları affettiği gibi, onu affetmesini söyleyemiyordu, çünkü bir alacaklı cennetteki babamız gibi mükemmel değildir. Cesaretini topladı, şapkasını giydi ve kendisinin olanı tahsil etmek için çıktı.

Kelime kelime, tekrar edip prova yaparak, gördüğü ilk borçludan parasını almasını sağlayacak, o çok sert konuşmasını hazırlıyordu ki, bakışları uzakta, içlerinde en uysal olan borçlusunu seçince, coşkusu uçup gitti, kalbi hızla çarptı, yolunu değiştirip başka bir sokağa girdi ve şöyle söylendi: “Ama, efendim, neden böyleyim?”. Rolünü iyi çalışmamıştı ve beklenmedik anda karşılaşma, kendine güvenini yok etmişti.

Çocuklarını, karısını, sağa sola dağılmış parasını hatırladı ve cesaret dolu halde, başka bir borçlusunun evine çıktı. Ya-vaşça, merdivenleri sayarak çıkıyordu; her adımda, kalp çarpıntılarını yüzünden, dinlenmek zorunda kalıyordu; üç ya da dört kez saatine baktı, kapıya vardı ve içerden ayak sesleri duyunca rengi atmış halde kapıyı çalmadan döndü ve koşar adım merdivenlerden indi. Ayak sesleri ona, Eustaquio’ya aitti. Hazırlanmak için ona fırsat vermiyorlardı, gardını almadan karşısına çıkıp onu şaşırtıyorlardı!

Kendi kendine şöyle diyerek, mübarek yolu arşınılıyordu: “Ama, ben neden böyleyim?”, o esnada arkadan duyduğu sesle donakaldı: “Merhaba, Jose!” Borçluları içinde, Jose’den en çok memnun olanı, boş elini uzatıyordu ve utanıp yumuşayarak elini sıktı. Bir sürü alâkasız meseleden konuştular ve diğeri, varmak üzere olup da Jose’nin son anda bir türlü açamadığı o mutluluk verici konuyu ima ederek, şans eseri üzerinde beş duro var mı diye sordu; ne hikmettir ki üzerinde olmadığını

söyleyerek cevap verdi ve o, boş olan diğer elini de uzatıp şu sözlerle veda etti; “Diğer borcumu unutmadım.”

“Unutulmasın!... Bu da yeter!”

Kısa süre sonra Jose, üzerinde fazladan bir peseta olduğu mesut günlerde, bir fincan kahvesini içtiği kafenin yanından geçti.

Arkadaşlarından kimse var mıydı içerde? Girdi. Kocaman Ricardo, içki kadehi ve purosuyla kahvesini içiyordu.

“Benim paramla” diye söylendi Jose. “O içsin diye ben kendimden kısıyorum. Bu bilinecek!... Neyse, neyse, ben böyleyim işte...”

Ricardo’ya yaklaştı ve onu görünce, bir sürü abartılı selamlama hareketi yaparak şöyle dedi:

“Ne mutlu görene! Gökte ararken yerde buldum! Ne içersin?”

“Ah, teşekkürler, çok teşekkürler! Hiç, hiçbir şey... Adetim değil, biliyorsun ya...”

“Hadi dostum, bir şey iç, ben ısmarlıyorum”

“Hayır, hayır, teşekkürler.

“Pekala, sen kaybedersin...”

Ricardo’nun kendine ait parayı, ona bir şey ısmarlamak için harcaması canını sıkıyordu. Ah, hayır! Zavallı, garsonun sorgulayan bakışıyla karşılaşmamak için, çekingen ve utanmış halde Ricardo’nun fincanına bakıyordu.

Biraz sohbetten sonra, küçük bir konuyu bahane edip çıkacağı esnada, Ricardo şöyle dedi:

“O konu aklımın bir kenarında. Unuttuğumu sanma; bu günlerde evine uğrayacağım. Borcumu yabana atmıyorum.”

“Yabana atma sakın! Kahveyi yabana atmadığın gibi mi?” Eve vardığında, onu karşılamak için çocukları çıktı.

“Baba, geçen gün dediğin şeyi getirdin mi?”

“Başka sefere, canlarım, başka sefere. Bugün biraz kötüyüm, başka sefer. Ricardo ve Eustaquio bana uğradıkları zaman.”

“Bir yerin mi ağrıyor baba?”

Karısı terzinin hesabını getirdi; Jose kağıdı alıp odasına kapandı ve hesaba bakarak içi kan ağladı.

“Ama, Tanrım, neden böyle olmalıyım? Tanrı beni neden böyle yarattı acaba? Evine uğrayacağım diyor... Ne şakacı! *El Mundo Comico* dergisinin bir dahaki sayısında, benim hakkımda da bir fıkra çıkar artık. Küçükleri eğlendiren köpekler gibi, kaynanalar, İngilizler, okul hocaları ve iyi kalpli kocalar, bizler dünyayı eğlendiriyoruz. Çek, çek kuyruğunu, göreceksin, nasıl çığlık atıyor göreceksin! Korkma hadi, ısırıyor ki, havlamıyor bile! O çok şakacı, ne yüzle bana öyle diyor: Ne kadar iyisin Jose, bu arada, okşar gibi yapıp cebimi bi yokla, bakalım ses çıkıyor mu... Sosyalizm! Sosyalizm! Sınıfların savaşı! Burjuvalar ve proleterya! İşletenler ve işletilenler! İlahi müzik! İki sınıf var sadece, sadece iki: borçlular ve alacaklılar. Peki ya benim durumumda olduğu gibi, hem borçlu hem alacaklı olanlar? Bu korkunç! Birbiriyle savaşıp imha eden iki çelişkili unsura sahibim aynı bedende. Sadece onlar kadar yüz-süz borçlu olmak, ya da yumuşak yüzlü alacaklı işime daha fazla yarardı. Yumuşak yüzlülük, yumuşak yüzlülük! Herkes, kaplan bile aslanı övüp, zavallı tavşanla alay ediyor ve bununla birlikte, kartala gaga ve pençe, kaplana da pençeler ve çok güçlü çeneler, boğaya boynuzlar, serçeye hızlı kanatlar, tavşana hafif ayaklar, sineğe miniklik, kalamara mürekkep, arıya iğne, yılanı zehir ve koyunlarla İngilizlere ağırbaşlılık veren Tanrının bizzat kendisi. Sonra, dünyanın bütün günahlarını silen, dinsiz bir Lessing gelip koyuna hakaret ediyor. Bütün o sıkıcı onur nutukları, kahramanvari şeref meselesinin bütün o anti-hiristiyen kanunlarının mucidi, bu muzaffer kaplanlar. Peki şimdi, bu hesapla ne yapayım ben? Dilencinin biri benden sadaka istediğinde kara mizahla cevap verdiğim o günü hatırlıyorum: Uyum sağlamak! Kelimeyi kendi aklınca ve iyi bir şekilde yorumladı; beni hakaretlere boğdu ve kaçmak zorunda kaldım. Onun laneti peşimi bırakmıyor. Uyum sağ-

lamak! Bana uyum sağlayanlar, meşe ağacına yapışmış ökse otu gibiler. Parazitler olmasa, fazla kaynaklar nereye gider? Uyum sağlamak! Hayat mücadelesi! Doğal seğilim! İşte bu kahramanlık felsefesi. Hâlâ hıristiyan şövalyelerden konuşunlar bakalım!... Aman, aman, düşünmek istemiyorum; aile babalarını korkutan, beni tanımak istiyormuş gibi yapanları güldüren, korkunç makalemi yazdığım El Mundo Comico'nun son sayısı gelsin. Aynı sayıda, içinde bir İngilizin de olduğu, mutlu mesut Enrique hikâyesi de vardı..."

Hizmetçi kız, Don Enrique'nin beklediğini bildirdiğinde, Jose bunları düşünüyordu.

"Don Enrique... Enrique... Ödeme yapmaya gelmiş olmalı. Elini cebine sokacak ve ben, kaplan olmadığımдан, şöyle demek zorunda kalacağım: 'Ah hayır, bu ne acele, bir gün önce bir gün sonra, ne fark eder!...' O zaman Enrique elini cebinden çıkaracak..."

"Ona ne diyeyim beyefendi?"

"A, evet, bekle, bak! Elini cebinden çıkaracak... Çıkaracak ve bana uzatıp şöyle diyecek: 'Madem acelen yok, bana beş duro daha ver düz rakam olsun, elli duro, bin real, böylece biraz faiz alırsın, ben de hepsini tek seferde öderim.'"

"Kapıda bekliyor, ne diyeyim beyefendi?"

"Doğru ya!... Zavallı Enrique, söyle gelsin!"

"Ama ben neden böyleyim, Tanrım?"

VİLLASOLA'NIN ELMASI

Villasola'nın öğretmeni, çok zeki ve eşine az rastlanan hevesle sanatına bağlı biriydi; böylece daha sonradan çocuğun açık ve keskin zekâsının farkına vardığında, eline işlenmemiş çok güzel bir elmas parçası geçen, elmas kesicisinin duyumsadığı zevkin benzerini hissetti.

Bu gerçekten de tecrübeleri için örnek teşkil edecek ve hünelerini ispatlayabileceği bir durumdu! Pedagojik deneyler için harika bir küçük kobay faresi! Yeni yöntemleri *in anima vili** test edebileceği, mükemmel bir pedagojik materyal! Çünkü Villasola'nın öğretmeni, patoloji bilimi için nasıl hastalara gereksinim varsa, pedagoji için -henüz bunu formüle edememiş olsa da- çocukların aracı olacağına tamamen ikna olmuştu. "Bilim, bilim içindir." lafı alametifarikasıydı ve bu formülün altında, kendiliğinden anlaşılması gereken diğer ifade: "Benim için bilim, eğlence ve kişisel gelişimdir."

Kesip yontmak için bu harika çocuğu aldı. Hepsi de grafitte dönüşen, tüm sıradanlığıyla, o bütün siyah karbonlara karşı verilen kısır mücadeleden sonra, ne rahatlama! "Ruhtan ruha, bu ne farklılık" diyordu kendi kendine; "özünde hepsi karbon elementi, ama o kadar çok sıradan siyah karbonun arasında, elmas kristaline dönüşen bir ruh."

Üstat çalışmaya başladı. Güzelim çok yüzeyli biçimi, çoklu facetaları ve mihverleri hesaplamıştı. Dünyaya ne güzel ışı-

* Ç.N.: En ucuzundan.

lar yansıtacaktı ve herkes elmas kesicisinin hünerine hayran kalacaktı.

Her ne kadar değişmez niteliğini korusa da, çocuk kendini dönüşüme bıraktı: o nitelik, elmasın sertliği idi. Ancak kendi pırıltısını keşfedip, içinde yaşadığı ışısız karbonlarla karşılaştınca, elmas kesicisinin yönlendirmelerine itaat etti.

Ne güzel façetalar! Ne güzel berraklık! Ne güzel pırıltılar! Neler de biliyordu ve her şey, çok yüzeyle düzenlemede ne güzel dağılmıştı! O, köyünün harikasıydı. Kulüp binasında konuşma yaptığı o gün, Villasola'nın nefesinin kesildiği gün oldu. Düzenli ve akıcı bir şekilde, nasıl da her şeyi birbiri ardına açıklıyor ve birleştiriyordu!

Bin farklı yanardönerle, farklı gökkuşağı renkleriyle ışık saçarak, bir façetasını sunuyordu, sonra diğeri ve aklından geçenleri, o ya da bu biçimde açıklamasına göre, ışığın rengi değişiyor, bilim saçıyor. Ne hitabet!

Ne kafa! Orada her şey düzen içinde, 1.,2.,3., diye bölümlere ayrılmıştı; büyük harflerle A ve B, küçük harflerle a ve b, farklı anahtarlarla, anahtarların anahtarlarıyla, sinoptik bir bütün içinde ilişkilendiriliyordu.

Villasola'nın harikasının, meydan okuma için saraya gideceği gün geldi. İstasyona kadar insan kalabalığı ona eşlik etti ve tüm kasaba kalbiyle onu izlese de, kendi adına, o bunu götürmeksizin gidiyordu. Anneler oğullarına örnek olarak onu gösterirken, aynı zamanda kızlarının da iştahını kabartıyorlardı; kızlar onun için iç geçiriyor, kıskançların içi içini yiyordu. Ama gerçekte en fazla gururlu olan, Villasola'nın öğretmeni idi, bu harikanın elmas kesicisi, herhangi bir toplumsal mücevherin hayatta kullanıma girdiğinde gerçek değerine yükseltmek için, feda edilmesi gerekenlere boyun eğerek, karşılığında ederini daha da arttıracaktı. Onu tek taş pırlanta yapmak istiyordu.

Dünyanın ırmağına, onun kumlu yatağına, yuvarlak taşlar ve artık parçalanmış elmasların tozlarının arasına düşmüştü.

Kendisine yaklaşan pek çok kişiyi anında büyülemişti; ama sivri kenarları yüzünden yaralanarak onu bırakmak zorunda kaldılar. Onu salonlardan salonlara gezdirip, yansımalarıyla herkesi hayran bırakmak için binlerce kez döndürdüler; ama onu bir yüzüğe yerleştirmeksizin isteyen kimse çıkmadı ve o, bir takının parçası olmadan, özgür kalmak istiyordu.

Bu esnada ırmak akıntısı, yatağında elmas tozlarının da olduğu kuylara sürüp duruyordu onu.

Zengin bir kızdan kendisi için himaye istedi, daha doğrusu istiyormuş gibi yaptı ve reddedildi. O gece yastığını ısırarak, karanlıklarda, tam yontulmamış bir taş gibi, kuru ve soğuk halde, kendini yapayalnız hissetti.

Güçlü, sinoptik zekâ ışıltısı yavaş yavaş sönüyor, sivri kenarları aşındıkça hafızası eksiliyor ve karışıyor, ondan sadece sıradan ışık yansımaya başlıyordu. O zaman, biraraya gelmeyi küçümsediği, onun gibi berrak bir elmasta olabilecek, tam bir ışık parıltısına sahip olmayan, onlara kendi ışığını veren elektrik akımının bir araya getirip üzerinde deveran ettiği sıradan karbonları gördü. Capcanlı kutsal kardeşlik birliğinin cereyanıyla bir araya geliyor, acıyla, evet, ama aynı zamanda aşkla, kendi etlerinden kemiklerinden ışığı doğuruyor, zavalılar çalışma hayatında kendilerini tüketiyorlardı. O ise yalnız, tek başına, sert, billurluğunu kaybetmiş halde, ne işe yarayacaktı artık?

Camları kesme işinde kullanılabilirdi, çünkü, temel ve özel niteliği hâlâ duruyordu; sertlik. Kafelerin masalarında, Vilasola'nın elmasını, öncesinde birkaç kadeh konyak içtikten sonra, çok bilinen herhangi bir konunun, kutsallaştırılmış bir duygunun, herhangi bir cam parçasının üzerine düşüp onu çizmesini ve gıcirtıyla törpülemesini duymak gerek. Ne haşın, kuru, sert, gıcirtılı bir belagat! Cam parçalarını nasıl da törpülüyor. İşte şimdi onu tanımak gerek, işte şimdi, dünya ırmağının yatağında kuylara sürtünmekten harcanmış, dağılmış elmasların tozlarıyla sürekli ovulmaktan façetaları bozulmuş

halde, kristalleşmiş karbonun inanılmaz sert özü gün yüzüne çıkar.

Villasola'nın öğretmeni, elmasının sonunu öğrediğinde, şu çetin meseleyi ele aldı. "Pedagoji tam bir bilim midir, yoksa onun uygulaması mı?" Ancak Villasola'nın elmas kesicisinin aklına gelmeyen şey ise; siyah karbonlarda depolanmış ısıdan ışık elde etmenin, elmasın ödünç verdiği, tamamen yansımadan ibaret ışıkla, hayat veren ısı elde etmekten daha yapılabilir bir şey olduğuydu.

JUAN MANSO

(ÖLÜLERİN HİKAYESİ)

Rivayet odur ki...

Bu günahkâr dünyada, Tanrının esirgediği, hayatında sadece karıncayı incitmiş ve artık işi bitmiş, Juan Manso adlı biri vardı. Çocukken arkadaşlarıyla uzun eşek oynarken, eşek o olurdu; daha sonraları, yakın arkadaşlarının aşk meşk işlerinin sır ortağı oldu ve tam anlamıyla yetişkin bir adam olduğunda, tanıdıkları onu, sevgi dolu bir "Allahaismarladık Juanito!" ile selamlıyordu.

En büyük felsefesi daima şu Çin atasözüydü; bağlayıcı olan bir işe girişme ve en çok ısıtan güneşe yaklaş.

Politika onu iğrendiriyor, iş hayatından nefret ediyor, ruhunun tembel huzuruna çomak sokan her şeye karşı çıkıyordu.

Faiz geliriyle, fazladan hiç para harcamayıp, anaparayı koruyarak yaşıyordu. Oldukça dindar biriydi ve kimseye karşı gelmez, herkes hakkında kötü düşünse de, kimse hakkında kötü konuşmazdı.

Eğer onunla politika konuşursan, şöyle derdi:

"Ben hiç kimse değilim, ne iyiyim ne kötüyüm, vezir ya da piyon fark etmez: ben, herkesle barış içinde yaşamak isteyen, zavallı bir günahkarım."

Bununla beraber, bu uysallığı onu kurtarmadı, sonunda öldü ve bu, hayatında gerçekleştirdiği, bağlayıcı olan tek eylemdi.

Kayıt bürosu ya da gümrük gibi, geçenleri işaretledikleri, adeta seçim sandığı gibi, melekler ve şeytanların sevgi ve uyum içinde, her şeyin doğru yapıldığından emin olmak için kağıtları özenle inceleyerek çalıştıkları ve dünyadan çıkar çıkmaz ruhların geçmek zorunda kaldıkları bu mekânda ki kapana göz kulak olan bir melek, alev saçan koca kılıcıyla ruhları ayırma işini yapıyordu.

Kayıt bürosunun girişi, büyük boğa güreşinin bilet gişesine benziyordu. Öyle büyük bir izdiham, öyle bir itiş kakış, sonsuz yolculuklarının akibetini öğrenmek için öyle bir acele, dünyada kullandıkları bin bir değişik dilde, lehçede ve jargonda, beddualar, yakarmalar, sataşmalar ve bağışlanma istekleriyle öyle büyük bir gürültü vardı ki, Juan Manso kendi kendine şöyle dedi:

“Bu karmaşaya girmemi kim emrediyor? Burada bir sürü kaba saba insan olmalı.”

Kimsecikler duymasın diye, çok alçak sesle söylemişti bunları.

Lanet olası bir alev saçan koca kılıçlı melek, onu da ayırdı ve cennetin yoluna girebildi.

Yalnız başına ve yavaş yavaş gidiyordu. Arada sırada neşeli gruplar, ilahiler söyleyerek, bazıları daha iyi, bazıları kötü dans ederek onu geçiyorlardı ve müstakbel cennetliklerin bu hareketleri ona pek münasip gelmiyordu.

Zirveye vardığında, cennetin sınırları boyunca ilerleyen uzun bir insan kuyruğuyla karşılaştı ve bazı melekler, zeminde tespih gibi dizilenlerin düzenini sağlıyordu.

Juan Manso kuyruğun en sonunda sıraya yerleşti. Az sonra alçak gönüllü bir fransisken rahibi geldi ve içeriye bir an önce girmesi gerektiği için acelesini öyle becerikli, öyle etkili açıklayıp mazur gösterdi ki, Juan Manso sırasını vererek şöyle dedi:

“Sonsuz cennette dahi dost olmak iyi bir şeydir.”

Ondan sonra gelen fransisken değildi, ama ondan aşağı kalmadı ve aynı şey yaşandı.

Sonuçta, Juan Manso’nun sırasını kapmayan dindar ruh kalmadı ve onun yumuşak yüzlülüğünün ünü, sürekli olarak akan insan selinin oluşturduğu bütün kuyruk boyunca, gelecek gibi dalgalanarak yayıldı. İşte Juan Manso, iyi şöhretinin kurbanı.

Juan Manso’nun zannına göre asırlar böyle geçti ki, koyuncuğun sabrını kaybetmeye başlaması için gereken süreden az değildi. Sonunda bir gün, bilge bir piskopos ve Manso’nun kardeşlerinden birinin torununun torunu çıkan bir azizle karşılaştı. Böylece büyük büyük yeğeni olan aziz ve bilge piskoposa şikayetini anlattı, aziz ve bilge piskoposun, Ebedi Babamızın huzuruna çıkıp, onun için konuşmaya söz vermesiyle sırasını ona verdi.

Cennete girdi ve olması gerektiği gibi, derhal Ebedi Baba’ya saygılarını sunmaya gitti. Söylevini nihayete erdirdikten sonra, dalgın bir şekilde onu dinleyen Kadir-i Mutlak, bir yandan bakışıyla kalbini delerek buna dedi ki:

“Ekleyeceğin başka şey yok mu?”

“Efendim, dışarda kuyruğun sonunda bekleyen kullarınızdan biri için aracılık etmeme izin verin...”

“Bu kadar uzatmaya gerek yok.” dedi Efendi gürleyen sesiyle. “Juan Manso mu?”

“Ta kendisi, efendim, Juan Manso ki...”

“Tamam, tamam! O elindekiyle yetinsin ve sen de bir daha ortalığı karıştıрма.”

Sonra yeni gelen ruhları çağıran meleğe dönerek ekledi:

“Sıradaki gelsin!”

Eğer herhangi bir şeyin, cennetlik birinin ayrılmaz parçası olan neşeyi bozabilmeye gücü yetseydi, diyebilirdik ki aziz ve bilge piskoposun neşesi bozuldu. Ama, en azından, acıma duygusuyla hareket ederek, hemen dibinde kuyruğun uzadığı

cennetin duvarlarına yaklaşıp tırmandı ve Juan Manso'yu çağırarak ona şöyle dedi:

"Büyük büyük amca, ne kadar üzgünüm! Ne kadar üzgünüm, oğlum! Efendimiz bana dedi ki, kendinin olanla yetinecekmişsin ve ben de bir daha ortalığı karıştırmayacaktım. Ama... Sen hâlâ kuyruğun sonunda mısın? Eh be oğlum, cesaretini topla ve bir daha sıranı kaptırma."

"Testi kırıldıktan sonra yol gösteren çok olur." diye inledi Juan Manso, nohut büyüklüğünde göz yaşları dökerek.

Çok geçti, çünkü artık yayılmış ölümcül gelenek, üzerine çöküyor ve sırasını istemiyorlardı bile, doğrudan alıyorlardı.

Üzgün bir halde kuyruktan çıktı ve bir çok kişinin başı öne eğik yürüdüğü yola raslayana kadar, öbür dünyanın ıssızlığında ve boşluğunda dolaşmaya başladı. Onları takip etti ve Arafın kapılarında buldu kendini.

"Buraya girmek daha kolaydır herhalde." dedi kendi kendine, "Bir kez içeri girip arandıktan sonra, beni çabucak cennete alırlar."

"Hey, arkadaşım, nereye gidiyorsun?"

Juan Manso döndü ve püsküllü bir şapka giymiş, kulağının arkasında bir kalemle, gözlüklerinin üstünden bakan bir melek yüz yüze geldi. Baştan aşağı onu süzüp, etrafında dördürdükten sonra, kaşlarını çatıp şöyle dedi:

"Hımm, *malorum causa*!* İliklerine kadar grisin. Seni bizim deterjana atmaya korkarım, eriyip gidebilirsin. Sen en iyisi Berzah Alemine git."

"Berzah Alemi!**"

Bunu duyunca, ilk kez Juan Manso kendini aşağılanmış hissetti, bir melek kendisine deli kukuletası giydirmeye çalışıyor, beş para etmez bir mendil gibi fırlatıp atıyordu.

* Ç.N.: Kötü durum.

** E.N.: Çeşitli dini inanışlarda ölümden sonra ruhların gittiği ve sonsuza kadar orada kaldığı varsayılan mekân.

Ümitsizce cehennemini yolunu tuttu. Burada ne kuyruk ne de buna değecek bir şey vardı. İçinden kesif, siyah bir duman çıkan, geniş, büyük bir kapı vardı ve cehennemvari gürültüler geliyordu. Kapıda zavallı bir şeytan org çalıyor, kandırıp içeri almak ister gibi çığırtkanlık yapıyordu:

“Geçiniz bayanlar, baylar, geçiniz... Burada insani komediyayı göreceksiniz. Her isteyen girebilir...”

Juan Manso gözlerini kapattı.

“Hey delikanlı, ikile!” diye bağırdı zavallı şeytan.

“İsteyen herkes girebilir demedin mi?”

“Evet, ama... İşte bildiğin gibi,” dedi zavallı şeytan ciddileşip kuyruğunu okşayarak, “daha aklımı tamamen yitirmedim. Doğrusu... Sen...”

“Tamam! Tamam!” deyip arkasını döndü dumana daha fazla dayanamayan Juan Manso.

Sonra şeytanın fısıltıyla şöyle dediğini duydu: “Zavalıcık!”

“Zavalıcık! Şeytan bile halime acıyor.”

Umutsuzca delirmiş halde, okyanustaki şişe mantarı gibi, ölüm ötesinin engin boşluğunda, arada sırada Garibay’ın ruhuyla karşılaşarak dolaşmaya başladı.

Bir gün, cennetten gelen iştah açıcı kokuyla, içerde pişirdikleri her neyse koklamak için duvarlara yaklaştı ve cennetin bahçelerinde, gün batımına doğru soğuk bir şeyler içmeye çıkmış Efendimizi gördü. Duvarın dibinde onu bekledi ve o yüce kafasını görünce, yalvaran ifadesi ve kızgın ses tonuyla kollarını açıp şöyle dedi:

“Efendimiz, efendimiz! İyilere krallığınızı vaad etmemiş miydiniz?”

“Evet; ama onu ısrarla isteyenlere, ayağını sürüyenlere değil.”

Ve ona arkasını döndü.

Çok çok eski bir rivayete göre Juan Manso'ya acıyan Efendimiz, bu günahkâr dünyaya dönmesine izin verdi; tekrar geldiğinde, zavallı mutsuz birinin tüm gayretiyle her yöne doğru ayak sürümeye devam etti; ikinci ölümünde, o meşhur kuyruğu ezip geçti, araya kaynayıp hemen Cennete girdi.

İçerde hiç durmadan şunu tekrar ediyordu:

“Dünyada insanın tüm hayatı savaş sanatı.”

NEFRETEN ACIMAYA

Toribio'nun Madrid'e yaptığı o yolculuk, berbat bir yolculuktu; kasabasında onu öylesine çileden çıkarmış olan Campomanes'in soysuz görüntüsünü aklından çıkaramıyordu. Campomanes! Her şeyin önündeki engelin şifresi. Toribio ona, en nefret ettiği, bütün aşağılık nitelikleri atfediyor, art niyetli ve kallesiz olmadığını düşünerek kendinden hoşnut oluyordu. Kendi kendine "Kallesiz mi? Art niyetli Campomanes mi? Onun istediği bu, budala, bir budaladan başka şey değil!" diyordu uykusuz halde, gözünü kırpmadan.

Giymek için eldivenlerini çıkardı; ama o zaman şöyle düşündü: "Campomanes'in de buna benzer eldivenleri var. Seçkin biri gibi görüneceğim." Böylece onları giymedi.

Kafasının içinde, Campomanes'in soysuz görüntüsüyle Madrid'e vardı.

Aynı gece eski kafeye gitti, orada her şeyden konuşarak, sıkıntılarını ve Campomanes'i unutacaktı.

Ama o kafeye vardığında arkadaşları henüz gelmemişti. Yan masada yalnız bir adam puro içiyordu. Toribio, Campomanes'i düşünerek adamı izliyordu.

Kendi arkadaşları ve diğer masadakinin arkadaşları geldiler ve her masada oluşan insani ve yüce koro sesleri birbirine karıştı.

Toribio eski kafeye gitmeye devam etti. Hemen hemen her gün ilk gelen o oluyor ve her gelişinde, yan masada aynı komşuyu yalnız başına ve hep puro içerken buluyordu. Ona karşı

vahşi bir nefrete dönüşen vahşi bir antipati besledi. Onu tanı-mıyor, kim olduğunu, ne olduğunu, ne yaptığını, neler konu-ştuğunu bilmiyordu; onun hakkında hiçbir şey bilmiyordu, ama Toribio'nun tek bildiği, tüm ruhuyla ondan nefret ettiğiydi.

"Ama efendim, bu adam neden beni rahatsız ediyor?" diyor-du kendi kendine. Nefretine bir sebep bulup haklı çıkarmak için, ne yaptığının farkına varmadan, bin farklı bahane üreti-yordu. "Ne kibirli bir puro içme şekli var! Nasılda küçümser bakışlar! Ne şişmiş surat o öyle! Elbisesi ne kadar aptalca! Na-sıl bakıyor bana öyle... Beni sıkıyor, bunu anladık!" Tüm bun-lar yalandı ve Toribio bunu biliyordu, hissettiğinin sıkılmayla alakası yoktu.

"Bak girince selam bile vermiyor!" O da selam vermiyordu.

Bahaneleri tekrarladıkça, en sonunda bunlara inanmaya başladı, gerçek olduklarını varsayarak komşusunun kendisinden nefret ettiğine ikna oldu.

Kafeye giriyordu..." Orada işte, nasıl bakıyor bana! Benden nefret ediyor, açıkça belli ki benden nefret ediyor."

Diğeri hakkında, arkadaşlarına kötü konuşmaya başladı, birbirilerinden nefret ettiklerini söyledi, vahşi bakışlar, kü-çümseme mimikleri hakkında bin yalan uydurdu ve kendisi de bunlara inandı.

Tüm bunlar olurken, kaygısız komşu, Toribio'nun ruhunda gerçekleşen şeyleri aşağı yukarı kestiriyor, ama bunu fark et-tirmiyordu.

Toribio bir gün kafeye bir parça neşeli geldi ve ilk gördüğü şey masalarında, Toribio ve arkadaşlarının masasında komşu-sunun oturduğunu.

"Kendi masası boşken bizimkini işgal etmiş, kavga arı-yor...Ama burada, ilk gelen masayı kapar. Sorun değil, onunki boş, ama niye oraya oturmadı? Hayır, ben gidip bizim masa-mıza oturuyorum işte. Kavga istiyorsa, o başlatsın. Çok açık! İsteddiği şey yanına oturmam, bir şey diyecek."

Aynı masaya, nefret ettiği komşusunun karşısına oturdu.

Kahve istedi. Garson geldi ve Toribio'nun önündeki fincanı geri aldı.

"Ne? Öteki masaya mı götüreceksin? Hayır, burada bırak!" Sonra komşusuna baktı.

"Hayır ondan değil beyefendi," diye cevapladı garson "bu fincan kullanılmış: Bay Rafael ile oturan diğer bey bu fincanla kahve içti."

İsmi Rafael, ne itici bir isim!

Toribio kendi fincanını içmeye başladı, kalbi çarpıyordu ve neler olup bittiğini bilmiyordu. Kahveyi bitirip, bir yudumda konyak kadehini de boşalttı. Bir kadeh daha istedi ve adeti olmadığı halde ardından bir daha. Yüzü yanıyordu. Sonunda komşusuna dönüp şöyle dedi:

"Kendi masanız boşken nasıl oldu da siz bu masaya geldiniz bugün?"

Komşu ağırbaşlı biçimde ona baktı ve düşündü: "Ben diyor-dum zaten, bu çocuk deli." Cevap bile vermedi.

"Neden siz bu masaya geldiniz?"

"Çünkü canım istedi."

"Bunun bizimki olduğunu bilmiyor musunuz?"

Rafael kaba bir laf edecekti ama düşündü: "En iyisi alttan almak, zavallı çocuk!"

"Biliniz ki ben buraya geldiğimde bir tanıdığım burada oturuyordu ve ben de onun yanına oturdum."

Doğrusu da buydu.

"Tanıdığınız gittikten sonra neden masayı boşaltmadınız?"

Toribio bir kadeh daha istedi. Rafael ona kaygıyla, bir deliye bakar gibi baktı ve şöyle karşılık verdi:

"Çünkü sizinle oturmayı arzu ediyordum. Bu kadar içmeyiniz!"

"İyi de bu sizi ne ilgilendirir?"

Rafael şöyle düşündü: "En tedbirli hareket, geri adım atmak." Ayağa kalkıp Toribio'ya şöyle dedi:

"Sakinleşin siz!"

Sonra çıktı.

O gün, Toribio, gün boyunca heyecan içindeydi. Açıkça görünüyordu işte, dört kadeh, bir kadehten fazla içmezdi.

O gece düşünüp taşındı ve aptalca davrandığını anladı. "Ben ehlileşmeliyim."

Ertesi gün kafeye girdi. Rafael oradaydı, bu kez kendi masasında. Toribio ona yöneldi. Diğeri şöyle düşündü: "Yine bu deli."

Bin farklı açıklama yapıp ondan özür diledi ve sonunda bir şeyler ısmarladı. O zamandan itibaren iyi arkadaş oldular, neredeyse can dost. Toribio ona Campomanes'ten bahsediyordu.

Rafael altın kalpli ve çok canayakın biriydi.

Toribio köyüne dönmek zorunda kaldığında, Rafael ile vedalaşırken üzüntü içindeydi.

Köyüne vardı ve orada gözüne ilk çarpan şey Campomanes oldu. Ne tuhaf durum! Ona karşı en ufak nefret kırıntısı hissetmiyor, aksine, neredeyse sempati duyuyordu. "Bedbaht biri." diye düşündü.

O zamandan beri, Campomanes'e olan nefretinin nasıl olup da acımaya dönüştüğü konusuna az kafa yormadı.

Bir gün, Madrid'den bir arkadaşıyla gezerlerken, Campomanes ile karşılaştılar. Toribio onu arkadaşına gösterdi ve diğeri şöyle dedi:

"Onu kime benzetiyorum biliyor musun?"

"Kime?"

"Rafael'e."

Bu doğrudu! O ana kadar farkına varmamıştı. Yani, farkına varmadan, farkına varmıştı.

İşte o zaman, Rafael'den neden nefret ettiğini, Rafael ile bırıştıktan sonra da, Campomanes'e olan nefretinin neden yok olduğunu anladı. "Ne tuhaf durum," diyordu "nefretimizin ve sevgimizin gerçek sebebini şeytan bilir. İnsan, olabilecek en tuhaf yaratık."

Doğrusu insan ruhu, tuhaf kıvrımlar barındırır.

ÖDEŞME

Çok az düşündükten sonra, Galiçya ağzının rövanş kelimesini reddediyor ve ödeşme kelimesini kullanmaya, yani arıdil arayışının emrettiğini yapmaya devam ediyorum. Ancak kimse benim bu tavrımı fark etmiyor.

Bu ödeşme meselesi, güncel vahşetten, şu an hepimizin canını acıtan savaşı enternasyonalizmden çıkıyor.

Luis sokağın horozu, mahallenin en kabadayı çocuğuydu. Akranlarından kimse onu yenememiş, herkesin sırtını yere getirmişti. Guillermo'yu da devirdikten sonra, karşısına çıkacak kimse kalmamıştı. Gününü kendini överek ve kibirle dolaşarak geçiriyordu; eğer bir oyun oynanıyorsa liderliği o yapıyor, mahallenin kızlarını, erkek kardeşlerini dövmele tehdit edip korkutarak eğleniyor, her şeye karışıyor, teknilini susturuyordu: *Susun dedim size!*

Biri karşı mı geldi!

"Susmazsan, elimin tersiyle suratına patlatırım!..."

Bir zorba, gerçek bir zorbaydı. Kabus gibiydi, gibisi fazla kabustu. Zavallı Enrique'yi, mahallenin aptalını hiç durmadan pataklardı ve bir keresinde toprak yedirip mürekkep içmeye zorlamıştı.

Sokaktaki herkesi deli ediyordu.

Son kapışmadan beri Guillermo susuyor, horoz gibi ku-

rumla dolaşmasına ve kabadayılıklarına ses çıkarmıyor, fırsat kollayarak kendi kendine şöyle diyordu; “elbet elime düşecek bu kabadayı.”

Horozdan yılmış mahalleli, ona “Parçala onu, parçala onu.” diyor, gidip gelip kulağına mesajlar fısıldıyorlardı.

“Korktuğunu söylüyor.”

“Ben mi?”

“Diyor ki seni haklayabilirmiş!”

“Diyor ki kavgadan ne haber!”

“Evet, varım!”

Ilık bir ilkbahar sabahı, boş arazide toplandılar; gece yağmur yağmıştı ve yerler ıslaktı. İkisinin de, Luis ve Guilermo’nun, kanları kaynıyordu, kolları dansediyor ve onlara eşlik edenlerin kalpleri, atılacak kafa ve yumrukları hissediyordu.

İkisinden hangisinin bir taşa, haziran böceğini düşürdüğü konusunda konuşmaya başladılar.

Haziran böceği sırt üstü yerde, altı ayağını oynatarak, onun vesilesiyle ve onun yanında mahallenin hakmiyetinin kime ait olacağını bekleyerek, onu rahat bıraksınlar diye yalvarıyordu.

“Eğer! Sen, senin kabadayılıktan başka bildiğin yok!”

“Kabadayılık mı? Ben mi kabadayı? Patlatırım bi tane!”

Ağırbaşlı bir küçümsemeyle gidiyor gibi yapıp geri dönüyordu.

“Sus ve beni tahrik etme.”

“İşte bu! Tahrik et,” diye bağırды seyredenlerden biri “tahrik et, tahrik et! Yüzsüze bak, bildiği şeyi söylemek ne diye!”

Etraftakiler onları gaza getiriyordu.

“Hadi, patlat!”

“Parçala şunu!”

“Korkuyor musun ondan?”

“Korkmak mı, ben mi?”

“Yerin dibine sok!”

“Suratına tükür.”

“Bıktırdın artık de!”

“Dürt onu, hadi, dürtükle!”

Bunu duyunca, gülmekten herkesin gözünden yaş geldi. Luis domates gibi kızardı ve dalgacıyı susturmak için üzerine yürüdü.

“Onu rahat bırak!” diye bağırdı Guillermo.

“Çok cırlama sıra sana gelir!”

“Bana mı?”

Luis onu Guillermo’ya doğru itti, ardından buruna yumruk geldi ve dövüş başladı. Seyirciler onları cesaretlendiriyor ve zevkten zıplıyorlardı. Onlardan biri Guillermo için dua etmeye başladı.

“İnşallah Guillermo kazanır. İnşallah amin... İnşallah kazanır... İnşallah kazanır...”

Kollarını kaldırıp daha güçlü indirebilmek için birbirlerinden ayrılıyorlardı. Önce ellerini yaralanan yerlerine götürüyor, biraz zaman kazanıp darbeyi iade ediyor ve sonra ara vermeksizin birbirlerine girişiyorlardı.

“İnşallah kazanır... İnşallah kazanır... İnşallah kazanır...”

“Ona çelme at!”

Luis altta olduğu halde, sonunda ıslak yere düştüler ve düşünce ayacıklarını oynatarak merhamet için yalvaran böceği ezdiler. Guillermo dizleriyle düşmanın kollarını yere bastırıp, o kurtulmak için debelenirken, terlemiş, kızarmış yüzüyle, neşe saçarak, vahşi gözlerle, soluklanarak şöyle diyordu:

“Pes mi?”

“Hayır!”

Böylece ağzının ortasına bir yumruk indiriyordu.

“Pes ediyor musun?”

“Hayır!”

Bir yumruk daha ve ağzından kan gelene kadar bu böyle devam etti.

O an seyircilerden biri bağırdı:

“Kaç, kaç, kaç!”

Avlanan kaplan gibi, çok alçakça, dalgınlıktan faydalanan bekçi, dikkatlice geliyordu. Onu görünce arazideki herkes koşmaya başlayıp orayı terk ettiler. Avını elinden kaçırın bekçi sopasıyla uzaktan onları tehdit ediyordu.

Galip, zaferine şahit olanlar tarafından çevrelenmiş halde sokağa girdi ve Eugenio, o hiç oralı olmasa da tekrar edip duruyordu:

“Senin için dua ettim! Senin için dua ettim!”

Hemen sonra mağlup, ağzı kanayarak, çamura bulanmış, huysuzca ve homurdanarak geldi:

“Elime düşersin! Elime düşersin!”

O günden sonra Guillermo’yu nasıl bi kitle çevrelemişti öyle!

Sokakta herkes sevinçten dans ediyordu, artık kabadayıdan korkmuyorlardı ve artık şöyle diyebiliyorlardı:

“Guillermo seni hakladı.”

Ona en çok övgüler düzen kişi Eugenio oldu.

İnsani adalet duygusuna derinden bağlı olan biriydi. Eğer ona 6, 15 ya da 21 kez vuruyorlarsa, o, 7, 16 ya da 22 kez geri vurarak iade ediyordu; öğretmen kötek cezası verdiği zaman, kaç kez vurduğunu bir bir sayıyor, örneğin “n” sayısı kadar vuruyorsa, daha sonra, ödeşmiş olmak için, öğretmenin paltosunun eteğine n+1 defa dokunuyordu. Her zaman üste çıkıyordu.

Luis bir daha gagasını açmadı ama şöyle söylenerek geçirmediği gün yoktu:

“Elime düşecek! Elime düşecek!”

Yüce şahsiyetinin yerle bir olmasının acı sonucu.

“Cesur çocuklar! Bize neler anlattığına bak!”

Okur bunu mu diyor acaba?

Tamam, adalet duygusunun kökleri tam da orada işte, çünkü bu ödeşmeden doğdu. Ne bir eksik ne bir fazla, bütün o can sıkıcı toplumsal temizlenme söylevi, toplumsal rövanşa indirgenir. Bana vurdun mu? Ben de sana vururum ve barış içinde yaşarız!

Ne barış ama!

Halklar öç almadan, cezalandırma sistemine geçtiler. Bu hapşirmek gibi, saf bir istemsiz tepki. Boğaza bir toz zerresi kaçır...gırtlığımız, aksırmayla o zerreyi cezalandırır.

Ne zaman sokakta birbirini yumruklayan iki vahşi görsem, kendi kendime şöyle derim:

“Bu toplumsal bir eğitim ve gerisi teferruat. Böyle açık havada ve açık saçık, her bir kişi kendi iradesi karşısında diğerlerinin iradesi olduğunu öğreniyor ve onlara boyun eğmek ya da eğdirmek, ya da hep beraber uzlaşmak, ya da bekçinin bakışları altında kaçmaktan başka yol yok.”

Hali hazırda, yaralı göğüslerin derinlerinden çıkan, o uluslararası “Elbet elime düşecek!” meselesinin bize öğreteceği büyük dersler var.

Ama dikkat, çok dikkat, avlanan kaplan gibi sessizce ilerleyen, sopasıyla bizi uzaktan tehdit eden ve eğlencemizi bozabilecek bekçiyi gözden kaçırmamak gerek.

İADE-İ İTİBAR (SiDERiA ÖYKÜLERi)

“Bir beyefendi, böyle bir hakareti bağışlayamaz, bağışlamamalı!”

Beyefendi lafını duyunca, Anastasio, ceketinin yakasına iliş-tirilmiş gülü koklamak için başını eğdi ve gülümseyerek şöyle dedi:

“O sürüngeyi ezeceğim... Garson!”

Hesabı ödemek için cebinden bir duro* çıkardı ve onunla beraber, el sürülmeyen daimi rezerv olarak taşıdığı iki altın; bunu garsona verdi ve üstünü beklemeden, onun durumunda öyle olması gerektiğini sanarak, çok dalgın bir halde Arca’dan** çıktı.

Arca, Sideria’da bulunan bir kulübe verilmiş, üyelerinden birinin dediği gibi, sihirli ve kaprisli bir isimdi ki buranın müdavimleri, seçkin sınıfın en seçkinleri, dünya çapındaki insanlar ve yüksek sınıftan, Sideria Postası’nın modernist ve meşhur eden köşe yazarı tarafından *gentlemens, sportsmens, clubmens, bonvivants, blasés, comme il faut, struggle-for-lifeurs* ve buna benzer sayısız terimle ifade edilenler arasından seçtikleriydi; yani soylu kesimin en muteber beyefendileri.

Bunlardan biri, şehrin sonradan görme bütün burjuvalarına üyelerin taktığı *Filistinliler* lakabını, bir buçuk yıl kadar kaldığı Almanya’dan ithal etmişti.

Kıskançlar, ukalalar, yetimler, Arca’da, şehrin en aşağılık

* Ç.N.: Eski İspanyol para birimi.

** Ç.N.: Gemi.

kişiliklerinin bir araya gelerek, düştüğü kuyunun dibindeki Baron Münchhausen'in, kendi kulaklarından tutup yukarı çekerek kendini kuyudan çıkarması gibi, bu görgüsüzlük uçurumundan kendilerini çekip çıkarmaya çalıştıklarını savunuyordu ve bu neşeli dostları ahmak ve kılıksız haydut, haydut kılıklı ahmak ve ahmak kılıklı haydutlar diye sınıflandıran kötü bir dil de vardı.

Ama ısıramayan, zavallı köpeklerin havlamasını bırakıp Anastasio'ya dönersek, sokağa çıkınca, otomobilin önünde bir dakika düşünüyormuş gibi yaptı ve sonunda şöyle dedi kendi kendine: "Hayır, bu durum için araba uygun değil. Yürüyerek, yürüyerek!"

Yoldan geçen bir araç pantolonuna çamur sıçrattı. Böyle bir felaketin Anastasio'ya yaptığı ilk etki, saf beyaz kürkü kazaya kurban gitmiş bir sansarın keskin acısı oldu; ama sonra, gözlerini, kalbini kemiren o hakarete çevirince, tesadüfün bıraktığı küçük çamur topağı onu rahatsız etmedi.

Eğer Anastasio filozofça davranarak mükemmel bir beyefendiye yakışmayacak zayıflık göstermiş olsaydı, Doğanın sembolizmi hakkında yoldan çıkmış budalalıklarda kaybolacaktı. Ama tüm felsefesi kesin olarak ihtiyacı olan şeyi bilmeye indirgeniyordu: Tanrının dünyayı insan için ve onurlu insan için yarattığını ve tüm evrenin çok büyük bir gemi olduğunu bilmeye.

El Abejorro'nun* yazı işlerine geldiğinde, büyük bir haziran böceğinin resmedildiği kapısının önünde durdu.

Anastasio, mendil konusunda daha pratik olan üyelerin müstehcen imalarına rağmen, üzerinde taşıdığı parfümlü mendilini çıkardı ve burnuna götürdü.

Yazı işlerinin içinde tartışma sesleri duyuluyordu ve bir ses diğerlerini bastırarak şöyle diyordu:

"Size diyorum ki, işsiz güçsüz takımının zaman geçirmek ve farklı olmak adına icat ettikleri aptallıklar arasında en salak-

* Ç.N.: Haziran böceği.

ça olanı onurdur. Herkes, aslında kötü bir yaratık olan aslanın asaletini anlatır, ama eşek bana çok daha asil geliyor. Onur kavramını, etle beslenen avcı hayvan, aslan icat etmiş olmalı; ama zavallı yük hayvanı eşek, görevi. Özellikle de beyler, tavşan gibi hızlı ayaklarla değil de aslan gibi pençeler ve dişlerle kendini korumanın daha asil olduğunu nereden çıkarıyorsunuz; ya da tilkinin kurnazlığından; ya da ufak olmaktan, sinek gibi; mürekkep balığının mürekkebinden. Bütün o aptallar..."

O esnada Anastasio, üstüne çeki düzen vermiş, bıyığını düzeltmiş, dini geçitlerdeki büyük mumlar gibi bastonu elinde ve böylesi ukalalıkları ve zırvaları duymaktan rahatsız olmuş halde içeri girdi.

"Karikatüristi kim bu, ... gazetenin?"

"İyi geceler."

"İyi geceler. Karikatürist dedim."

Kağıttan kuşlar yapan bir genç bağırdı "Burada!"

"Gülünç işler müdürü siz misiniz bu gazetenin?" diye tekrar sordu Anastasio.

"Emrinizdeyim."

Masanın üzerine konmuş kağıttan kuşu görünce, Anastasio, onu yapanı tırmalama isteği duydu; ama gülünü koklamak için, saf çiçek, başını eğmekle yetindi ve tekrar sordu:

"Bu iğrenç karikatürün çizeri siz misiniz?"

"İğ-renç, iğ-renç! Çok iyi! Kesinlikle, mutlu cümle, evet beyefendi, benim!"

"Bu benim kartvizitim." dedi Anastasio ona vermek için bir tane çıkararak.

"Bu çok iyi... Joaquin Ortiz, Suso Sokağı, 31, İkinci kısım, evinizin olduğu yer. Kart kullanmam."

"Çizer bozuntusu!" diye düşündü Anastasio; "bir beyefendi olmamasından korkuyordum. Ama bu kadarı fazla! Kart kullanmıyor! Adam bile değil yani. Ne olacak bu bahtsızın sonu?"

"Sizden tatminkâr bir yanıt bekliyorum; bu gece iki arkadaşım sizi ziyarete gelecek." diye ekledi çıkarken.

Kapıyı kapatırken bir gülme sesi duydu, gülümseyip gülü

koklayarak kendi kendine şöyle dedi: “Kart kullanmıyor!” Çamur lekesinin bütün çirkinliğini hissetti. Artık kurumuş olduğu için, El Abejorro’nun yazı işlerinin merdivenlerinde onu temizledi.

Sokakta ona çok bakıyorlardı. “Anastasio’nun kim olduğunu öğreneceksiniz!” diye düşündü.

Beyefendiler gibi yeminler ederek, iki arabacı kavga ediyordu ve biri diğerine şöyle dedi:

“Kafamızı kıracağız...”

Onların gittiğini gören Anastasio şöyle dedi kendi kendine: “Polis de bu terbiyesizliklere engel olmuyor işte... Kaba adamlar! Yok, yok, alt tabaka alt tabakadır... İspanya’da cumhuriyet için henüz hazır olmadığımızı söylediğim zaman... Kaba halk, utanmaz basın... Şurası açık ki, aristokrasi halkı eğitmeli, kastettiğim kardeşlik bağı eğitimi... ve gerçek aristokrasi, kurt yemiği dolu, modası geçmiş antikalar değil.”

Klube geldiğinde arkadaşı Herminio’yu aradı ve ona Pepito Curda’yı sordu.

“Pepito... Bu saatte!”

İşlerindeki ticari hengameyi unutup, kafasını koyduğu gibi uyuyabilmek için, o saatlerde Curda’nın sarhoş olma huyunu hatırlayarak, “Ah, evet!” diye karşılık verdi Anastasio ciddiyetle.

“Peki Juanito?”

“Boşver onu, bugün şanslı günü!”

“Ama bu çocuk ne zaman kendini düzeltecek?” dedi Anastasio, durumuna üzülerek, ciddi bir ifadeyle. “Çünkü sonu kötü olacak.”

“Yok canım! Durumunun farkında ve parasını iyi kâr getiren yere yatırmayı biliyor.”

“Ya Ambrosio?”

“İşte orada.”

Gerçekten de, yakındaki bir masada, pek çok klüp üyesi bir öneri üzerinde tartışıyorlardı ve konu, asil kentin zavallı filistinlilerini gülünç duruma düşürecek güzel bir kombinasyon olarak, Arca’da çalışan iki garsonun maaşını Sideria Belediye-

sinin ödemesiydi.

“Çocukları yesin diye biriktirip, embesil gibi çalışan ve sağduyuya inanan bu kirli elleri gündeme taşımak gerek.”

İçlerinden utangaç biri bu fikre karşı çıkıyordu ve hiç değilse yasallık çerçevesinde kalmayı talep ediyordu.

“Haklı!” dedi biri.

Arca’nın kahinlerinden birinin önünden geçen Ambrosio “Şşşş, ne olmuş yani, haklı olmak ya da olmamak, ne fark eder?” diye karşılık verdi küçümser bir edayla.

Bu söz, hayranlık uyandırarak herkesi dondurdu ve bir an tüm Arca’ya hakim oldu.

Anastasio, Ambrosio’yu çağırdı, ona ve Herminio’ya meseleyi anlattıktan sonra şu sözlerle bitirdi:

“Geniş çaplı bir tekzip, mutlak, tam, samimi... ve aksi takdirde... Kılıç!”

Bunu dedikten sonra, savunma ve pozisyon çalıştığı, bir silah hocasının evine gitti.

Bu kadar heyecanla sarsılmış halde eve vardı ve hamle yapmaya uygun giysiyi düşündü.

Giysiyi çıkarıp giydi ve bastonuyla savunma hareketlerini çalıştı. Sonra vaziyeti hakkında Enriqueta’ya mektup yazmaya koyuldu. Amacı onu sakinleştirmek, boşboğaz birinin haberleri uçurarak, aniden aklını başından almasına engel olmaktı.

Koltukta uyandığında gün ağarıyordu. Silah hocasıyla derse devam etmek için uygun zaman olan, saatin yediyi vurmasını bekleyerek salonda gezinmeye başladı.

Arkadaşları bir savunma hamlesine yoğunlaşmış haldeyken, silah odasında onu aramaya geldiler.

“Hiç sıkıntı yok,” dediler, “sorun tatminkâr bir şekilde çözüldü.”

“Beyefendiler arasında olduğu gibi...” diye konuşmaya başladı diğeri.

“Ama kart kullanmıyorsa!...” diye düşündü Anastasio.

“Tam bir tekzip, iade-i itibar, senin istediğin gibi. El Abejorro’nun pazar günü çıkacak bir dahaki sayısını sana getirecek.”

Silah hocası şöyle söyleyerek elini uzattı:

“Umarım tekrar görüşürüz. Sizin gibi üst tabakadan bir genç, bu konuları ihmal etmemeli. Siz keyifli şeylerle uğraşın, iyi kılıç kullanmak gücün basiretini kazandırır ve aynı zamanda bize saygı duyulmasını sağlar.”

Anastasio ona yüklü bir bahşış verdi ve onu bir fotoğraf çekirtmeye götüren iki arkadaşıyla, gülümseyerek çıktı.

“Ama...”

“Kuruntuyu bırak. Onurunu bizim ellerimize emanet ettin.”

El Abejorro’nun bir sonraki sayısı, Anastasio’nun karikatürünün yayınlandığı sayının ulaşamadığı yüksek bir satış rakamına ulaştı. İlk planda, sabah kıyafeti içinde, Anastasio’nun çok güzel çıktığı bir fotoğrafla, uzun, kesin, tam ve samimi bir tekzip.

Anastasio’yu tanımayan okurlar bu fotoğrafı karikatürle karşılaştırdılar ve bu esnada, hakarete uğramış kişi, tatmin olmuş halde asil şehrin tüm gezi alanlarında, sabah kıyafeti içinde kendini teşhir ediyordu.

El Abejorro’nun yazarlarından biri tebrik etmeye gitti, onu ağırbaşlı biçimde kabul edip, gülü koklayarak kendi kendine şöyle diyordu; bugün gülmüyorsun.

Bir grubun “O buraya geliyor.” dediğini duydu.

Ama en büyük şamata Arca’da oldu. Üyelerin sevinç gösterisiyle, muhteşem Ambrosio sayesinde, ona için için güldükleri, dışardan ise en şevkli rahipler gibi göründükleri, Anastasio’nun liderliğinde, sarhoşluklar ve şerefe kadeh kaldırmalarla, onur için katlanılan fedakârlığa atfen, bir ziyafet düzenlendi.

El Abejorro’nun tekzip sayısı, masa süsü olarak ortada görünüyordu. Anastasio onuru ve içmeye zorladıkları kadehlerle daha fazla dayanamadı. Sonunda yere yıkıldı.

O zamandan beri, silah salonunu sık sık ziyaret etti.

YAŞLI ŞAİRE BİR ZİYARET

İşıldayan gökyüzünden neşeli bir şekilde dinlenmek için gelen dinginlik, göğsünden, tembel siestasında yatan uykulu, yaşlı şehrin iç çekişlerinin çıktığı, boyun eğmiş sessizlikle birleşiyordu. O kadar uzun süredir sesi soluğu çıkmayan, yaşlı şairin yaşadığı yer olarak bana söylemiş oldukları, Colegiata ile birleşen ıssız, geniş sokaklara daldım ve o geniş sokaktaki tek evin büyük kapısının tokmağını vurdum. Kapı tokmağının gürültüsü, uykulu sessizliği bozarak, bir yanda manastır bahçesinin kerpiç duvarları, diğer yanda çatlamış duvarların bir hendek gibi sınırladığı geniş sokakta yankılandı.

Beni içeri aldılar, şehirlerin merkezinde, kafese kapatılmış şu hüzünlü bahçelerden birisi olan, duvarlarla çevrili bahçeye geçince, yaşlı bir adamı saksıları sularken gördüm. Bana yaklaştı. Bu onun çok tanınmış yüzüydü.

“Hemen çıkıyorum.” dedi bana.

“Hayır, ziyaretimi burada gerçekleştirmeyi tercih ederim, ne fark eder?”

“Nasıl arzu ederseniz... Rosa, sandalye indir.”

Çok farklı evlerin duvarları arasında kapalı kalan bu doğa parçasından, sessiz bir melankoli kopup geliyordu. İki ya da üç ağaç, güneş arayışında, evlerin duvarlarına bitişik uzayıp gitmişti ve kuşlar bu ağaçlara sığınıyordu. Bir köşede, bir kuyunun yanında, incir ağacı taş bir banka gölge yapıyordu. Evin bahçeciğe bakan, tahta korkuluklu, güneş alan bir koridoru vardı. Mutfağın su teknesi, incir ağacını sulamaya yar-

yordu. Tüm bu manzara, insan konutlarından bir harabenin, bir doğa harabesini kucaklaması gibiydi.

Orada yukarıda, artık iyice eğikleşmiş güneş ışınlarının altın rengine boyadığı, zarif Colegiata kulesi yükseliyordu; ağırbaşlı kule, oradan görülebilen gökyüzü parçasına, köşeli profilini katıyordu. Birkaç tavuk yeri gagalıyordu.

“Burası bahçem ve teselli kaynağım” dedi bana.

“Sanmıştım ki, siz gerçek kırları tercih edersiniz, açık havayı...”

“Hayır. Çok geç vakitlerde, arada sırada gidiyorum; ama çıktığım yere geri dönüp, hapsedilmiş ağaçlarıyla, kulenin manzarasıyla, kafese kapatılmış bu ormancığa kapanmak için, ki bana tutsak ve nostaljik bir ormanda, ruhumu yalayıp, alçak gönüllü biçimde ayaklarımın dibine yatan hasta bir köpek gibi geliyor. Burada onları ne fırtına sallıyor ne de lodos rahatsız ediyor; bitkiler burada duvar diplerinde büyüyor. İncir ağacına bak, benim evcil incirim, ne güzel bir yeşil! Güneşimi benden alıp, tatlı meyvesinde muhafaza ediyor. Onun yeşilliği içinden parlayan kuleyi seyrediyorum, çok yapraklı mimarisiyle, sanat eseri bir ağaç o da. Bu eski duvarlar arasında, aralıklarla gelen çan sesinin nasıl yankılandığını bir duysanız! Titreşimleri bu ciddi ortamda yayılıp yok olurken, benim zavallı ağaçcıklarım, eriyip kaybolan yankıda yıkınıyormuş gibi geliyor. Bu ev bana çocukluğumu, kaçınılmaz ilerlemenin sürüklediği çocukluğumu hatırlatıyor. Burada çocukluk hatırlarımla ruhumu yıkıyorum; yıllar süren rüyadan sonra, tatlı uyanıklığımı devam ettiriyorum...”

“Peki hiç, dışarı çıkma, dünyaya geri dönme hevesi hissetmediniz mi, şöhretiniz sizi baştan çıkarmadı mı?”

“Ne şöhreti?” diye sordu tatlılıkla.

“Şöhret!”

“Ah, evet, şöhret! Bağışlayın; genç bir ediple konuştuğumu unutuyordum.”

Ağaçlardan birini bir tırtıldan temizlemek için kalktı, bir

müddet akşam güneşinin ışııyla dikilip duran kuleye baktı ve şöyle devam etti:

“Bu bronz dillerin yankısı sona erdiğinde, ortamın bu ağırbaşlı sükûnetinde eridiğinde, onun ölmüş tatlı ritminin hâlâ sessizlikte yaşamaya devam ettiğini düşünmüyor musunuz acaba? Evet, sessizlik denizinde duruyor, ebedi yatağında, seslerin ve şarkıların dinlendiği yerde ve orada, o muhteşem ezeli senfoniye ahenk vermek için, kendilerini diriltmesi gereken yüce çağrıyı bekliyordur belki de. Sessizlikte şarkı söylüyorlar.”

Ben onu dinlemekten çok, her şeyi gören o güzel başını seyrediyordum.

“Evet,” diye devam etti, “ismim unutuluyor; artık neredeyse hiç kimse anmıyor; ama asıl şimdi, ismimin unutulmuşluğunda, belki insanların ruhuna yayılarak, daha canlı ve etkili bir şekilde ruhum eserlerini ortaya koyuyor. Bir düşünür ya da bir sanatçı ortaya çıkar ve eseri halkının ruhuna dokunmazken, kendisine bile yabancı ve onunla çelişiyorken, yaratıcısının ismini taşımaya ihtiyaç duyar. Ancak bizim düşüncemiz olduğu zaman, etrafımızı çevreleyenlerin düşüncesi, bizim hissiyatımız, onu daha kompleks hale getirerek bizim halkımızın hissiyatıyla birleştiği zaman, bizim sesimiz ortak senfoniye zenginleştirerek koroya uyum sağladığı zaman..., işte o zaman ismimiz yavaş yavaş yıkılır. Fikirlerimiz artık herkesin fikri olur; parada resmedilen görüntümüz silindi ve onunla beraber efsanemiz ama para hâlâ kullanımda çünkü kanunen altındır. Bir yazar hakkında en az konuşulduğu zaman, genellikle olduğu gibi, diğerlerini en çok etkilediği zamandır.”

“Belki...” diye başladım söze ama o, beni duymadan devam etti:

“Benim ismim! İsmim için ruhumu neden feda edeyim? Şöhretin tantanasında ömrünü uzatmak için mi? Hayır! Benim istediğim, sonsuzluğun sessizliğine ruhumu oturtmak.

Çünkü dikkat edersen genç, pek çokları ruhunu ismi için, gerçekte bir gölge için feda ediyor. Hayır, şahsiyetimin -edebiyatçılar şahsiyet diye adlandırıyor- şahsımı boğmasını istemiyorum (bunu söylerken göğsüne dokunuyordu). Ben, ben, ben, işte bu somut ben nefes alıyor, acı çekiyor, keyif alıyor, yaşıyor, bu ben başkasına devredilemez, kendim hakkında sahip olduğum fikir için, düşünsel bir soyutlamaya dönüşmüş ben için, bizi köleleştiren beyinsel ben için onu feda etmek istemiyorum.”

“Sizin somut olarak söylediğiniz ben...”

“Bu yegâne gerçek; diğeri bir gölgedir, bizzat kendimizden çıkıp, etrafımızı kuşatan dünyanın binlerce aynasından bize geri dönen yansıma, bizim benzerlerimiz. En gerçek halimizle, bizi harekete geçiren en derindeki özümüzle, bizi akord eden uzaktaki çocukluğumuzun saf şarkısı ile diğeri, onun üzerine konan ve yabancı, diğerlerinin biçimlendirdiği ben düşüncesi ki bizi engelleyen ve sonunda boğan düşüncedir, arasındaki korkunç savaşı hiç düşündünüz mü genç adam?”

“Herhangi biri egoizm diye adlandıırırdı şu...” diye, pişman olarak, o sözümü kesmeden acele de ederek, imalı biçimde konuşmaya cesaret ettim.

“Egoizm mi?” diye karşılık verdi sakince. “Ah, evet; sonra şu altruizm* meselesini icat ettiler! Altruizm! İşte o gayri ahlaki ve gayri insanidir; söz konusu benim düşüncemi feda etmekse eğer, feda edilen, bir düşünceye karşı diğerinden başka şey değil; ama benim düşünceme, benim olanı feda etmek, bunu anlayın, yakınımıdaki herkesi, hatta kendi kendimi, yakınımıdakilerin ilkini, en yakınımıdaki ya da hemen yanımdakini.”

Uzak bir hatıraya dalmış gibiydi, şu zamanın dışında olanlardan ve devam etti:

* E.N.: Altruizm ya da diğerkâmlık: Başkalarının yararını kendi yararı kadar gözetme.

“Diğerlerini yutmak istemiyorum; onlar beni yutsun! Kurban olmak ne de güzeldir! Ruhsal bir yiyecek olmak... Tüketilmek... Yabancı ruhlarda eriyip yok olmak! Böylelikle bir gün yeniden diriliriz, her şey birleştiği zaman ve Aziz Pavlus’un dediği gibi, her şeyde hep Tanrı olsun...”

Artık kulenin tepe noktasından başka yere ışık vurmuyordu; kafese kapatılmış bahçeciğin köşeli gökyüzü parçasını çığlık atarak geçen bazı kırlangıçların bozduğu sessizlik, giderek yoğunlaşıyor gibiydi.

“Bakınız, şu kediye bakınız, mutfak penceresindeki küçük ağaca nasıl tırmanıyor! Yukarıda fareleri avlıyor; burada ağaçlar arasında kuşları. Beni çok eğlendiriyor. *Ne hayat*, diyeceksiniz şimdi. Burada, ağaçcıkları, mahzun incir ağacı, kuşların konseri, kedisi, tavukları, çiçekleri; anılarını sulayıp üzüntüsünü büyüterek! Sizin de bildiğiniz o üzücü hadiseden sonra, hasta ruhumu, yatıştırıcı sakinliğinde yıkamak için kırlara çekildim. Aynı zamanda şehir hayatının açtığı yaraları iyileştirecek, şehir izlenimlerinin her gün sırtımıza eklediği yük, bizi batıran ruhsal hastalıktan kurtaracaktı. Orada, kır hayatında, uyumanın ne demek olduğunu öğrendim ve işte uyumayı bilmeyen yaşayamaz. Şehirde bakışlar, kaygılı nefeslerin buğusu, kirli arzular, nefretler, imalı gülümsemeler, selamlaşmalar, gecikmeler, duraklamalar, hepsi bize elektrik yüklüyor. Süreklilik içinde bu bir dizi anlamsız dürtülmeler, fark edilemeyen gıdıklanmalar, hayatı kuşatıp en sonunda ele geçiriyor. Büyük arınma için, açık havaya, özgür ışığa, özgür sakinliğe, sakin saatlerin dinginliğine gömülmek için gittim. Ve düzenli olarak düşünmek için, sakince, sadece beyinle değil, tüm bedenim ve tüm ruhumla, sizlerin şahsiyet dediği şeye vakıf olmak için.”

Akşam duası saatini haber veren Colegiata’nın çanlarının çınlama sesi lafını böldü. Sanki kendini dinliyorlarmış gibi küçük ağaçlarına bakıp, bir müddet sustu. Sessizliğine saygısızlık yapmadım. Sonra sükunet içinde şöyle dedi:

"Kırlardan bu sığınağa geldim. Beni kendi boşluğum içinde yalnızlığa boğan, soyut ve kurgusal diğer beni reddettim. Onun vasıtasıyla Tanrıyı aradım; ama bu benim diğer ben soyut bir fikirdi, soğuk ve dağılmış bir ben olduğu için, sonsuzluktaki izdüşümüyle, soğuk ve yine dağınık bir bulut içinde, mantıklı, dilsiz, kör ve sağır bir Tanrıdan başka bir Tanrıyla asla karşılaşmadım. Sonra kendime döndüm, acı çeken ve umut eden, keyif alan ve inanan bu zavallı ölümlüye, hasta kalbinin irkilmesiyle uyanan bu kişiye ve burada, bu zavalı küçük bahçede, bu üzgün ve sessiz arkadaşların yanında, eski ortak mekânları yeniden düşünmekten ibaret olan, bu en derin felsefeye kendimi adadım. İyi bir komşu olan, halkın çok bilindik, mutluluğun köhneliği ve boyun eğme konuları hakkındaki düşüncelerini, tükenmez bilgisiyle anlatan, Bayan Paula'nın sözlerini düşünüyorum. Bazı zamanlarda da, incir kuşları ve serçelerin uyumlu bir uzantısı olan bu incir ağacının gölgesinde, İncili okuyorum. Onda, *İnsanın Oğlu*'nun, bizzat insanın elle tutulur, somut, canlı tarafı bana görünür oluyor ve İsa, onunla konuşuyorum, mantık argümanları olmadan, güç veren merdivenlerden, Babasına çıkıyorum..."

"Ne hayat!" diye mırıldandım.

Beni duydu ve:

"Evet," dedi, " biliyorum ki sizler hayat hakkında çok tartışıyorsunuz ve diyorlar ki onu sevmek gerek; ama onu bir eş gibi değil bir sevgili gibi istiyorlar. Hayat! Onun içinde gömüldüm, hayatta, tam da onun içinde öldüm! Yaşamak gerek! Ama ne için? Bu işte, ne için? Söyleyiniz bana, her şey ne için? Ne için?... Ne için? Ruhumu şöhretimin iğrenç sunağında kurban etmek istemiyorum, bunu ne diye yapayım?"

Çıktığımda artık gece olmuştu ve adımlarımın çıkardığı ses, ıssız geniş sokağın karanlık sessizliğinde gümbürdüyor ve orada, kırık uçuşuyla, görünmez yarasa gibi dolaşan soruyu tekrarlıyordu: Ne için?

HAZİRAN BÖCEĞİ

“Doğrusu, sizin tesadüflerin adamı olduğunuzu sanmıyordum.” dedim.

“Neden? Haziran böceği konusu yüzünden mi?” diye sordu.

Benim olumlayan işaretim üzerine ekledi:

“Böyle tesadüfler olmaz, daha doğrusu, size şunu söylemem gerekir ki, eğer batıl inançların en derindeki köklerini araştırırsak, bunların tamamen mantık dışı olmadığını anlayabileceğimizi sanıyorum. Düşünün ki çocuklarım beni tanıdıkları anda, bendeki böcek korkusu onlara geçiyor, sonra çocuklarımdan torunlarıma ve böyle aktarılarak gidiyor. Sonunda tesadüfe dönüşecektir. Ancak böylesi bir korkunun benim köklerimde çok derin, çok gerçek bir karşılığı vardır.”

“Ama bu...”

“Şüphe etmeyin. Çocukluğundan en çok beslenen insanlardan biriyimdir; uzak geçmişteki çocukluk anılarında yaşayan insanlardan biri. Bakir ruhun edindiği ilk izlenimler, en taze olanlar, o izlenimler onun yatağı, ruhumuzun yıkandığı gölün dibinde, bitkilerin yeşerdiği çamurdur.”

“Benim çocukluğum,” diyerek devam etti, “hüzünlü bir çocukluk oldu. Neredeyse her gün, o zamanlarda artık ölümcül şekilde yaralanmış zavallı babamla dışarı çıkıyorduk. Onu güçlkle hatırlıyorum; görüntüsü hayal meyal, düşlere komşu gibi geliyor gözümün önüne. Hava kararırken beni gezmeye çıkarıyordu, ikimiz yalnız, kırlardan geçerek ve beni hü-

z nlendiren o gezilerden başka çok az şey hatırlıyorum.”

“Ama onun sözlerinden ya da konu malarınızdan bir şeyler hatırlamıyor musunuz?”

“Evet evet; silinmez karakterlerle kafama kazınan bazıları kaldı. Bana aydan, bulutlardan ve nasıl olu tuklarından bahsediyordu; buğdayın nasıl ekildi i, büyüdüğü ve toplandı ından; böceklerden, kendi hayatından ve adetlerinden.  undan eminim ki o öğretiler, ben onları unutana kadar,  z kültür da arcı ımın canlı kayasını en çok besleyenlerdi. Unutmalar bile, sizi temin ederim, unutmanın kendisi bile düşünme yetene imi güçlendiriyor, çünkü unutma, sessizlik ve karanlık kavramları gibi olumlu bir şeydir.”

“En azından,” diyerek sözünü kestim “unutma, karanlık ve sessizlik kavramları, hafıza, ışık ve ses kavramlarını mümkün hale getiriyor.”

“Hemen sonra ani bir tela a kapılıp beni kollarımdan tutarak öpüyor ve öpücüklere bo arak, sürekli biçimde söyle soruyordu: ‘Gabriel, her zaman iyi biri olacak mısınız?’ Ben de heyecandan çok korkarak, ona hep aynı cevabı veriyordum: “Evet baba.” Bunu iyi hatırlıyorum; o ‘Her zaman iyi olacak mısınız?’ sorusu beni korkutuyordu; korku, bendeki karşılığı korkuydu. Bazen, yanaklarıma dayanıp a layacak kadar ileri gittiği de oluyordu; hatırladı ım kadarıyla, ben de onun gibi sessizce a lamaya ba ladım o zaman, etimiz kemi imizle yo rulmu , doğum öncesinin acılarıyla, ruhumun derinliklerinden sökülen hüznün i li a layı ı... Kim bilir, belki bana miras kalan acılardır.”

“Ne teori!” dedim.

“Hayır teori değil bunlar,” diye karşılık verdi, “bunlar olan şeyler. Çok yoruluyordu ve her adımda oturmak zorunda kalıyordu; bir ak am üzeri, artık güneş batmı ken, parlayan gün batımına bakarak, bana yakında gerçekleşecek ölümünden bahsetti. Her zamanki sorusunu sorarak bitirdi: ‘Her zaman iyi biri olacak mısınız, Gabriel?’. Bu soru asla o zaman ki kadar

büyük bir korku, o kadar büyük bir dini şiddet vermemişti. Cevap verip vermediğimi bile hatırlamıyorum.”

“Gördüğüm kadarıyla, söylediğinizden daha çok şey hatırlıyorsunuz...”

“Evet, bunun üzerinde düşünmeye başladığım zaman. Tüm bu anılar, hayatta edindiğim en son tecrübelerin üzerine yerleştiği ve onları kendi rengine boyayan bir fon oluşturuyor. Her şeyi onlardan bakarak gördüm; ama onun hakkınca, bizzat babam hakkında, onun görüntüsünden çok az şey hatırlıyorum. Diğer zamanlarda, onun her zaman Tanrı diye adlandırdığı Baba hakkında konuşurdu benimle ve orada, kırların ortasında, gün ışığı gecede erirken, bana her kelimesini tek tek açıklayarak Babamız duasını okumamı isterdi. Genellikle ‘senin iraden olsun’ kısmında durur, bunu açıklamayı bitirip nefesi kesilmiş halde sarılarak şöyle derdi: ‘Her zaman iyi olacak mısın, Gabriel?’ “

Uzak geçmişindeki anıları topluyormuş gibi bir an sustu ve sonra devam etti:

“Hatırladığım onun son günü, öldüğü gün, haziran böceği günüdür. Artık çok zayıftı; her an oturmak zorunda kalıyordu ve bana bir şey açıklamaya koyulduğunda, bunu öyle bir yavaşlık, öyle çok ara vererek ve öyle bir arzuyla yapıyordu ki, belirsiz bir korku yayıyordu bana. O gece yıkılmış bir ağacın kütüğüne oturdu ve hemen sonra, her şeye çarparak şaşkın bir halde uçan şu haziran böceklerinden biri, güneşin batmasıyla bizim etrafımızda dolanmaya başladı. Babam eliyle onu kovalıyordu ve bu hareket bile ona acı veriyordu. ‘Kov şunu!’ dedi bana. Ben de şapkamla, onu kovaladım. Ona ‘Bugün ay yok baba.’ dediğimi hatırlıyorum; ve o korkunç bir sakinlikle, her kelimeyi ağzında geveleyerek şöyle karşılık verdi: ‘Ay var, oğlum; ama işte sönmüş halde, o yüzden görmüyorsun; ay her zaman vardır; onu bir orak gibi gördüğünde, güneş tamamını aydınlatmıyor demektir. Diğer zamanlarda, neredeyse gündüz gözüyle çıkar.’ Haziran böceği geri döndü ve artık

onu kovalamaya bile yeltenmiyordu. 'Ne kötü durumdayım, oğlum!' diye inledi. Ben susuyordum ve haziran böceği etrafımızda vızıldıyordu. O zaman babam biraz öne eğildi ve ağzından kan boşaldı. Ben korkmuş halde kalakaldım ve korkuma haziran böceğinin dönüşleri eşlik ediyordu. 'Ben ölüyorum, Gabriel; hoşçakal! Her zaman iyi olacak mısın?' Cevap bile veremedim. Babam ölmüş halde yere düştü; ben ise, soğuk, onunla kırım ortasında yalnız ve artık gece olmuşken, ne düşündüğümü, ne hissettiğimi bile hatırlamıyorum. O anlardan geriye, sanki bana şu soruyu tekrar ediyormuş gibi, inatla dönen haziran böceğinden başka şey hatırlamıyorum: 'Her zaman iyi olacak mısın, Gabriel?', ve gidip babamın yüzüne kondu."

"Şimdi her şey anlaşılıyor" dedim ona; "ama nasıl oluyor da bu kadar doğal, böyle tatlı, basit bir soru size korku veriyor?"

"Hangisi? Babamın sorusu mu? Son sorusu mu? Ölümüne doğmadan hemen önce bana yönelttiği soru mu? Bilmiyorum; ama size kesinlikle söyleyebileceğim şey, bilincimi kurcalamaya koyulduğum zaman ve o zamandan beri, akşam olunca şaşkın halde uçuşan haziran böceklerinin bana ilham ettiği korkunun nedenini araştırdığımda, anlıyorum ki sebep, bana babamın ölümündeki korkuyu hatırlatmasından çok, onun geleceğe dair sorusunu aklıma getirmesidir: 'Her zaman iyi olacak mısın, Gabriel?'. Bu sanki, mezardan çıkmış bir soru gibi geliyor bana..."

"Sanırım yanılıyorsunuz. Bir ölümüne şahit olmak, hem de özellikle bir babanın ölümüne ve ayrıca bana anlatmış olduğunuz şartlarda, bir çocuğun ruhunda silinmez izler bırakır. Bu korkunç bir tanıklık, hayat için bir üzüntü kaynağı."

"Olabilir; ama sizi temin ederim ki, ölümü görece bir sakinlikle düşünüyorum; bazen canlı bir şekilde ölümü, kendi ölümümü tasavvur etmeye çabalıyorum ve böyle bir görüntüyle karşılaşıyorum. Ama ne zaman aklıma, gecenin tüm gi-

zemli hüznlerine gebe olan, babamın o ısrarlı ‘Her zaman iyi olacak mısın?’ sorusu gelse, titremeye, cıva solumuş gibi tir tir titremeye başlıyorum. Çünkü, söyleyiniz bana, her zaman iyi olup olmayacağımı, ben kendim biliyor muyum acaba?”

“Buna niyetlenmekle...”

“Ah, evet, hepimizin her zaman olduğu gibi... Bu niyetle! Her zaman iyi olacağımı ben biliyor muyum? Şu anda iyi miyim biliyor muyum?”

“Ama dostum!”

“Bu şaşırma ifadesini bekliyordum; neredeyse hep bu ifadeyle cevap verdiler bana. Evet, öyle olduğumu biliyor muyum?”

“Ama dostum, kendi vicdanının sesi!”

“Peki ya onun da dili yoksa?”

“Vicdanen kötü işler yapmayan kimse, kötü işler yapmamış demektir, çünkü niyet...”

“Niyet! Niyet! Kendi niyetlerimizin ne olduğunu biliyor muyuz? İyi olup olmadığımızı biliyor muyuz? İnanın bana, ölümü çağıran haziran böceği etrafımızda vızıldadığı zaman, bu korkunç sorun bizi titretiyor. Bu soru olmadan, kimse ölüme inanmazdı.”

“Tuhaf teoriler...”

“Hayır, bunlar teori değil; bunlar olan şeyler.”

AŞKIN CANLI ŞİİRİ

Bir ilkbahar günü akşam üzeri, etrafına sükûnet dolu bir aura yayan hanımefendi tarafından yönlendirilen kör adamı gördüm. Genç bayanın yüzü bulutlardan temizlenmiş gökyüzünün suretiydi; gözlerinden adeta pınar gibi, sakinleştirici bakışlar akıyordu ki, etraftaki şeylere değdiğinde onları büyük bir dinginlikle yıkıyordu; adımları toprağı okşayarak onu alt ediyor, hava, sakin ve derin nefes alışlarının ritmine uyum sağlıyordu. Tüm kır ortamı, aynı zamanda ondan canlandırıcı besinini alarak, ona talip olmuş gibiydi. Gizli saklı gelincikler serpiştirilmiş, rüzgarla eğilen, güneşin altında, başaklarla dolu ama henüz buğdayı oluşmamış, yeşil buğday tarlalarının kıyısına doğru gidiyordu. Genç kızın ilerleyişinin ahengiyle uyumlu biçimde, rüzgarın vuruşuyla, alacakaranlığın kaybolan ışııyla dolu, henüz tomurlarında kıvrık halde duran yapraklarını yeni giymiş yaşlı kavak ağaçlarının taze dalları çırpınıyordu.

Huzur dolu bir vadinin manzarası karşısında, ilerleyişi aniden durdu. Hanımefendi bakışını onun üzerine kondurdu, gerçek anlamda ezgili bir bakış ve genç kızın gözbebeklerinin aynasındaki yansımasıyla, cismani kabalığından arınan zavallı toprak parçası, masum seyircisinin el sürülmemiş saflığının hayaline dönüşerek, o gözlerden kendine geri dönüyordu. Kırsal doğa parçasını, bir kadından çok, el değmemiş dişi vücudunda cisimleştirerek, bakışlarıyla insanlaştırıyordu.

Ağırbaşlı manzaraya doyduktan sonra, kör adama eğil-

di ve evladın babasına duyduğu sevgiden ilhamla, sessiz bir öpücük vererek, manzaranın ruhunu ona aktardı.

“Ne güzel! Ne güzel!” diye inledi o zaman baba, ölü gözlerinin mutluluğunu bir gözyaşına dökerek. Sonra kızının bilinçsizce şefkatle dolup taşan gözlerini tekrar optü.

Kör adam içsel ışıkla, ona yardım eden kızı sükûnetle dolu olarak yollarına devam ettiler.

Üzerinde o bakışın manevi sadakasını hisseden, yorgun bir gezgin, onlarla karşılaşınca “Tanrı seni kutsasın!” dedi.

Kör adam kızının kulağına “Hayatı gördüm, benim sonsuzluğum, ışığım, mutluluğum, şiirim.” diye dua ederken, elinde tuttuğu kızın eli, kalp atışlarının ritmiyle, tüm arazideki hayatı toplayıp ona götürüyordu.

Evet, onun hayatıydı, yaratılışın suyunu coşkuyla temizlediği kutsal kasesi; onun sonsuzluğuymdu, unutulmuşlukta, tatlı hatıraların köpüklü mazgallarında kırılmak için, saatlerinin fasılalarla üzerinde yuvarlandığı sonsuzluk; karanlıklarını aşkın kıvılcımıyla aydınlatan ışıktı o; üzerinde ebediliğin yansıdığı mutluluktu; nihayetinde o, şiiriydi, eti ve ruhuyla, kanı ve beyniyle, gücü kuvveti ve duygularıyla yoğrulmuş, iç dünyasının canlı şiiri.

Julian, kör adam, gençliğinde dahiyane bir şair ve dahiyaneliği nedeniyle, soğuk, çok az kişinin uğradığı, sessizliğin asla duyulmadığı düşünsel bir şehir ürünü olmuştu. Dehanın imbiğinden süzölmüş duyguların filtresi, ölümün kardeşi olan aşkın simyacısı, aşkın meyvesini tatmak için iktidarsız bir erotik olmuştu. Gübre yığının yanında doğmuş, kokusu ve meyvesi olmayan, bütün taç yaprakları açmış, yüz yapraklı güller deryasının şarkıcısı olmuştu.

Beyinsel aşkın köpüğünü içinden çıkılmaz dizelere dökükten sonra şehir onu hasta etmiş, bedeninin hayatını kaynağında yenilemek için kırlara çekilmek zorunda kalmıştı. Orada giderek aptallaştığını hissetti, eşi olmayan hislerini ellediği filtre tıkanıyor, eti toprağa karışıyordu. Şüphesi, ben-

cil ve kaba köy hayatıyla temas etmeye dayanamıyordu; de-
ğirmenci, halkın kahramanı, yitik bir sarhoş olan Tarjuna'ya
katlanamıyordu; her zaman komşularına patlamaya teşne,
gülünç ve tuhaf tiyatrosu insanı güldüren Martinillo'ya; asla
etrafındakileri düşünmeyen bir bencil, boğa gibi çalışıp hiçbir
şeye değer vermeyen, canavar demirci Panchote'ye. Ortamın
verdiği acıyla, onu çevreleyen doğanın kötü büyüsünü bozan
iksir gibi, kendi şiirlerini okuyarak, vadileri, boğazları, tepe-
leri dolaşıyordu. Kimseyle duygu ortaklığı olmaması nefesini
boğuyordu. Kuzeni, evinde kaldığı ailenin kızı Eustaquia'nın
tek düşündüğü, onun önünde samimiyetsiz görünmemekti.

Ama yavaş yavaş, kır hayatı, damla damla ruhunu işgal
ederek, aynı zamanda kanını zenginleştirip, beynindeki za-
yıflığı silip, kalbini itekleyerek onu ele geçiriyordu. Sağlıklı
olmayı tecrübe ediyordu ve onunla beraber, doğanın kayıtsız
bir şekilde, yapmacıklı duruşu ve rollerini küçümser gibi gü-
lümsemesini görerek, geçmişinden utanmayı.

Bayram günü geldi ve kır eğlencesi için, kuzeni Eustaquia
ile dağa gitti. Tüm çevre köylerden, meşhur bayram için bir
araya geliniyordu. Patikanın kıyısında dilenciler, hallerinden
şikayetçi biçimde acıklı yalvarışlarını terennüm ediyorlardı.
"Anlayış gösteriniz hristiyan ruhlar, içinde olduğum hüznü
karanlığa"... Daha ileride: "Kardeşlerim, sağlıktan büyük ödül
yoktur hayatta"... Daha da ileride, bir ağacın dibinde, zayıf
düşmüş hasta bir genç, güneşte parlayan ve yanmış kocaman
karnını gösteriyordu. Yolun öbür tarafını süsleyen, böğürt-
lenlerin üzerini örten alçakgönüllü kuşburnu çalılarında gö-
zünü dinlendirmek için, bu kadar sefaletten yorulan gözlerini
ayırıdı.

Keşiş kulübesinin bulunduğu düzlüğe vardılar ve Eustaquia,
başını beyaz bir örtüyle kapatarak, hemen bir dua etmek
için içeri girdi. Hasata gebe arazinin serinliği ve lezzetli yah-
nilerin kokusu geliyordu; yaprakların arasından gökyüzüne
duman sütunları yükseliyordu.

Her yıl olduğu gibi, asırlık bir kestane ağacının dumanlı kovuğunda yiyecek hazırlanıyordu ve bu ikram herkes gibi onu da canlandırılıyordu. Şarap yüklü arabanın yanında Tarjuna duruyordu, değirmenci, şaşmaz fıçı açıcısı, gelsin şarap, gitsin şarap ve o dimdik ayakta. Ayakları sendeliyordu ama aklı başındaydı. Böylece Julian, tüm köyle beraber kahramana hayran oldu. Martinillo dansa kalktı, koca suratı hep ağlamaklı olsa da ağlamıyordu ve Julian, tüm köyle beraber eğlenmeli adamın keçi gibi sıçrayışlarına ve kedi gibi hareketlerine güldü. Panchote'nin, ikinci kahvaltısı için aldığı azığı gördü ve çalışan kişinin asla bencil olmayacağını anladı. Bu insanlar doğanın kendisiydi ve doğa demek topluluk demektir.

Kuzeniyle beraber köylülerin tüm ruhuyla, taklalar atarak, piruetler yaparak, hayatın coşkusuyla çığlık çığlığa, hareketlerindeki özgürlüğün temiz hazzıyla, kendi vücutlarından aldıkları keyifle dans ettikleri bu grupların içine daldı. Onlarla beraber, o dağlardan gelen yıllanmış şarapların ekşiliğiyle dolu, düdüğün tiz ve anlaşılır notaları da dans ediyordu, havayı mutluluktan titreten samimi gülüşlerle beraber patlayan notalar ve bu arada kestane ağaçlarının yaprakları da, ışığı içerek rüzgarda oynuyordu. Bu ortak dans, törensel dans, çıplak ve saf hayatın hoş eylemi, hayat enerjisinin kurban edilmesi.

Julian'ın iç dünyası harekete geçti ve ona, dolup taşan sağlığın şarkısını söyledi ve Eustaquia'yı elinden tutup köylülerin arasına karışarak onunla dans etmeye başladı. Onunla dans eden kırların ta kendisiydi. "Bravo, genç beyefendiye, bravo!" diyorlardı; herkesi gülmeye kışkırtarak, "Canlı, Juli-ancık, daha canlı!" diye onu dürtüyordu Martinillo. Eustaquia'nın ayakları ritmle yeri dövüyordu; çiçek açmış vücudunu gösterişli biçimde yukarı havalandırıyordu; sağlıklı kırmızı yanaklarından kızıl bulutların görüntüsü yayılıyordu; dudakları mutluluk kaynağıydı ve gözlerinden yaşama arzusu saçılıyordu.

Dans bitince Julian, kuzeninin belinden tutarak onu kucakladı, gözleri hayat diyordu, kalbinin üstünde düşüncelerini eriterek, iç dünyasının kanını ona döktü. Diğerleriyle beraber, ikindi kahvaltısı etmek, aynı bardaktan içmek, aynı havayı solumak ve aynı güneşin altında ısınmak için toplanıp yere, halı gibi çimlerin üzerine oturdular.

O zaman Julian dağın kucaklamasını hissetti ve rüzgarın öpücüğüyle, egzotik şehirli şiirlerin yankısı ruhundan siliyordu. Kırlar kafasının içinde uğulduyor ve etrafını saran yaşam biçiminden yayılan mutluluğu, sünger gibi emdiğini hissediyordu. Bu kırlardan doğan aşk, yararlı aşk, canlılığın zirve noktasıydı.

Dönüşte en şanslı yolcular çiftler halinde elele tutuşmuş ya da birbirine sarılmış halde alacakaranlığın kaybolan ışığında geri dönüyorlardı. Arada sırada birilerinin göğsünden güçlü kişneme sesleri çıkıyor, tarla kuşları gibi vadinin üzerinde uçarak, yuvasına dönen kuş misali çıktıkları boğaza, yavaşça ölmek için geri dönüyorlardı. O zaman Julian, yolun bir köşesinde, haz alarak, uzun ve güçlü öpücüğüne, Eustaquia'nın iç çekerek karşılık vermesiyle, canlandıran bir ürperti hissetti ve o zaman iyileşmiş şehirli, erotizmin sevgi iktidarsızlığı olduğunu sezinledi.

Bir yıl sonra şehre döndüğünde, Eustaquia ile beraber, gerçek aşkın güzel kokulu çiçeği, ruhun ve bedeninin, bir araya gelip tek ve tam olan varlığın eseri, bir kız çocuğunu da yanında götürüyordu; kırların ilham ettiği gibi, böğürtlenlerin sade güllerinin, beş taç yapraklı mütevazı kuşburnu çiçeklerinin meyvesi; beynin hastalığından doğan şiir, canlı etin aşkının şiiri, onun hayatı, sonsuzluğu, ışığı, mutluluğu, şiiri.

Daha sonra, hayat arkadaşını kaybedip şiirlerini unuttuğu, eski yaralarla beyni onu kör ettiği zaman, tüm ortamı yatıştıran ve orada huzur içinde masumiyet dolu bakışını dinlendiren, evladının gözleri kaldı.

ADEM ŞİİRİ

İncildekilere benzeyen bir öğleden sonra, yeşillikler arasından çıkarak nehri süsleyip giydiren, devasa, yaldızlı çiviler gibi gökyüzünde duran şehir kulelerinin görkemi önünde oldu bu. Robert Louis Stevenson'ın onun için, "Zincirinden yeni kurtulmuş, bol tüylü bir köpek gibi, ısıramayacağı aya havlayarak dünyanın plajlarını dolaşıyordu." dediği, Walt Whitman'ın "Çimen Yaprakları"nı aldım, bu Amerikalı adamın, asırlık şairin başlangıç noktasını; bu sayfaları aldım ve altın renkli şehrin sessiz şaşaasında bazılarını arkadaşşıma tercüme ettim.

Sonra arkadaşım bana dedi ki: "İnsanların, ülkelerin, ulusların, nesnelerin, bitkilerin böyle art arda sıralanması ne kadar tuhaf bir etki doğuruyor. Bu şiirsel mi?"

Ben de şöyle dedim: "Şiirsel olan yücelip ruhsallaştırıldığında, tamamen sıralamalarla, sevilen isimlerin zikredilmesiyle son bulur. Aşkın sonsuz düetinin ilk kıtası şöyle olabilir 'Seni seviyorum, seni çok seviyorum, seni tüm ruhumla seviyorum!'; ama son kıtası, çözülme bölümü, iki kelimeyle sona erer: 'Romeo! Juliet! Romeo! Juliet!'. Aşkın en derin iç çekişi, sevilen kişinin ismini tekrarlamak, adını bal eyleyip tadına varmaktır. Sonra şu çocuklara bak. Tanrının, bir sabah saatinde gözlerimin önüne koyduğu o ölümsüz sahneyi asla unutmayacağım; bir atın önünde elele tutuşmuş sevinçten çıldıran üç çocuk, sadece şu kelimeleri söylüyordu: "Bir at, bir at, bir at!". Tekrar ederek adeta kelimeyi yaratıyorlardı; onların şar-

kısı, eski ahitteki yaradılış bölümünden bir şarkıydı.”

“Şiir nasıl başladı” diye sordu arkadaşım, “ilk şiir hangisiydi?”

“Efsaneye gidelim,” dedim, “ve bu konuda Yaratılış Kitabı ikinci bölümde ne diyor dinle: ‘Tanrı yerdeki hayvanların, gökteki kuşların tümünü topraktan yarattı ve onlara ne ad vereceğini görmek için hepsini Adem’e getirdi ve Adem her birine ne ad verdiyse, o canlı o adla anıldı. Adem bütün yabani hayvanlara, gökte uçan kuşlara ad koydu. Ama kendisi için uygun bir yardımcı bulunmadı.’ İşte bu ilk şiir oldu, onları Adem’in önüne koyarak, insanlığın şafağında, yabani hayvanlara isim vermek.

İsim vermek! Herhangi bir şeye isim vermek, belirli bir biçimde, ruhsal olarak onu sahiplenmektir. Bizzat bu Walt Whitman, Çimen Yaprakları kitabının sayfalarında, ‘Günbatımına Şarkı’ nın içinde şu kelimeleri söyleyince: ‘Havayı solumak, ne lezzetli! Konuşmak, gezmek! Elinle bir şeyi almak!’ şunu da ekleyebildi: ‘Şeylere isim vermek, ne eşsiz bir mucize!’

Adem yabani hayvanlara ve kuşlara isim vererek onların sahibi de oldu ve sekizinci bölümde ne diyor, Tanrının insanı, ilahi ellerin yarattığı eserlerin sahibi yaptıktan sonra, her şeyi, koyunları ve inekleri ve aynı şekilde doğadaki vahşi hayvanları ve gökyüzündeki kuşları ve denizdeki balıkları onun ayaklarının altına serdiler ve insan tüm bunlar önüne gelince, şöyle diyerek bitirdi: ‘Ah Yehova, Bizim Efendimiz, tüm yer yüzünde senin ismin ne kadar yüce!’ Milyonlarca insanın dilinin her gün kutsanmasını istedikleri o ismin yüceliğinden bahsediyor. Eğer Tanrıya uygun ismin, şiirsel ismin, yaratıcı ismin ne olduğunu bilseydik, tüm şiirselliğin sonsuz çiçeği o isimde taçlanacaktı.

Yine Yaratılış Kitabının XXXII. bölümü, 24’ten 30’a kadar olan cümlelerinde, Yakup Esav’ı arayarak Yabbok çayını geçince, kardeşi geceyi geçirmek için yalnız kaldı ve Tanrının bir meleğiyle ya da bizzat Tanrıyla, kim olduğunu bilmediği

biriyle şafağın ilk ışıklarına kadar mücadele etti ve büyük bir merakla ona kim olduğunu soruyordu, adının ne olduğunu. O nurlu dönemlerde, bir varlığın ismini açıklaması, kendi özünü açıklaması demektir. Homerosvari kahramanlarla ilgili olarak ilk ortaya konan şey onların isimidir.

Ayrıca bunlar alelade söylenen isimler değil, hayranlık ve heyecan eşliğinde şarkı söyler gibi anılan isimlerdir. Hiç şüphesiz okur, senin de en çok kalbine işleyen şarkı, kendi ismini gördüğün, göbek adını, sana ait olan evcil, çıplak ve saf isminin alacakaranlıkta zikredildiği zamandır.

Uzun dua biçimi de, bize önerilen en eşsiz şiirsel patlamalardır; tespihle, her defasında onu yücelten sıfatlarla tekrar edilen bir isim. Bunlar arasında kutsal sıfatları da bulunur.

Homerosvari şiirlerde kutsallık atfeden sıfatlar ışıldar; her kahraman kendi özelliğiyle anılır. Aşil ayağıtez; Hector oynakmığferli. Böylece her zaman ve her yerde, şiirsel olarak bir adamla ilişkilendirilen bu özelliği herhangi biri bulunca, herkes bunu benimser ve tekrar eder. İnsanlar için olduğu gibi, hayvanlar, nesneler ve fikirler için de geçerlidir bu durum. Kurnaz tilki, sadık köpek, asil yarış atı, uysal koyun, korkak tavşan... Tanrının tasarımına akıl sır ermez, başka ne olabilir?

İşte, onu bu sıfatlarla yücelterek bir ismi zikretmek, şiirselliğin bilinçli olarak yüceltilmesidir ve bilinçsiz olarak varılan zirve, sadece ismi, çıplak haliyle, sıfatlar olmadan, ruhu onun düşünsel içeriğine gömmek ve eklemeler olmadan sadece onun içine çekilerek defalarca tekrar etmektir."

"Bu sıralamaların," dedim arkadaşşıma "sende tuhaf bir etki yapması beni şaşırtmıyor ve itiraf ederim ki, şiirsellik adına hiçbir şey olmayabilir bunlarda. Ama bizi daha çok şaşırtması gereken şey, ölü kelimelerle, şiirselliği söylev ve duaya, kafiye-li belagata indirgemektir.

Ayrıca şunu da görmek gerekir ki," diye ekledim, "bir kelime tüm görkemini ve saflığını, ritimden geçmeden, diğer kelimelerle birleştirilip uyum sağlayamadan elde edemez.

Çağının rüzgârında savurup tanelerini ayırmadan, temiz ve değirmene gitmeye hazır olmayan buğday gibidir”

“Şimdi hatırlıyorum,” bir fıkrayla konuşmamın arasına girerek, “bir Yanki fıkrası hatırlıyorum şimdi, derler ki Adem hayvanlara isimlerini koyarken, ata yaklaşınca, Havva kocasına şöyle dedi: ‘Buraya yaklaşan şu şey ata benziyor; öyleyse ona at diyelim.’”

“Bu fıkra yeterince eğlenceli,” dedim ona, “ancak Adem doğadaki yabancı hayvanlara isim koyduğunda, Yaratılış Kitabına göre kadın henüz yaratılmamıştı. İşte buradan, tamamen alakasız bir durumda, yalnız olsa da, insanın kendi kendine konuşma, yani, zikretme, varlıklara isim koyma eyleminin saf bir şiirsel eylem olduğu çıkarılıyor. İsimleri onlarla gönderilmek için koyuyor. Sadece, bir kez zikredip de isimlerini koyduktan sonra, iletişim kurmak için kendine benzer birine ihtiyaç duyuyor; heyecanın kendisinden kaynaklanan isim verme şarkısı doğduktan sonra, dinleyiciye, kalabalığa ihtiyaç hissetti ve kutsal metnin ilave ettiği gibi, Adem kendisi için bir yardımcı bulamadı. Bunu takiben İncil bize ilk adamın bir kaburga kemiğini alarak ilk kadının yaratılış hikâyesini, isimler aracılığıyla her şeyin sahibi olduktan sonra, özellikle ne kadar güçlü bir biçimde, kendisine eşlik edecek birine ihtiyaç duyduğunu anlatıyor. Adam konuşacak birine ihtiyaç hissetti ve Tanrı kadını yarattı. Kadın erkeğin önünde ortaya çıkar çıkmaz, ‘İşte bu kemiklerimden bir kemik, etimden bir ettir’ lafının ardından ilk yaptığı şey, şu sözlerle ona isim vermek oldu: ‘Ona kadın denecek, çünkü adamdan alındı’. Böylece bu isim, sanki iki farklı tür gibi, kültür düzeyi yüksek toplumların kadın için farklı kökenlerden türettikleri bazı isimler haricinde, adam kelimesinden üstün olmadı.”

“En azından İngilizce hariç.” dedi arkadaşım.

“Birkaçı daha var.” diye ekledim.

Walt Whitman’ın Çimen Yaprakları’nı alarak, bu şekilde, günbatımında yok olurken şehrin şaşaasından ayrıldık.

MAKAS

Her gece dokuzdan on bire, Occidente Kafe'nin bir kuytusunda, müdavimlerinin "Makas" dedikleri iki ihtiyar bir araya geliyordu. Orada tanışmışlardı ve birbirleri hakkında bildikleri çok az şey vardı:

Don Francisco bekâr, emekli, yaşlı bir hizmetçiyle yalnız yaşayan ve kafede fazla gelen şeker küplerini hediye etmek için, yanında getirdiği bol tüylü küçük köpekciği olan biriydi. Don Pedro duldu, emekliydi, damadı yüzünden ayrı yaşadığı evli bir kızı vardı. Tüm bildikleri buydu. Her ikisi de okumuş yazmış insanlardandı.

Aptalca konuşmaların uğultusuyla yarı uykulu ve insan buğusunu soluyarak, monolog halindeki diyaloglarla, öfkelelerini kusmak için kafeye geliyorlardı.

Don Pedro arkadaşının köpeğinden nefret ediyordu. Sabahları yataktan kalkınca içtiği bir bardak suyu tatlandırmak için, artan şekerleri evine götürme huyu vardı. O ve köpek arasında komşularından artan şekerler için sessiz bir mücadeleye vardı. Don Pedro köpekçiğin burnunu yalayarak yer mermerinden doğrulduğunu görünce, titreyerek şeker küplerini güvenceye alıyordu. Arada sırada yanlışlıkla olmuş gibi, sahibine sığınan köpeğin kuyruğuna basıyordu.

Köpeğin sahibi hiç tanımadığı halde Don Pedro'nun kızından nefret ediyordu. Kızının tek tesellisi ve mutluluk kaynağı olması meselesini dinlemekten bıkmıştı; benim kızım şöyle, benim kızım böyle, varsa yoksa onun kızı! Baba damadının

utanmazlığından şikayet ettiği zaman, köpeğin sahibi şöyle diyordu:

“Artık ikna olun Don Pedro. Suç kızda; eğer sizi babası olarak sevseydi, her şey yoluna girerdi. Kocasını daha çok seviyor! Bu da doğal! Sizin eşiniz de aynısını yapardı!”

Bunu duyunca zavallı babanın üzüntü içinde kalbi kırılıyor ve ayağı köpeğin ıslak kuyruğunu arıyordu.

Bir gün köpek, sahibinin şekerlerini yedikten sonra Don Pedro’nun şekerlerini de yedi. Ertesi gün de o, asil bir vakarla, kendi şekerlerinden sonra, köpeğinkileri de aldı. Hemen bunun ardından, dünyadaki adaletsizlik üzerine uzun süre konuştular.

İhtiyarların konuşmaları berbattı. Kendi monologları arasındaki aralar, karşılıklı ve eşsiz bir hazdı; her biri diğer monologun, sahibinde taşlaşmış bir acıya dönen bazı parçalarını ilgisizce işitiyordu; ağırbaşlı dinleyici, bu sözleri, nereden geldiğini bilmediği, gerçek bir yankı gibi duyuyordu. Ruhlarının yankısını, çıktığı yere ulaşmadan dinliyorlardı.

Son gelenle, makas şakırdamaya “Yeni ne var ne yok?” lafıyla başlıyor, “Tam rezillik! Her şey gülünç!” ile bitiyordu. Onlara zevk veren şey çamur atmaktı, dünyayı itibarlı hale getirmek için kirletmek.

O monologları olduğu gibi tekrar etmeyeceğim; saf ezgisini göstermeyi tercih ediyorum.

“Siz onurluysanız, Don Francisco, size aptal derler.”

“Haklı olarak!”

“Boyun eğme, iyi yaşamak için feragat etmeyi vaaz ediyorlar. İtaat etmem için beni eziyorlar!”

“Beni de protesto ettiğim için!”

“Hayat zor Don Pedro! Her zaman ihtiyaçlarımı gizledim ve nohut taneleri için ölen gladyatörler gibi, asil bir şekilde açlıktan ölmeye bıraksaymışım kendimi... Ah, aşkla yapılan şeylerin değerini bilmek gerek. Ben zamanında ağlamayı beceremedim. Hep yalnız, kutsal arzuları asla yerine getireme-

miş, çünkü cebinde gözyaşları olan çocuk babaları ekmeğini aldılar. Ben onları içiyordum.”

“Ben evlendim evet, bekârlar tek boğaz, sorumluluk yok, daha azıyla mutlu oluyorlardı. Onlara karşı bir şey yapamadım hiç...”

“Ben haydut olabilirdim ama istemedim.”

“Ben olmak istedim ama başaramadım, bana direniyordu...”

“Şimdi diyorlar ki, hayat mücadelesinde kazanan en uygun olanıdır. Mücadeleye bak! En uygun olan mı? Yalan bu, Don Pedro!”

“Gerçek Don Francisco! En aptal olan kazanıyor çünkü en uygun olan o. Herkes, kendini en çok alçaltan olmaya, en robot gibi olmaya, en çok ve en iyi ağlamaya, en iyi yaltaklanmaya zorluyor. Karakterli olmak? Oh, korodan çıkıp solist olmaya göz diken kim? Adalet için savaşmak gerek, gökten düşen çiy tanesi gibi gelmez o; ağlamayana meme yok. Faydalı olan sadece iki uğraş kaldı neredeyse, hırsızlık ve dilencilik, ya tehdit ya da gözyaşları. Ya yukarıdan ya da aşağıdan istemek gerek.”

“Ah, Don Francisco! En az işe yarayan şey, en iyi işe yarayan oldu.”

“Her ne kadar öyle söyleseler de, ben karamsar değilim. Eğer biz içinde yanlış yerde doğduysak, bu dünyanın suçu değil.”

“Adalet yok Don Francisco; her ne kadar arada sırada adil olan gerçekleşse de, ona rağmen oluyor.”

“Bakınız Don Pedro, kızınız size nasıl karşılığını veriyor!”

Zavallı baba ayağıyla köpeğin ıslak kuyruğunu arayarak şöyle diyordu:

“Şefkat! O da adalet gibi! Şefkat için yapılan savaş ne çok güçlü ruhu öldürüyor! ‘Ah bu çalışabilir, ihtiyacı yok.’ der geçerler, ne iş verirler ne ekmek.”

“Şefkat, Don Pedro! Fakirler ekmeğe ihtiyaç duyarlar, bana

verdikleri teselli lafları, bu onlara daha ucuza mal oluyor, kendilerine yetecek kadar ancak! Zenginler bana kuru ekmek parçaları attılar, onlar için hiç, köpeklerle atacaklardı zaten! Kimse bana iyilik olsun diye ekmek vermedi; vücudun ekmeği üzerine ruhun balı. Devletten geçindim: genel bir durum, hiç minnettar değilim.”

“Ah, Don Francisco! Önce dövüp sonra dayağın sebebini açıklıyorlar. Çiğnenmek değil, ‘Afedersiniz!’ denmesi canımı yakıyor. Dayak yetiyor da izah edilmesi fazla geliyor. Bana şöyle diyorlardı: ‘Sana uygun olan, iyiliğin için, bu sana müstehak.’ Binlerce aptallık dolu laf; yaraya erimiş kurşun dökmek.”

“Siz haklısınız. Benim iyiliğim için olduğunu söyleyenler kadar canımı yakan kimse olmadı. Doğuştan güzeldim, işlenmemiş bir elmas gibi, sonra beni elmas kesicileri aldı; bir kaç düzeltmeyle facetalarını parlattılar; bir kolye için harika bir pırlanta oldum! Diğerleriyle ipe dizilmek ya da altın zincirlere bağlanmak istemedim, ırmak boyunca yuvarlandım; özgürce, sürtünme beni yıprattı, parlaklığımı ve o yansımaları kaybettim ve bugün, matlaşmış, küçülmüş halde, sadece cam kesmeye yarıyorum.”

“Şölene varmak için her köşeye çarparak koştum. Her günün sonunda, ‘acele etmeyin’ diyorlardı bana: ‘henüz vaktin var, o yer olmazsa masada başka yer bulunur senin için.’ Vardığımda çok geçti; yorgunluk ve açlık iştahımı öldürmüştü, hayatımın ilerleyişini; aç kalmalardan sıkılmış halde, hayal kırıklığı içinde hayale ulaştım. Umudum sindirilmemişti!”

Günün birinde, bazı öğrenciler zavallı köpeğin canını yaktılar. Sahibi sinirlendi, çocuklar küstahlık yaptı ve kavga başladı. Bu meselenin en can sıkıcı anında, her şeyi sessizce dinlerken sıkıntıya boğulan baba kalktı, bir selam geveledi ve köpek sahibini sorunu çözmek için yalnız bırakıp gitti. Ama ertesi gün, her zamanki gibi döndü.

“Ben hep ilerlemeden yana oldum,” dedi köpek sahibi;

“ama bugün hiç bir şey değilim.”

“Ben hep ılımlı!”

“Ama özgür bir ilerlemeci, düzen dışı, komite dışı... Bu bende kayboldu!”

“Bu ikimizde de kayboldu!”

“Politik ve toplumsal böcek bilimi tablolarında izi olmayan bu bokböceği ne çeşit bir böcek Don Pedro?”

“Bakınız Don Francisco, *Trigonidium ciciudeloides*, *Anaplotermes pacificus*, *Termes lucifugus*, *Palingenia longicauda* nasıl yaşıyorlar ve bir çoğu içinde şu türün, hangi cinse, familyaya, böcek dünyasında hangi takıma ait olduğunu bulun.”

“Fikirler Don Pedro, safradan başka şey değiller... Tek gerçek, canlı gerçek, insanoğlu onları taşır. Yükselmek istediği zaman onları kusar...”

“İnsan, Don Francisco hüzünlü bir gerçektir. İyiler parmaklarını emerek inanır ve bekler. Sonunda, her şey aynı şekilde sona erer. Ben iyiler için bir araf ve kötüler için de bir cehennem olduğuna inanıyorum.”

“Ne mutlu size Don Pedro! Ne mutlu ki cehenneme inanmak gibi bir teselliniz var!”

“Bu paragraflardan sonra kütük gibi uyumak en büyük zevkim. Asla olmayacak bir şey olsa da, yatağımın başucunda şekerli bir bardak su bulacağım umuduyla sonsuza dek yatmak hoşuma giderdi... Tatlı umudunun ninnisiyle, sonsuza dek uyumak!”

“Benim tek tesellim Don Pedro, her ne kadar bu bile yaşadığı sürece kirlense de, saf düşüncedir!...”

Böylelikle, yalnızlıklarının donmuş zirvesinde, bu ihtiyarlar, soğuktan büzülmüş halde, küçümseyerek hayata bakıp, başka bir biçimde de olsa fikir yürütüyorlardı. Hayatı seviyor, yenilmiş olan onlar, galip geleni yendiklerini hissederek, dünyanın lanetinden zevk alıyorlardı. Çok iyi olduklarına inanmışlar ve buna inanmaktan hoşnut oldukları için, her şeyi çok kötü buluyorlardı. Onların bu duruşu, diğer herhangi biri

gibiymi. Güneşin gülünç olduğuna inanıyor, ama ısıttığı için, güneşle ısınıyorlardı.

Sıkı giyinmiş olarak birlikte çıkıyor ve ayrıldıklarında her biri ilerlediği yolda sonsuz monoloğuna devam ediyordu. Her gece ayrılırlarken şöyle söyleniyorlardı: “Tam sefillik! Her şey gülünç!”

Bir gün Don Pedro kafeye gelmedi ve ıslak köpeğin büyük memnuniyetle karşıladığı gibi, gelmemeye devam etti. Onun sahibi, babanın öldüğünü öğrenince, şöyle söylendi: “Zavallı beyefendi. Kızından kaynaklanan bir can sıkıntısı olmuştur! Acaba günün birinde, yatağının başucunda şekerli su bulabilecek mi?” Böylece monoloğuna devam etti. Ruhunun yankısı sönmüştü, kimdi o? Nereden geliyordu? Nasıl yaşıyordu? Bunları bilmiyordu öğrenmeye de çalışmadı; yalnız kaldı ve yalnızlığını tanımadı.

Occidente Kafe’nin o kuytu köşesine gitmeye devam etti. Müdavimler onu yalnız başına konuşurken ve mimikler yaparken gördü. Bir püskülle sona eren kuyruğunu mutlulukla sallayan köpeğe şeker verirken şöyle söyleniyordu: “Tam bir sefillik, Don Pedro, her şey gülünç!” Bunu gören müdavimler de: “Zavallı beyefendi! Makasın diğer yarısını kaybettiğinden beri, aklı iyi çalışmıyor. Ne kadar etkiledi onu! Onun yaşında, bu anlaşılır bir şey!”

Köpeğin sahibi, kız babasını hatırlamadan dışarı çıkıyor ve makas şakırtısını yalnız başına devam ettiriyor: Tam sefillik! Her şey gülünç!

VE RİVAYET ODUR Kİ...

Miguel'den, öykümün kahramanı, bir tane istemişlerdi. Kahraman mı? Kahraman, evet! "İyi de neden?" diye soracaktır okur. İlk olarak, çünkü tüm öykülerdeki ve şiirlerdeki baş karakter kahramandır, tanım gereği. Tanım gereği mi? Evet! Öyle değilse eğer, bir bakalım.

S.: *"Bir kahraman nedir?"*

C. *"Epik bir şiir, bir zafer şarkısı, bir kitabe, bir öykü, bir epigram ya da hakkında kısa bir haber ya da sadece bir cümle yazmaya geçecek bir şeye vesile olan kişidir."*

Aşıl kahramandır çünkü Homeros, ya da her kim yazdıysa İlyada'yı yazarken onu böyle yapmıştır. İşte biz, yazarlar -ah, asil meslek- kendi amaçlarımız ve tatminimiz için kahramanlar yapanlarız ve edebiyat olmasa kahramanlık da olmazdı. Meçhul kahramanlar, basit insanların tesellisi olan bir gamsızlıktır. Kahraman olmak demek, anlatılmak demektir!

İşte ayrıca, Miguel benim öykümün kahramanıydı, çünkü ondan bir tane istemişlerdi. Kendisinden bir öykü istenen o kişi, aynı nedenden dolayı, bu istendiğinden, bir kahraman, bunu isteyen kişide diğer kahramandır. Her ikisi de kahraman. Böylece kahramanım Miguel, Emilio'nun kendisinden öykü istediği ve benim Emilio da kahramandı, Miguel'den öykü isteyen. Bu şekilde yazdığım şey ilerlemeye devam eder. Yani, laf lafı açar, laf da kutuyu açar.

Kahramanım, beyaz ya da sarı kağıtlar önünde, gözleri kağıtlara sabitlenmiş, başı ellerinin arasında, dirsekleri çalışma

masasında, -bu betimlemeyle, sanırım okur, resimli olarak gösterilmiş gibi, sahneyi gayet açık hayal edecektir- kendi kendine şöyle diyordu: “Çok güzel, benden istenen öyküyü ne üzerine yazayım şimdi? Alt tarafı, benim gibi uzmanlığı öykü yazmak olmayan birinin, öykü yazması! Romancı roman yazar, zaten kendi işi olan bir şeyi istedikleri zaman, bir, iki, üç ya da yılda beş tane. Ama ben öykücü değilim!

Hayır, öykümün kahramanı Miguel bir öykücü değildi. Tesadüfen yazdıklarını da, ya hayal gücünü zedelemiş, gördüğü veya duyduğu bir şeylerden, ya da iç dünyasının en derin yerlerinden çıkararak yazıyordu. İşte bu öyküleri iç dünyasının derinliklerinden çıkarmak, işte bu edebiyatı en gizli ruhsal çalkantılara, zihindeki en manevi acılara dönüştürmek, ah işte bundan bahsedeceksek!... Bundan bahsedersek, tüm zamanların ve ülkelerin lirik şairleri o kadar çok bahsettiler ki, bize söyleyecek çok az şey kalıyor.

Bunun yanında, genel anlamda öykü okurları için -genel okur kitlesi içinde, öykü okurları özel bir sınıf oluştururlar- onun öykülerinde ciddi anlamda elverişsiz bir durum vardı ve bu, onlarda bir argüman, argüman diye adlandırılan şeyin olmamasıydı. Sırayla dizildikleri zincire değil, tek tek incilere daha fazla dikkat gösteriyordu ve işte öykü okurları için önemli olan hilacióndur*, hilo** kelimesinden gelir, başındaki “h” harfiyle, o olmadan ilación, az ya da çok latinceci olan bizlerin yazmakta ısrar ettikleri gibi düşünme ve öğretme alışkanlığıyla, ilación kelimesi, infero, fers, intuli, illatum kelimelerinden türemiştir. (Unutmayınız ki, ben bir akademisyenim ve öyle olduğum için çocuklarımı yiyorlar, her ne kadar, arada sırada kayıp bir öyküyle ikinci kahvaltılarını yapsalar da.)

* Ç.N.: Sıraya dizme.

** Ç.N.: İp.

İşte başka bir dörtlüğün ortasındayım.

Benim ykmn kahramanı için, öykü, az ya da çok beceri barındıran gözlemler, hayal dünyasının izleri, paradokslar vs., vs. için bir bahaneden başka Şey değildir. Bu durum, samimi olmak gerekirse, kendisinde ve kendisi için menkul olmayan bir değeri -sanırım böyle söyleniyor- içeren öykünün büyüklüğüne gölge düŐürüyor. Miguel, anlatının ilginç olmasının ve okurun öyküde her an 'Acaba Şimdi ne olacak.', ya da 'Acaba hikâye nasıl bitecek?' diye kendi kendine sormasının önemi-ne inanmıyordu. Ayrıca yle okurlar biliyordu ki, son derece ilginç bir romanı okumaya başlar, son sayfalarında sonucun ne olduğunu görür ve okumayı bırakır.

Bu sebepten, iyi bir romanda, genellikle gerçek hayatta olmadığı gibi, sonuç bölümünün olmaması gerektiğine inanıyordu. Ya da iki veya daha fazla sonucun, iki ya da daha fazla paragrafta ortaya konması ve okurun en hoşuna gideni seçmesi gerekir. Son derece keyfi bir durum. İŞte benim Miguel'im, olabilecek en keyfi uygulamaların adamıdır.

İyi bir öyküde en önemli Şey durumlar ve geçişlerdir. Özellikle de bu sonuncusu. Geçişler, ah! Bu konuya dair, ünlü melodram yazarı D'Ennery Şöyle diyordu: *"Bir dramada (drama demek öykü demektir), önemli olan durumlardır; acıklı ve heyecan verici bir durum tasarlayın ve karakterlerin ne söylediğine fazla önem vermeyin, çünkü halk ağlarken iŐitmez."* İŞte bu, halkın ağlarken duyamaması, ne derin bir gözlem! Büyük aktör Antonio Vico'nun suflrlğn yapmış biri diyordu ki, La muerte civil'in bir temsilinde, ikilem içinde ölüyormuş gibi yaptığı zaman, bayanlar gözyaşlarını saklamak için ona dürbünle bakıyorken, baylar burunlarını siliyor gibi yapıp gözlemini kurularken, büyük aktör Vico, boğuk hıçkırıklar ve kesik kesik gelen acıma cümleleri arasında, suflrne muhasebeyle ilgili bazı görevler veriyormuş. Onun sahip olduğu g ağlatmayı bilmek!

Evet; bir öyküde, bir dramada olduğu gibi, ağlatmayı ya da

güldürmeyi bilen kişi, aklına eseni anlatabilir. Halk gülerken ya da ağlarken hiç bir şey anlamaz. Benim kahramanımın zararlı ve küstah saplantısı, halkın -onun halkının elbette!- yazdıklarını anlamasını istemesiydi. Kendinin de benzer bir hakkı olduğunu düşünmüş olacak!

Öykümün ilerleyişini bir an için kesip, edebi olarak, öyküyü anlatanın kendini kişiliksizleştirmesi kuralını ihlal etmiş olarak (Bkz. Flaubert'in Correspondance, beş ciltlik Oeuvres Completes eserinin herhangi bir cildi, Paris, Louis Conard, Libraire éditeur, MDCCCXC), öykümün kahramanının, halkının yazdıklarını anlamasını istemesi gibi gülünç bir şeyi, protesto etmeme izin versin okur. İnsanların çoğunun, aslında anlamamak için okuduğunu bilmiyor muydu? Herkes kendi sıkıntıları, kendi dertleri ve düşünceleriyle bunalmışken, bunlara başkalarını ilave etmek! Ben sabahları, çikolata zamanı, elime gazeteyi alıyorsam, bu aklımı dağıtmak, vakit geçirmek için. Granadalı o bilgenin özlü sözü malum: "Tüm mesele, vakit geçirmek."; Bilbaolu diğer bir bilge, ki o benim, şunu ilave etti: "Ama ciddi olarak bağlayıcı şeylere bulaşmadan." Gazete okuyarak vakit geçirmek, en az bağlayıcı yöntemdir. Eğer bir roman ya da bir öykü alıyorsam, derin kaygılarımı ve dertlerimi dürtmek düşüncesiyle değil, bunları unutmak içindir. İşte bu nedenle okuduğumu anlamıyorum ve hatta anlamamak için okuyorum...

Ama benim öykümün kahramanı küstah biriydi ve anlaşıl-sın diye yazmak istiyordu ve doğal olarak, paradokslar haricinde, ne kadar yazarsa yazsın sonuç alamıyordu.

Bir paradoks olan şey de neyin nesidir? Ah bilmiyorum, ama az çok biliyormuş gibi yapıp, belirli bir küçümsemeyle onlardan bahsedenler de bilmiyor; fakat aramızda anlaşıyoruz ya, o da yeter. Tam olarak, mizah konusunda olduğu gibi, paradoks meselesinin de komik tarafı, onlar hakkında konuşup, ne olduğunu bilen neredeyse kimse olmamasıdır. Asıl mesele zaman geçirmek, evet, ama bağlayıcı işlere bulaşma-

dan; o halde paradoks içeren şeyi silerek ya da mizahi olanı ayıplayarak, ne olduklarını bile bilmediğimiz halde, bizim için ciddi bağlayıcılığı olan ne kalır?

Ben, öykümün kahramanı gibi bir kahraman ve Yunanca profesörüym ve etimolojik olarak paradoks kelimesinin ne olduğunu biliyorum: para edatı, yön, taraf gösterir ve doksa fikir demektir: Şunu da biliyorum ki, paradoks ve sapkınlık arasında belli belirsiz bir fark vardır; ama...

Ama tüm bunların öykümüzle ne alâkası var? Şu halde ona dönelim.

Kahramanımızı -benim olarak başlayıp artık senin olan, sevgili okur ve benim olan, bizim olandır- dirsekleri masada, gözleri beyaz kağıtlarda sabit vs. bırakmıştık -önceki betimlemeye bakınız- ve kendi kendine şöyle diyordu: "Çok güzel, şimdi ne hakkında yazayım?..."

Bu yazmaya koyulmak işi, kesin olarak bir konu bulduğundan değil, tam tersi o konuyu bulmak içindir ve kahraman üreten, bu nedenle bizzat kendileri kahraman olan yazarların içinde bulunduğu durumda, en berbat ihtiyaçlardan biridir. Çünkü kahraman yaratmak, kahramanı anlatmak en yüce kahramanlık değilse nedir? Kahraman yaratıcısını yaratamadığından dolayı, ki bu fikri çok parlak ve derinlemesine bir şekilde benim eserim Miguel de Cervantes de Saavedra'ya göre açıklanan ve yorumlanan, Don Quijote ve Sancho'nun Hayaatı'nda ele alıyorum; (Madrid, Fernando Fe kitapevi, 1905*) -yeri gelmişken, dediğim gibi, bu da iş görür- eserde yazarın kahramanı değil, Don Quijote'nin Cervantes'i yarattığını savunuyorum. Öyleyse, şu halde, beni kim yarattı? Bu durumda,

* Y.N.: Benim kütüphaneci sorumluluğum gereği söylemem gerekir ki 1905'ten önce şöyle yazıyordu: *Carrera de San Jeronimo*, 2; ama o zamandan itibaren *Bay Fe*, *Puerta del Sol*, 15 numaraya taşındı ve şunu da ekleyim, bu baskısı tükendi, *Biblioteca Renacimiento* yenisini hazırlasın.

şüphesiz benim öykümün kahramanı. Evet, ben öykümdeki kahramanın fantezisinden başka bir şey değilim.

Devam edelim mi? Bana kalsa, okur dostum, istediğin yere kadar devam ederim; ama bunun asla bitmeyen bir öyküye dönmesinden korkarım. Hayatın öyküsü de böyledir... Her ne kadar, hayır, hayır, hayatınki bitse de.

Bu bahaneyle, bu fani hayatın kısırlığını ve verdiği mutlulukların beyhudeliğini ele almak için bu nokta çok iyi bir fırsat olurdu ve aynı zamanda öyküyü, sadece eğlendirme amaçlı güden diğer sıradan öykülerin seviyesine çıkararak, belirli bir ahlakçı karakter verirdi. Çünkü sanat yapıcı olmalıdır. Bu nedenle, bir sonuç cümlesiyle bitireceğim

Kıssadan hisse: Bu sefil dünyada her şey biter; hatta öyküler ve okurun sabrı bile. Bilmiyorum işte, suistimal ediyorum.

İspanyolların ünlü '98 kuşağının önde gelen ismi, usta yazar Miguel de Unamuno'nun "Ölümün Aynası" adlı öykü kitabı ilk kez Türkçe'de...

"İyi bir öyküde en önemli şey durumlar ve geçişlerdir. Özellikle de bu sonuncusu. Geçişler, ah! Bu konuya dair, ünlü melodram yazarı D'Ennery şöyle diyordu: "Bir dramada (drama demek öykü demektir), önemli olan durumlardır; acıklı ve heyecan verici bir durum tasarlayın ve karakterlerin ne söylediğine fazla önem vermeyin, çünkü halk ağlarken ıstımez." İşte bu, halkın ağlarken duyamaması, ne derin bir gözlem! Büyük aktör Antonio Vico'nun suflörlüğünü yapmış biri diyordu ki, La muerte civil'in bir temsilinde, ikilem içinde ölüyormuş gibi yaptığı zaman, bayanlar gözyaşlarını saklamak için ona dürbünle bakıyorken, baylar burunlarını siliyor gibi yapıp gözlerini kurularken, büyük aktör Vico, boğuk hıçkırıklar ve kesik kesik gelen acıma cümleleri arasında, suflörüne muhasebeyle ilgili bazı görevler veriyormuş. Onun sahip olduğu güç ağılatmayı bilmek!"

